IZMEĐU DVA RATA

NOVIJA HRVATSKA LIRIKA

ZMEĐU DVA RATA

OVIJA HRVATSKA LIRIKA

SUVREMENI HRVATSKI PISCI

IZVANREDNO IZDANJE DRUŠTVA HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA

IZMEĐU DVA RATA

NOVIJA HRVATSKA LIRIKA

IZDAO NAKLADNI ODJEL HRVATSKE DRŽAVNE TISKARE

IZMEĐU DVA RATA

NOVIJA HRVATSKA LIRIKA

ZAGREB 1942

Tiskanje i raspačavanje dopušteno odlukom Glavnog ravnateljstva za promičbu br. 18072/42. od 28. studenoga 1942.

NASLOVNU STRANU IZRADIO MLADEN VEŽA

Ovo je prvi put, što u hrvatskoj književnosti izlazi ovakva knjiga pjesama. Sličnih knjiga bilo je nekoliko. Među ovima je najznačajnija »Hrvatska mlada lirika« (Zagreb 1914.), ali ona je izišla kao obećanje, kao uvod, dok je ova obračun dosadašnjeg pjesničkog stvaranja trideset uglavnom poznatih pjesnika. Bilo je i drugih zajedničkih knjiga, posebno u posljednje vrijeme, no to su bile knjige pojedinaca, koje udružiše poteškoće izdavanja zasebnih knjiga. Nerijetko su autori tih knjiga bili povezani i različitim naglašenim i nenaglašenim programima (regionalizam, lirika grude, društvovnost, nacionalizam). Spomenut ćemo: »Liriku šestorice« (Zagreb 1931.), »Liriku Grude« (Zagreb 1934.), pa »Liriku hrvatskih sveučilištaraca« (Zagreb 1940.). Osim ovih knjiga, izišlo je još nekoliko knjiga pjesama četvorice, trojice i dvojice, a pred kratko vrijeme knjiga pjesama šestorice »Ranjeni galeb« (Zagreb 1942.).

Tako niču imena, tiskaju se pjesme i knjige. Tako se od početka ovog našeg stoljeća u književnosti pojavilo više imena. U ovoj knjizi donosimo pjesme onih pjesnika, koji su ostali na rešetu vremena, i koji danas pripadaju — uglavnom — u naše poznate i priznate pjesnike. Ta je imena probrao i označio odbor našeg društva. To, naravno, ne znači, da izvan ovih imena nema više pjesnika, vršnjaka uvrštenih, kao ni to, da ne će koji od ovih trideset u budućnosti zatajiti kao pjesnik.

Ova je knjiga obuhvatila nekoliko naših pjesničkih naraštaja, pružajući sliku pjesništva našega stoljeća. Ona je nastala iz želje, da se uokviri u cjelinu pjesništvo našega doba, iz kojega će se zrcaliti pjesničko bogatstvo suvremene hrvatske književnosti. Ona obuhvaća pjesničke vrjednote naše suvremene književnosti, koje je vrijedno uokviriti i izložiti; ona je dakle nastala kao težnja za obračunom i izložbom, kao potreba za pregledom, koji bi mogao poslužiti našima, a i inozemstvu kao priručnik suvremenog pjesništva.

Ne ćemo se opširnije upuštati u probleme ni oblike, kao ni sadržaje, umjetničke zamahe ni dosege pojedinih pjesnika. Sigurno je,

da veći broj ovih pjesnika predstavljaju nesumnjive vrjednote našeg književnog stvaranja. Iz ove će se knjige jasno ogledati pojedini pjesnik i stanje našega suvremenog pjesništva. Ne ćemo govoriti o pjesnicima, kao ni o tome, kako se odražava njihova slika, ali možemo sa sigurnošću reći, da je u ovoj knjizi nesumnjivo veliko bogatstvo i sjaj suvremenog hrvatskog pjesništva.

Svakom smo pjesniku dali mjesta za deset pjesama, da bi se iz njih moglo stvoriti bar približno pjesničko obličje pojedinog pjesnika; da bi se bar donekle mogle obuhvatiti njegove oblikovne, sadržajne i izražajne osobine (zato je ostavljena i njihova interpunkcija).

Ova je knjiga obuhvatila hrvatske pjesnike, rođene između 1900. i 1914., dakle pjesničko stvaranje između dva velika svjetska rata. Na početcima toga razdoblja stariji pjesnici iz ovoga kruga počeše stvarati, dok su se drugi tek rađali, da kasnije nastave jedinstveni put uspona hrvatskog pjesništva.

Da li je ova knjiga antologija? Da, ali svoje vrste, jer svaki estetski izbor nužno je antologija. Svi su pjesnici (osim mrtvih!) sami izabrali svojih 10 pjesama. Zar onda znači, da oni tvrde, da su svih 10 njihovih pjesama antologijske? Ne, oni to ne tvrde ni za jednu. Pjesnici probraše onih 10 pjesama, koje su po njihovu mišljenju među njihovim pjesmama najbolje, najljepše, njima najdraže, i za koje drže, da ih mogu najbolje predstavljati u ovakvoj knjizi. To mišljenje ne mora biti točno, ali je pravo — a možda i zanimljivo? — da se jednom dala prilika i samim pjesnicima, da sami izaberu svoje pjesme. Nesumnjivo je, da i to imade svoga čara i ljepote, i da će se budući sastavljači antologija morati obazirati na ovaj izbor samih pjesnika. Oni, istina, drugačijim očima gledaju na vlastito stvaranje. Oni su tješnje, osobno, osjećajno povezani, pa nemaju onu potrebnu udaljenost od ovih pjesama, no svejedno: tko bi se usudio ustvrditi, da nagon pjesnika ne pogađa vlastitu ljepotu bolje nego neki sladokusci ili profesori?

Prednost je ovakvih knjiga, što nam pružaju mogućnost uspoređivanja. Ni jedna naime stvar, gledana očima različitih duševnosti, nije sama po sebi apsolutna, jer naše duševne oči nisu apsolutne. Zato je vrijedno, što se kod ovakvih knjiga može uspoređivati pjesnik s pjesnikom, pjesma s pjesmom, i sigurno je slaba sudbina onog pjesnika, koji ne izdrži ovo uspoređivanje. Nije bez vrijednosti za ovu knjigu ni to, što je uspjela okupiti trideset pjesnika, koji se po mnogim pjesničkim i nepjesničkim stvarima i osobinama vrlo razlikuju, pa ona spaja i stapa neke skrajnosti, i tako predstavlja sliku šarolikosti motiva, oblika i sadržaja suvremenoga pjesništva, te se ova knjiga može uzeti kao dostojno ogledalo našeg pjesništva.

Još treba napomenuti, da je izdavač, pružajući hrvatskoj čitalačkoj publici ovu knjigu, nju u prvom redu namijenio našoj mladeži,

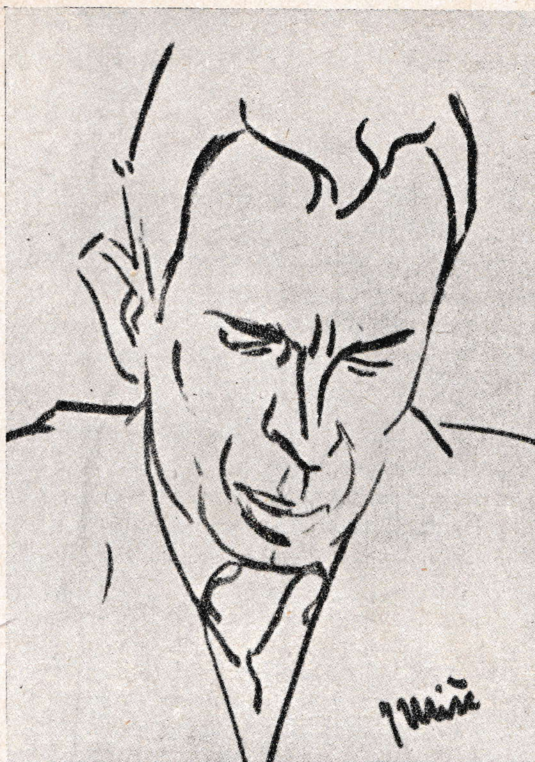
posebno školskoj, da bi se učenici uvjerili, da s nekoliko starijih školskih pjesnika ne završava naše književno stvaranje. Neka iz ove knjige vide, da i danas žive i stvaraju nastavljači Marka Marulića i ostalih pjesnika kroz stoljeća. Neka ova knjiga i onima, koji već napustiše školske klupe, bude uspomena na lijepe dane, provedene u školi, i bar jedino štivo, koje će uza se uvijek sačuvati, tražeći u njemu ljepotu i duševnu hranu.

Kao drugi, tako i Društvo hrvatskih književnika, izdaje ovo djelo u spomen prve godišnjice Nezavisne Države Hrvatske, da bi tako D. H. K. s pjesnicima izrazilo svoje osjećaje harnosti Borcima i Pobjednicima, svijesno, da je pitanje ove Države pitanje života hrvatskog naroda, i da ono uvjetuje procvat i same književnosti. Ovime hrvatski pjesnici postavljaju mali spomenik Velikom Djelu.

Zagreb, o Božiću 1942.

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA

LUKA PERKOVIĆ

Crtež: Jerolim Miše

rođen je 21. siječnja 1900. u Krišpolju u Lici, gdje je svršio pučku školu. Nakon svršene srednje škole učio je sveučilišne nauke na Mudroslovnom fakultetu Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu. Sada je profesor gimnazije u Zagrebu.

Perković se prvi put javio pjesmom u reviji »Plamen«, poslije čega surađuje gotovo u svim hrvatskim književnim listovima i izdanjima. Uređivao je mjesečnike »Književnik« i »Savremenik«. Perković piše pjesme, novele, književne i kulturno-povijesne članke i prikaze. Matica Hrvatska izdala je Perkoviću knjigu »NOVELE« (Zagreb 1935.), a građanski Pododbor Matice Hrvatske u Zagrebu knjigu pjesama pod naslovom »DRUGOVANJE S TIŠINOM« (Zagreb 1938.). Perković je svojim pjesmama ušao u sve novije antologije hrvatskog pjesništva, a njegove su pjesme prevedene na mnoge strane jezike.

NAŠA PJESMA

Noću me pohode sumnje i kletve
i čaša vina u ruci sja:
u ovoj tužnoj hrvatskoj zemlji
to je utjeha sva.

Djeca nam tvrdi krušac jedu
konjići nad samom slamom stoje
u mraku se čuje sablasno zveckanje
to naši jude srebrnjake broje.

Ceste su nam blatne, strmenite
goniči viču, volići stenju
kako se jedni teško, a drugi lako
do svoga cilja penju!

Za objed dođu žganci bez soli
pred vilom gavana vodoskok pjeva
zašto bje Gubec? zašto Radić?
na žandarskom ramenu bajoneta sijeva.

O zemljo moja, moja ljubavi stara!
na te pljuju, meni u lice pada
pravdi se žalimo, al stan joj nepoznat
zar vječno bit će hulja koji za nju strada.

Ja čujem: u mraku brus se vrti
to se naše sjekire bruse
ej drveni stoče poda mnom, oživi!
kad drugi zajašu konje, da ne budeš kljuse.

1935.

PRED LICEM VJEČNOSTI

Zađi duboko u šumu gdje nema čovjeka
već samo nebo nad tobom puca
lezi u travu, prisloni uho o zemlju:
čut ćeš kako srce zemlje kuca.

Snažnim ritmom tjera krv u žile
velikih bukava i malih trava
slušaj mirno, makar te čula izdavala
pred licem se vječnosti uvijek rađa strava.

Obilazi pogledom, al ne vidiš kraja
oči ti se umorne iz daljina vrate
stavi tada na zemlju usta pa je poljubi
sva je ona, sva je rođena za te.

POSLIJE LJUBAVI

Šutim, šutiš, gledamo se:
tko će prvi pružiti ruku
što je bilo, vratit se ne će
svaka misao znači muku.

Slazi niz krovove veče, donosi zvijezde
znam, nekad su mi iz tvojih očiju sjale
noćas su daleke, stroge i hladne
nisu ko nekad tople i male.

Ruke što vezahu čvršće od zakona
danas ne znadu moći i smjeti
svaki bi pokret svršio u prazno
mi ne možemo više htjeti.

Raste šutnja, šum nas njezin plaši
kao da je vrijeme u tijeku stalo,
naša su tijela dva pehara prazna
ono je iz njih ljubav posrkalo.

ROB TIJELU

Kada mi se javi misao o smrti
(svijeće pokraj odra, crv u zemnoj vlazi!)
kako li je jadno sve ljudsko u meni
kako li se čovjek ropski zemlji mazi!

Tijelo — kao ludo zvono — na uzbunu zvoni
rasipniku škrtac strogi sudac biva
svaki časak kao suho zlato važe
za mnogo ga potraćenih nađe kriva.

Neviđeni kraji, nesanjani snovi
nekazane pjesme: kad vas vagat slože
kako li ste osuđenom tijelu teški
samo vas još život prevagnuti može.

Kada mi se javi misao o smrti
(porodi se divlja ko iskra u krijesu)
kako li se hvatam sveg što je zemaljsko
kako li sam odan sluga svome mesu!

PROLJEĆE

Pupaju djevojke, cvjetaju trešnje
život obilne darove sprema
već sam izgubio oči od gledanja
a tebe nikako nema.

Sunce otvara latice prstom
u vrbinoj grani godina raste
na travi je ovca ojanjila mlado
proljeće nose u kljunu prve laste.

Oblaci bubre na nebu ko čežnje
zatrudnjet će njiva u polju svome
srce mi govori, puno sebe:
pokloni, pokloni me kome.

NJEZINE KOSE

U toj mi krošnji zori voće snova
opijam se šumom divljega mora
miriše bilje sprženo od sunca
iz mirisne tame svиće zora.

Ne vičem smrti: dođi, već je vrijeme
gdje si, sjaju traženoga grada?
druga slast je s voća krošnje ove:
visina nada i dubina pada.

Rano života, peci još jače
svijetli bolom u zemaljskoj čami
tom tijelu njenom, toj zemlji rodnoj
stotinu vrela čujem u tami.

I molim se Bogu za stotinu žeđa
neka se mudrost života vrši
neka se naužijem svojega tijela
a onda me, Bože, bez otpora skrši.

PROGNANIK

Nikad ti obala ugledat ne ću
more mojih lutnja
vječni rob sam tvojega beskraja
granica ti je šutnja.

Plovim u tamu, svoje kopno tražim
prate me vjetri, prestižu orkani
o krvničko more mojih slutnja
na dnu ti mnogi mrtvi Magellani.

Smirit me ne će ni ljubav ni mržnja
ni strah od smrti, ni truljenja crvi
ni pjesma luda nad ponorima smrti
nosim u sebi kaznu nečiste krvi.

U snu mi često davni dani dođu
mrtvi mi moji tajna slova pišu
što sam im dužan? čija je to volja?
da mi iz srca u snu krv ne sišu?

Žudim i zovem nepoznata brata
putove svijetle i vedrinu neba
mahnito more samilosti ne zna
uvijek novim grobom neizmjerno vreba.

PJESNIK I LJETO

Spusti, ljeto, svoju punu granu
nad moj život, zrelo zamiriši
sav ću zasjat od te drage vijesti
od obilja postati još tiši.

Pa ću reći: mirno vode teku
prepuno je srce blagih riječi
iz dubine toplije mi krvi
glas slobodan pomirenja ječi.

Pa ću reći: to je sito doba
kad se treba sjetit tuđe boli
k svome stolu pozvat siromaha
povit ranu, koja melem moli.

Pa ću reći: dalek oblak plovi
kažite mi metu, tajne moći
gdje je davna ljubav? luka spasa?
još su dugi puti, valja poći.

JUTRA

I

Zasjalo se u borovu granju
zablistalo u visokoj travi
zašumjelo u duboku lugu.

— Sviće, sviće — prenuše se ptice
— sunce, sunce — zaređaše kukci
— jutro, jutro — poustaše ljudi.

Razviše se krila bubi zlatnoj
zatitra u rosi gušterovo oko
i zabrenča krava na čistini zvoncem.

Oživješe brda na visoko
zatutnjiše ceste na daleko
zaječaše polja na široko:

Oteščaj, vime, nabreklo
izori, pluže, duboko
izrasti, plode, visoko.

II

I pade odjednom rano sunce
zlatni pijetao na krevet moj.
Prenu se oko od prejakog sjaja
oživje soba svježinom i zdravljem
zamirisa pod kućom bašta
ružama i rosom.

— Zlatni pijetle, molim te lijepo
ja bih još spavao, još je rano.
Kad cijeli park u svijetlu plane
i tanki se borovi zaogrnu suncem
izvedi je iz sobe mladu i vedru
onda ću ustati da je vidim
kada mi prođe ispod prozora
gipka kao da je voda živa.
Zlatni pijetle, molim te lijepo
sad je još rano, ja bih sanjao.

PRIČA

Da ne umru, Kriste, stare uspomene
kad je majka okom nad kolijevkom sjala
kad je divna sreća pod uzglavljem cvala
neka ti je ova zahvalnost od mene.

Sa zida gledahu tvoje oči svete
pa kad opak bijah il se ne dah prati
tetošenjem blagim grozila se mati:
dobar budi, gospodin Isus će te!

Kasnije sam nepismenoj baci
čitao tvoju slavnu muku
za kokošje jaje, za blagost njenih ruku,
da zloće moje u zaborav baci.

Ti si punio tavan zrnjem, podrum krumpirom
kako je bio sladak kruh iz tvojega brašna!
zbog tebe se često prosjačka noga prašna
okrijepila u kući večerom i mirom.

Ja to nisam živio, to sam ja tek sanjao
o dječaku s drvenim igračkama
o toplom kaminu, o dobrim mačkama
o pijetlu kojega sam dvorištem ganjao.

Danas, kad je život tu, oštriji od biča
ja rado pitam stare sanovnike
što znače svi ti sni i davne slike . . .
sanovnici mudro šute, ostaje priča.

*

VJEKOSLAV MAJER

Crtež: Jerolim Miše

rođen je 27. travnja 1900. u Zagrebu, gdje je svršio pučku školu. Poslije toga pohađa srednju, pa trgovačku, zatim učiteljsku školu, a kod poznatog glasovirskog virtuoza Grussa Katkića učio je glasovir.

Majer surađuje već skoro dvadeset godina u hrvatskim književnim časopisima i drugim izdanjima te novinama, u kojima objavljuje pjesme, novele, feljtone, romane i prikaze. Izdavao je i uređivao nekoliko književnih listova (Ozon, Literatura, Antena).

Do sada su izišle tri knjige pjesama Vjekoslava Majera, i to: LIRIKA (Zagreb 1934.), »PJESME ZABRINUTOG EUROPEJCA« (Zagreb 1934.) i kao izdanje građanskog Pododbora Matice Hrvatske treća knjiga »SVIRAČ I SVIJET« (Zagreb 1938.).

Osim pjesama, Majer piše romane i novele. Tako je do sada izdao romane »PEPIĆ U VREMENU I PROSTORU« (u dvije knjige) (Zagreb 1935. i 1936.), »ŽIVOT PUŽA« (Zagreb 1938.) i »DNEVNIK OČENAŠEKA« (Zagreb 1938.).

PJESNIK

Kao vrelo u tišini
plačem, ali biser lijem.
Nada mnom je u visini
sunce, ja mu dušu pijem.

Htio bih ga ispit cijelo,
makar od tolikog žara
ugasi se moje vrelo,
koje plačuć — biser stvara.

JUTRO PJESNIKA

Zemljo, tvoj me zvučni rog
podigne sa loga mog.

Protarem iz oka san.
Kao plašt iz zlata tkan
oko tijela pane dan.

Oko mene svečan muk.
Prema suncu napnem luk.

I strjelica skine s neba,
koliko mi za dan treba:
malo zlata. Malo hljeba.

PJESMA ČOVJEKA S DUŠOM

Uvijek na više
penjem se. Diše
duša.

Biju me kiše.
Penjem se. Diše
duša.

Ne mogu više.
Sustanem. Diše
duša.

Pitam sve tiše:
»Je li još diše
duša«?

SVIRAČ I SVIJET

Sviram sebe, svod i svijet.
Mrkost šuma, sjaj čistine.
Sviram, sviram od davnine.
Star sam kao ptica let.

Sviram tebe, poklič tvoj
kada sunce ganja tmine.
Sviram, sviram od davnine.
Star sam kao pčela roj.

Sviram ljubav, srce, um.
Suze, sumnje i tišine.
Sviram, sviram od davnine.
Star sam kao lišća šum.

Sviram sebe, svijet i svod.
Sviram huk i muk dubine.
Sviram, sviram od davnine.
Tajan kao zvijezda hod.

PLINSKA LATERNA NA GRIČU

Tu sam laterna plinska
već starinska.
Poda mnom još je Matoš stajao
i nad tim gradom zdvajao i kleo.
Snijeg je po njegovom raglanu meo.
Često bi kunuć nestao u noći,
a ja bih se tiho smješkala
jer znala sam, on će opet doći
i dugo stajati tu
tako da mu se katkada cipele već
primrzle k tlu.

A jutrom kada bih se smreškala
i ugasla —
poda mnom grad bi ležao crven i tih;
tad nisam znala da l' zora krvari po brijegu
ili je to Matoš izgubio stih po stih
na snijegu.

Na to je došao rat.
Cio dan su iz grada glazbe ječale.
Kako su tužno među mojim staklima zvečale
trompete!
Babe sa Griča poda mnom su stajale,
suze brisale i zdvajale.
I mnoge, koji poda mnom su bili
nisam nikad više vidjela.
Sada im štakor prolazi kroz grudi.
Tada sam se prvi puta zastidjela
ljudi.

A nakon rata
mnogo je debele gospode poda mnom prošlo
tustoga i crvenoga vrata,
ali i licâ na kojima spava glad.

Da, mnogo je toga novog došlo
u taj grad,
pa znam i mene će netko da makne,
i kad me se ruka montera takne
zabrenčat ću još zadnji puta muklo.
Tad znajte: to moje je staro i pošteno srce
za Gričem puklo.

Tu sam laterna plinska:
starinska, starinska.

NA GROBU MATOŠA

Tko te među mirne svrsti?
Ti, pa da si miran?!
Umorno su pali prsti.
Komad je dosviran.

Kao isvirano cello
ležiš tu u tami.
Tvoje izmoždeno tijelo
više zvuk ne mami.

Uništila svirka strasna
sumornog svirača.
Čuva pjesma: urna krasna
suze tvoga plača.

Katkad na grob list ti pane;
vrti se u plesu.
Idu ljudi. Šume grane.
Možda u svom lijesu

misliš, da to bije voda
o obale Seine,
il da tvoje društvo hoda
noću od Matejne.

Tko te među mirne svrsti?
Ti, pa da si miran?!
Umorno su pali prsti.
Komad je dosviran.

NA GROBU ŠVELJE

Ja sam cio život šivala
ali vrlo malo za sebe.
I ako tešku zemlju primam na sebe
još nikad nisam tako lako snivala.

O mnoge, mnoge nespokojne noći
nad švelom sam sjedila i bdila.
Preda mnom vječno blistala je svila;
tolikog sjaja ne podniješe oči.

I pomalo slabio mi vid:
suzila mi izmorena zjena.
Kad sagnuta pogledah na zid
smililа mi se moja tanka sjena.

Putniče, kad ovuda ćeš proći
stani i popravi na grobu krst;
tu je sve tiho i ja u samoći
gledam svoj iglom izbodeni prst.

Sad na njemu ožiljci sve manji;
tu tek moje zacjeljuju rane.
Putniče, kada blijede oblaci danji
o snivanju ovdje šapću grane.

Majer

MOJ OTAC I JA

Kad otac moj i ja pođemo u šumu
na šetnju
sve je oko nas svečano i tiho
ko da će svaki čas zasvirati orgulje
sakrite negdje med lišćem.

Moj otac malo pognut, na šljunku stane
i sluša: pjeva ptica;
pjeva negdje visoko na vrhu grane
u velikoj tišini,
gdje leptir gore i dolje pleše
u modrini.

Pa ćutim, ja i moj otac mi smo jedno
i ko da nevidljive cijevi
toče krv iz njegova tijela u moje
i kao da čujem klokotanje naše krvi
med zelenilom, gdje se komarci roje.

I tako mi je teško kada znam
svaki korak njegov
vodi ga sve bliže tami,
a svaki korak moj
sve bliže me životu vodi,
pa kao pun krivnje od njega odvraćam lice
dok tako hodamo šumom sami,
jedan uzbrdice, drugi nizbrdice.

Pa kao dva dobra druga na rastanku
koracamo šljunkom
i sve je oko nas svečano i tiho
ko da će svaki čas zasvirati orgulje
sakrite negdje med lišćem.

JESEN SLIJEPCA

Jesen je i ljudi, koji vide
vele da sad plamte nekakove boje.
Ja tek znam kad opipam u podne
pred kućom stablo toplo
da me čudi:
kako to, ono mi nije ni mati ni brat,
a ipak mi može toliko topline dat.

Juče je kraj mene polako prošla žena,
i ja ćutih i slutih,
da nije sve u životu sjena
kao ja
i da ima stvari, koje nemaju dna
i u koje se može tonut život cijeli.
Što to nad mojom glavom cvrkuće glasno?
Ah to laste sele, kako ljudi vele,
u nekakav topliji kraj.

Zahladnjelo je. Već me mati zove.
Bog zna kako izgledaju
te takozvane boje?
Zar one leže, ili teku, il stoje?
Zar se mogu dodirnuti rukom,
il možda ih tko gura
kao mene, kad je ulica puna.
O tome sam majku već pitao,
no ona ne odgovara, već samo plače.
Iz sobe je udarila ura.
Kraj stabala ću proći tud mi je kraće.
Ej kako im je jošte topla kora,
kao da, majko, diram lice tvoje.
Jesen je i ljudi, koji vide,
vele da sad plamte nekakove boje.

MISAO NA DRUGOVE

Drugovi, često sjedili smo kraj vina.
Sada u stranom gradu krijem lice.
Al preko gora, rijeka i nizina
vežu me s vama telegrafske žice.

Katkada stanem kraj telegrafskog stupa
i glasno u njeg vičem vaše ime.
Tad čujem kako vam čaša o stol lupa
i vidim, gdje vam se cigare dime.

Često na pločniku tuga u me uđe.
Tad mi se čini, da jedan od vas me zove.
Ja se okrenem, al kakovo lice tuđe
pogleda u me pospano poput sove.

Drugovi, kad vam se srca razvesele
u moje zdravlje dignite visoko čašu.
Ja na vas mislim, kad patke na jug sele
i teškim krilima ponad tvornica mašu.

PERE LJUBIĆ

Crtež: Mladen Veža

rođen je 1. srpnja 1901. u Vrbanji na Hvaru. Gimnaziju je učio kao redoviti i privatni učenik u Dubrovniku (najviše), Splitu i Šibeniku, a sveučilište (mudroslovlje i kroatistiku) na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu. Od 1926. služi kao profesor. Počeo je u Šibeniku, nastavio u Zemunu, Rumi, Sisku, opet Rumi, a sada je u Križevcima.

Od VI. razreda gimnazije javlja se s po kojim prilogom u časopisima i novinama. Posebno je objavio knjigu čakavskih pjesama »BODULSKE PISME« (Šibenik 1927.), a zatim s Marinom Franičevićem »PO POJIH I PUTIH« (Zagreb 1939.). Pjesme su mu uvrštene u Tadijanović-Delorkovu »Hrvatsku modernu liriku« te u Jelenović-Petrisovu »Antologiju nove hrvatske lirike«. Jedna je Ljubićeva pjesma u Salvinijevoj antologiji hrvatskog pjesništva.

PÚSTA BÁRDA

Lozjȅ se po náših
bárdih razbolȉlo:
Prúće je usáhlo,
líšće požutȉlo.

Izgȉnulo táko
i vȅć nan ga ní,
zemjȁ se po bárdih
túžno čarnjení.

Pústa su nan bárda
góre nad selȉma;
i pȗsto je pȗsto
u nášin judȉma.

I zātȏ su táko
škȍji žalosnȉji,
jer su bárda pȗsta,
a nārȍd bidnȉji.

KOLONI

Nȅ znamo, dȉ je ni zemjȁ od kȍstih
od svíh mijárih náših jákih stárih,
ča sȕ ováko jednȉ iza drȕgih
kopáli zȇmje svojíh gospodárih.

Zemjȁ jin dȍbra hrānȕ darivála
i ženȅ vrȋdne snāgȕ jin rājále;
za zȇmju s njȉma svín gospodārȉma
ženȅ i lȍze dohȏlke dāvále.

U grādȉma támo nȁkraj mírneg mȏra
stári su palȃci, čárne su jin stȋne;
— gospodārȉ támo živȅdu, umȋru —
na rȇdih ponȉstar bíle se koltrȋne.

Težák je ȉsti, gospodár je ȉsti;
jer s dicón sváki sȃn sȅbe obnávja;
táko živȅdu stȍtine već gȍdišć
i táko jin se vik s vȋkon sastávja.

I težācȉ ȕvik ováko po pȍjih,
po tújih zemjáh stenjáli, kopáli;
gospodārȉ se fureški rugáli,
u káče ȉšli i pȉsme kantáli.

A stȍtine i stȍtine već gȍdišć
po bárdih, pȍjih škrábaju motȉke,
i stȅnju jȕdi, u zemjȉ s nogámi,
pȍt zakāpáju prez būnȅ i vȉke.

NONE

Stvȍrene su bȋle da darījȕ drȕge,
a sad stáre, súhe pomálo se kréću;
kad gredȕ po kálah uz mír se daržīdȕ,
i pomálo gredȕ, gredȕ i šebȅću.

Kad su divnjȅ bȋle s máteran su dȍma
ȍcu, bráći, stȃnu svojȕ pȍmoć dȃle,
uz vridȉce, brȃve, kotlȇnke i žȃrna
i s brimenín téškin, ča sȕ sȃme brȃle.

U nȍvemu stȃnu dȃle su iz sȅbe
životȅ i snagȕ, vesȇje i žálost;
nȅmoć dicé, mȕža, i njíh je bolȉla,
snāgȁ, zdrȃvje dicé bíla jin je rádost.

Sȁd zgárbjene, sȗhe od brimén i trúdih
u žepȕ travȇse svȇj sȍbon imáju
krȕnice, mȇndule — da s molȉtvan mártve
s mȇndulin unȕke mále dariváju.

S tín jih sȁd darījȕ, jer ne mȍgu s drȕgin,
u jubávi srȉću nášli su nājvȅću...
I kad grēdȕ vȉdit dicé svojé dȉcu,
uz mír se daržīdȕ, gredȕ i šebȅću.

Ljubić

SVÍTLA NÔĆ U KOJÓJ PRESISJÚNI GRÉDU

Svákeg godȉšća krȍz Noć od Mȕke
mȉsec svitlí
i presisjūnȉ gredȕ po pūtȉma;
kandilīrȉ zlátni prid krīžȉma,
Isȕkarsti u čárnin vēlȉma.

Kakȍ dûše pargatôrja
sa svićámi u rukámi
i s molȉtvan i kantánjen
presisjūnȉ po škojȕ se čȕju,
iza bárdih se spušćáju,
iza dôcih se javjáju
cílu nôć.

Kroz críkve, pȍja i mȉsta
dicȁ su, mátere i ȍci svȕ noć hodȉli
za krīžȅn sa svojín krīžȉma,
kojíh se na njȉma ne vȉdi,
krȍz šest mīst su pasáli,
u críkve svítle ulizáli,
prid Bôžjin grȅbima kječáli.

S krȕnicami u rukámi
cílu nôć su hodȉli,
kakȍ su u ditînstvu činȉli,
ča sȕ od stárih naučȉli.

I čȕli su stári tôn ča pláče
rad nevôj i téškog životȁ,
i od mírih i gȍmil se odvárće
i u ȕših cíle nȍći dárće.

*

A tôn je túžan, mûkal ko da pláče,
i svȉt je cíli lȉšji, žalosnȉji,
i u dūšī jûdi skrušenȉji,
a pūtī od mȉseca bilȉji.

Kroz cílu svítlu nôć
presisjūnī se jāvjáli,
i nad zemjón i lozámi
kânti su túžni pasáli.

MÁRTVI ZVÔN

Kad sididȕ za večȅron
okol' ôgnja uz komín,
mártvi se sa »mártvin zvȍnon«
tad jávidu svín svojín.

Mȍlidu se žívi Bȍgu
za sve mártve iz famȅje,
i pomálo mȉču ústa
i skrúšeno dvȉžu vȅje.

Zafalījȕ žívi mártvin
za svȅ onȍ, ča imáju:
kȕće, bârke, pȍja, bárda,
ča su dâli, ča dāváju.

Mártvi krȍz zvon to ȕvečer
sa svojȉma progovȍre,
kad već nôć pokrȉje môre,
pȍja, mȉsta, pūtȅ, bȍre.

VAPÔRI IZMEJ ŠKOJIH

Pasāјӥ vapôri s dȉmon ȉzmej škӧjih;
uz pûnte, lantȇrne mákine prohӧdu,
pri sȗnca put Splȉta, po podnȅ iz Splȉta,
i u pӧrat stánu u sӥnac zāhӧdu.

Pasāјӥ vapôri, i u njȉma náši
sidīdӥ kraj mákin, uz garbún i vrȉće,
i jedvȁ se čӥje kad kojȉ spoméne
likārȅ i nȅmoć, poslȅ i nesrȉće.

Sӥtra dójdu drӥgi, al s ȉston nevӧjon;
ne mȉču se s mȉsta — nȉkad u koráju —
glȅdadu put pӧšta na jûde i žȇnske
ča — kakӧ po svômu — po karmȉ šetáju.

Mákina vapôra lavurá i stȅnje,
kolnīcȉ i kӥće i rȋve odmȉču,
a onȉ kraj mákin mȉslidu na ȉsto,
a škӧji se s pӧjen i s grȅbon primȉču.

Dóć će sӥtra drӥgi, al s ȉston nevӧjon
— bi dȃrž u konálih ol sȗnce s visín —
izmeju dvȃ svȋta, s dvȃ svita u sȅbi,
pasȁ'će vapôri varh ȉstih dubín.

AKT U SVIJETLU

Lako ustrepti ko lišće, kada ga zapljusne sunce,
takt njenih bokova nečujan ko pokreti cvjetova, trava;
nevidljive talase zraka razmiče u hodu:
osjeća nogama mekoću trava i dodire sjena sa granja . . .
Sunce se ljeska sa nježna dva luka njenih ramena.

Oko nje živu trave i stabla i nad njom sunce,
sve osjeća dodirima tijela i pogleda,
jer u svijet je progledalo tijelo
ko čulo
i roni u svijetlu.

A dalje duboko
svijetle se prostori, more i grebeni.
U živoj plastici nagih tjelesa vreva dijanskih pokreta žena,
bahantski kihot, ljeskanje sunčanih struja
na viziji helenskog svijeta i ljudi.

TRI PUTTA

Tri djeteta mala, naga i punačka
ko u igri živo stisnuti, zbijeni,
na glavama dižu, poduprtih noški,
školjku baptisterja, mramor izdubeni.

Oživio kamen pokretima dječjim,
od pogleda nijemih, napora, težine;
naprežu se dvoje: teško, mučno snose;
trećemu klonuše slabašne obline.

Jadna mala djeca napinju se, grče
pod težinom školjke u naporu dragom.

Možda ih je tata u veseloj igri
gledao ovako u zanosu blagom,
pa su svojom srećom u jednom trenutku
bili s ocem starim posve jedno biće,
a tata taj trenut oteo životu:
od kamena sklesa dražesne goliće.

Stvarao je život: djeca bili starci;
stvarao, rastvarô život neizbježno . . .
a ja sam im danas osjetio oca
i bijele goliće pogladio nježno.

OBJAVA DUHA

A u duši je duh.
On gradi od pjesnikovih tuga, smijeha i radosti.
I u pjesmi su svladani nemiri duše skladom i redom duha.
On nam se tako u pjesmi pojavljuje:
da li kao sklad nevidjiva Uzora nad nama?
ili ga samo u sebi kroz prošlost svoju i vjekova upoznajemo?
ili on, nepoznat sebi, samo se u nama ostvaruje?
Ne znamo, — al čujte ga u sebi i svijetu kroz pjesmu
u svome i njegovu postojanju.

ZAGLEDANJE U VJEČNOST

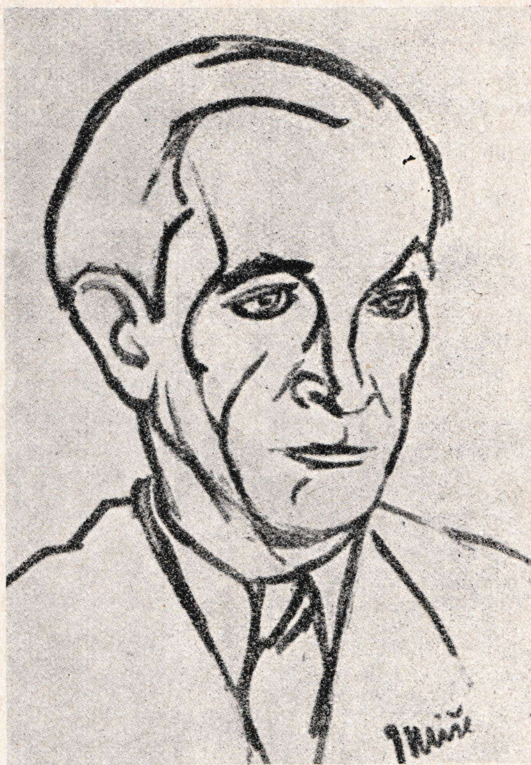
Postoji Riječ, pod kojom misao um naš sa svojim početkom u vječnosti združuje, koji tad u nama najviši smisao spoznavanja spoznajom sebe ostvaruje.

Time po njemu i njime u sebi svijest se naša ushićuje i umom, što nije tad oruđe u našem životnom krugu i vremenu, njegovi prostori — beskraj i njegovo vrijeme — vječnost bjelinom se blijeska rasvjetljuju.

Tad čovjek kroz konačno u vječnost se zagleda i rod osobit postaje, jer drugo se množinje izjeda, vrvi i nastaje po planu u svom sjemenu, a ljudskim razmišljanjem stvora o stvaranju skladom i smislom se svijet upotpunjuje.

I odavle, koliko pogled od bezmjerja otimlje, od sklada sred pučine svemirskih svjetala, znamo, da smo u jednomu kraju svemirskog kraljevstva, jedinog, samog, beskonačnog u trajanju, a ono da nije nepregledna pustoš svijetla, teže i kretanja po sebi i za se, i sređena sobom, u muklim prazninama.

VLADO VLAISAVLJEVIĆ

Crtež: Jerolim Miše

rođen je 14. srpnja 1901. u Jastrebarskom. Sada je suradnik Hrvatskog izdavalačkog bibliografskog zavoda u Zagrebu.

Vlaisavljević je počeo pisati već u svojoj 14. godini, a prva mu je pjesma izišla u »Vijencu« (1924.). Otada on surađuje po mnogim književnim izdanjima. Knjigu Vlaisavljevićevih pjesama izdao je građanski Pododbor Matice Hrvatske u Zagrebu pod naslovom »KRUHA I SRCA« (Zagreb 1938.). Vlaisavljević je svojim pjesmama imao mnogo uspjeha, pa su mnoge od njih prevedene na više stranih jezika. Pjesme su mu uvrštene u sve novije antologije hrvatskog pjesništva, pa je među ostalim ušao u Imbrovčevu francusku, pa Nazorovu i Salvinijevu talijansku antologiju hrvatskoga pjesništva.

Osim pjesama, Vlaisavljević piše i lirske novele, te mu je »Hrvatska narodna prosvjeta« u Zagrebu izdala knjigu »SAN I JAVA« (Zagreb 1941.). Također su i neke njegove novele prevedene na strane jezike, a novela »Dozivanje« uvrštena je među »1000 najljepših svjetskih novela«.

Vlaisavljević piše pjesme u prozi, pa u rukopisu imade knjigu »Veče nad zemljom«.

SUSRET

Kroz predvečernji hlad lutam šumom
S tamburom od sunčanog zlata.
Tišine čitaju spomen pred humom
Davnog jesenskog sata.

Sišo i mrak, lovac u crnini;
Lilijom dirnuo čelo.
Negdje je zaspala djevojka u planini:
Svrati po svijetlo u selo.

Srce je zapalilo dragulje očima.
Tražim je sakriven od sjena.
Gle, zvijezda rođena u skitničkim noćima
Milovala je njedra njena.

Crne se šume i cvjetni puti.
Srce toplo moli.
Tišinom tiše oko se muti:
Rosa ga s lista poli.

S ONIH STRANA

Često nas netko zove iz daljine,
Netko tko je željan vidjeti nam lica;
Često mu duša, uzdrhtala ptica,
Večerom leprša nad cvijećem tišine.

U prozoru nam često ogleda se sjajna
Zvijezda mičuć usnama lagano.
O, je l' to djevojka umrla davna
U priči što je vječna tajna.

Mi ne znamo bola prelomljene breze,
Zavitlanog vjetrom što se smrću ganja;
Tek ponoć nam katkad priviđenje veze,
San koje zrno bisera poklanja.

Možda je šuma zaštitnica tuge
Kad nas očaj tjera u njenu samoću.
Možda su nam davno ruke neke druge
Oslijepile oči za vid u čistoću.

VRIJEME

Suton, stari zvonar,
Tiho zvoni na večernju.

Na licima ljudi brige sutrašnjeg dana,
Samo su podrumi legla gole radosti
Od koje vrišti harmonika ko bludnica pjana.
To se subota, mrka krčmarica, sjeća svoje mladosti.

Ulazim i ja i zovem čašu. Mrak mi u nju crne kapi toči.
I dok gledam njegove podle oči,
Vrijeme, bešćutni grobar, prst mi u srce moči.

TAJNA TRENUTKA

Tuga, slikovnica groba,
Na stolu leži.

Pokraj nje komad pljesniva kruha,
Vrč sa razbijenom usnom
I spuštena ruka suha,
Poprskana pjenom gnusnom.

Drhti svijeća, nikog nema.
Samo noć neumivena
Srce dube, kosti sprema.

Srce, kosti, ničeg nema.

LOVAC

Zadrhtao je zrak
Ko dijete.
Čuje se šum. Kroz sumrak
Golubovi lete.

Opaljena je puška uplašila daljine.
Prasak se narugao golubu,
Koji je sve više gubio visine
I pao

U talasavo zlato dozrele pšenice.

SAN MORA

Prije zalaska sunce je krvavim suzama
Stišalo bijes oluje.
Umornu pučinu zvjezdanim pjesmama
Noć uspavljuje.

Površina vode ko izljubljeno lice
Blaga miruje.
Iza visoke crne litice
Mjesec izviruje.

Katkad baci pupoljak lilije
Na tiho snivanje.
Dubina mu šane riječi najmilije:
Siđi na počivanje.

Tiho diše, tiho, sve tiše
Zaspala pučina.
Cvjetovi lilija padaju sve više
Sa visina.

BALADA O TOUNJČICI

Još opanci i suknja na lišću leže.
Po njima pauci svilene niti predu,
A ovce strminom bježe
U neredu.

Krik je razbio plavi prozor rijeke.
Zvijezde su zapalile svijeće.
Ćuk, čuvar šume daleke,
Sad virove oblijeće.

Vraćene ovce ko srušeno brdo snijega
Na putu stoje,
Dršćuć ko da se udarca boje
Zbog bijega.

Samo Blaga bijelom glavom maše.
Zvoni klepka, tužnu priču širi.
Iz staje hladna sumnja viri:
Zar nema više pastirice naše?

Mrtva leži mala djevojčica
Na mokrom dlanu kamena.
Slap što joj pada preko ramena
Kao da šumi: Tounjčica, Tounjčica.

I kao da biser u grob baca
Što se dubok crni.
Tužan kao da mjesec moli:
Dragi, svijetla trni.

OTAC

Sami smo u sobi nas dva.
On mi govori: »Ćutim starost je tu,
A sve više zla«.
Ne znam, što da mu kažem; teško mi, šutim.

Kasnije, on poguren izlazi.
Čuje se kašljucanje
Ko dršćuće ruke kucanje
Na vratima iza kojih se nepoznatom prilazi.

MAČKA

Dvorište zaudara kosturnicom smrti.
Cvili točak rasklimane tačke.
Rulja se djece oko nje vrti:
Pogreb je od batina uginule mačke.

Jedno joj oko zeleno škilji
Ko svjetiljka zabitne ulice.
Muha u njega netremice pilji
Čekajuć gozbu na vršku gubice.

Stanarke po prozorima, raščupane sove,
Bluzom ko krilima skrivaju grudi.
S tavana bolesnik promuklo zove.
Ulica se pogrebu čudi.

Kraj hrpe smeća povorka stade.
Mrtvu mačku baciše u jamu.
Najmlađe je dijete govorilo u tamu:
Možda bi još noćas imala mlade.

Vlaisavljević

SAM

Često samu sebe prati —
druga nema.
Na raskršću će malo stati
da prodrijema.

Od padanja gustog snijega
svud je tiho.
Samo se je vrhom brijega
križ zanjiho.

Netko kreće za sudbinom
u daljinu.
Susrevši se s Božjim Sinom
šešir skinu.

Snijeg sve jače, gušće prši,
stope krije.
Tko za kime ruke krši,
suze lije?

ANTUN BONIFAČIĆ

Crtež: Jerolim Miše

rođen je 8. listopada 1901. u Puntu na otoku Krku. Iza svršenih nauka na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu, gdje je svršio kroatistiku i romanistiku i položio doktorat s tezom »Romantički elementi u djelima Gustava Flauberta«, pošao je u Pariz, gdje je na Sorbonni proučavao francusku književnost. Svoju prvu knjigu pjesama tiskao je godine 1926. na Rijeci; druga knjiga pjesama izašla mu je u Zagrebu, a treća u izdanju građanskog Pododbora Matice Hrvatske 1938. Sve tri knjige izašle su pod naslovom »PJESME« (1926., 1932. i 1938.).

Osim toga izdao je knjigu eseja »LJUDI ZAPADA« (Zagreb 1926.), u kojima se nalaze eseji o A. Gide-u i H. de Montherlantu. Matica Hrvatska mu je izdala veliku studiju »PAUL VALÉRY« (Zagreb 1940.).

Novele »Mekot«, »Galeb«, »Čovjek bez ponosa«, »Mirakul« izašle su u »Vijencu«. Po raznim listovima izašle su druge novele, eseji i članci. Romani »KRV MAJKE ZEMLJE« (Zagreb 1935.) i »MLADICE« (Zagreb 1938.) obrađuju pitanja hrvatskoga seljaštva i intelektualaca. Izašli su u izdanju Matice Hrvatske.

Bonifačić je neko vrijeme uređivao »Savremenik«, a njegovi prijevodi Gide-a (Betsabeja, Uska vrata, Krivotvoritelji, Povratak izgubljenog sina), Flauberta »Napast svetoga Antuna«, Montherlanta »Mala 19« izašli su u raznim izdanjima. Sada radi kao nadstojnik za kulturne veze u ministarstvu vanjskih poslova.

Prijevodi njegovih pjesama izašli su na njemačkom, talijanskom, češkom, rumunjskom, bugarskom i danskom jeziku.

RAZAPETA JEDRA

Kidaj uže, kormilaru, galeb je zastava ovog oholog časa.

Probudite već jednom starog kapetana.

Što će sreća sivog neba duši gladnoj naranača?

Radosti naše rastu u lûku meridijana,
opijajmo se svijetlom, beskrajem i dnom.

Kad lađa dr'jema iznad mrtve plohe,
raspnite jedra i sve nek škripe sohe
ispod miške mahnitih veslača!

Raspnimo jedra i jedrimo za snom.

SVJETIONIK

U tom ritmu prolaze dani, mjeseci i životi,
na istom zubu lomi se mrtvačka pjena vala,
u crnom hladu betona i broncanom leleku tornja,
kamen i more se slažu i sve se potajno roti.

Tko da mu utrobu prozre punu svijetlih galona,
zašto mu oči siju od bolne miline,
sretan je onaj, što sluša djedovska zvona,
jer zna, kad se rađa i zašto gine.

U beskrajnom redu se nižu vjerni mrtvi,
iste su riječi isprale bujicom snage stvari,
svaki kamen, dijamant dragi, se žari
od suze, što zna o predanoj žrtvi.

Nema oblaka, da mu otrgne jedra,
na bijeloj, željezom i betonom zagrljenoj hridi,
izviru grane nevidljivog debla.

Maslina gajeva slatki,
i bijelo groblje izlizanog šljunka,
udaraju pjenom i ritmom o rubove humka.
Kad zadnja kap zemaljske krvi usahne,
još će jedamput da svijetlim okom uzdahne,
a onda će mirno da legne med svoje stvari.

UVALA

Uvala sve uža, jedra sve bljeđa.
Nebesa su zeleno plava kroz umrtvljeno lišće.
Nijesmo bacili sidra, vrijeme je stalo kao češer na grani,
i mošt se cijedi i kruške i grožđe.

Tko je zakrenuo pramcem šarene lađe u ovo popodne,
nijesmo ni slutili, da su ove poljane rodne,
i pauci sretni na grani.

Ipak kroz tamno plavo ušće kanala,
ulazi jugo sa nabreklim jedrom,
a pod naslikanim nebom,
leže banane i ananasi.

Nijesmo se opili vinom očeva grožđa,
ni legli kao lijeni matrosi na palubi za kr'jeseće noći,
sartije šušte, svilena kiša iz mjesečevog mlaza.

Stojimo. Njišuć se na niti sa paukom i plodom,
priklonivši uho na školjke čujemo, kako dubina trese
plavom, beskrajnom vodom i ukočenim brodom.

KAD SUNCE RAZBIJE STAKLA

Moje su misli stale, a želje idu
odr'ješenih konopa i pune vjetra.

Tko da podreže krila,
kad su nevidljiva?

Mi ćemo sigurno večeras klonuti,
i skinuti prašinu s nogu,
a u jutro, kad sunce razbije stakla
na put će nas ptice krenuti,
u susret našem Bogu.

ODA DJEDU

Zemlja te je primila kao svoga.
Tvoje su ruke tako dugo zgrtale crljenicu i gomile kamenja,
da si neprimjetno ušao u njih.
Stogodišnja smokva, koju si zasadio, usahla je od zime.
Sunčanog dana Uskrsa pošao si uz more prema vječnosti.

Ti nijesi nego u zemlji, koju si vječito težio,
samo sad već ne izmičeš, nego ulaziš u šuštaj
trava, kojima znadeš imena.

Rahla, crvena zemlja naših loza,
u kojoj nalaziš debele čokote divljaka, maslina i lovorika.

Ništa nije za tebe novo,
ni himna bure, ni plač juga u masliniku,
ni razlijeganje zvonova na sunčanom danu:
sve je bilo predviđeno.

Po drevnom, glagolskom dnevniku ušao si u život,
uz mekani vjeruju i jauk zglbina,
zato si se otkinuo kao zreli lovorov list,
i mirno ležiš sred pješčanih udubina.

More se je za te povuklo sa svoga ležaja,
a bezbroj pužića i priljepki ostalo je utisnuto kao tvoji prsti
po kamenju.

Sada svakog dana po ritmu mjesečine,
more se povlači od Mutruzana do Dunata,
i dolazi nabreknuto kao jedra bragoca
sa pjesmom vjetra i mirisima cvjetanja.

Najobilnije suze su kanule za tobom iz obrezanih loza.

U danima najmučnije zimske osame,
zvonovi klikću našu starinsku riječ vjere u vječnost,
a posječeni maslinici bacaju izdanke iz kvrgavih debla.

Struje u luci se izmjenjuju, cvjetovi se vraćaju,
a vi svi sa novoga groblja hodočastite starome,
po pustošima i drmunima, sa svijećama i duplijerima,
po međašima i mekotama, uz miris magriža i kuša.
I dok se dupci svijaju truseći žirove, a žestila lama,
iz svake stvari se osjeća vaša duša.

MORE

More, moje more, ljubljena dušo mračna,
iskrsnuo sam iz tvojih zelenih voda
crn i nasmijan,
i sad sam pijan,
i sada sunčano svijetlo kroza me hoda.

Vječno nemirno tijelo puno nabora mračnih,
i tvoji se valovi grče,
i mračno srce ludo o litice lupa,
nemirno od svemirskih sila i tajna zračnih.

More, moje more, tko se u nama krije
u bjelini ponjava
i smrtnom licu mjesečne noći?

U svakom času ronim iz tvojih dubina,
zgrčena šaka za zrake se hvata,
galije na nebo brode u svim mojim snima.

U zanosnom času ponoćne plime
rješavam se proklete hajke,
i rastem u beskraj.

Što će nam zemlja, koja nas obalom muči?

More, moje more, nad nama zvjezdano nebo sa vjetrima huči.

PUČE MOJ

Ovi starci su mi poznati, na ruci su me nosili.
Raspelo znam, i ja sam njega nosio,
i Boga poznam, to Bog je moga djetinjstva.

Ferala nema, sve su ribe nestale,
iz dubina mora čekaju na svjetlost.
Duplijera nema, srca su nam žalosna.

U noći pojem psalam uz kuću, gdje me majka rodila
i moja majka kleči sa sklopljenim rukama,
moja majka noćas moli za sreću svojih sinova.

I otac pjeva psalam, i brat je moj najstariji
u redu: svi zajedno smo brodili i plakali.
Svi naši mrtvi noćas s nama Božju smrt oplakuju.

Tu svi smo sada na čas zajedno,
svi smo tajnom krvlju vječnosti povezani,
svi smo noćas plačna djeca Gospodnja.

Bog ide noćas s nama kroz sve naše ulice,
na svakom uglu može tajne saznati,
što nikad nikom nismo ispovijedali.

Sve selo moje ide noćas kroz te uske ulice,
i zvijezde ove samo nama spadaju,
jer se njima samo naše majke jadaju.

I Boga noćas pitamo: »Što Tebi učinismo?«
A noge naše čvrsto zemlju gaze svojim petama,
a duše naše zvijezde čvrsto drže svojim očima.

TUGA

Moramo more mučno njihati,
jedriti jedrom tužne obale,
oblačne dane suncem grijati.

Maslina kaplje kapi balsama,
vinograd zrije sokom radosti,
pred vječnošću je smiješna osama.

Svaki drozd ko slavuj bigliše,
svaki val o stijenu klikuje,
svaki grumen crne zemlje miriše.

POČINAK

Mir je sjeo povrh izmučenih vjeđa.
Sve je sada tiše. Zemlja posta smeđa.
Mene hvata san.

I sve suze, što su igda kanule,
iznad zemlje su k'o zvijezde planule,
sav je kozmos pjan.

Ponjave su snježne, kroz moj prozor puše
hladni vjetar morski. Spomeni se ruše
i to nije bol.

Zbacio sam ruho. Ništa nije ostalo,
mrak je, a uz mene sve je svijetlo postalo,
ja sam noćas gol.

Dušeci su b'jeli, mirisni i meki.

Po pučini cikću galebi daleki.

ANADIOMENE

Iznad voda plovi zlatno nebo,
lađa naša pije preko boka,
divna r'jeka razlivena soka
curi nebu iz zaljeva preko.

Čudna crkva sakrivenog sveca
čuva moći, zanose i strasti,
duša pije neviđene slasti,
u radosti postajemo djeca.

Sunce pada zemlji rastopljeno,
more hrani kao sveta pića,
sva su u njem proklijala žića,
divna, gola, nerođena ženo!

Stvaramo te iz mašte ko vale,
da ispuniš samotna nebesa,
hranimo te krvlju svoga mesa,
da nam puste preporodiš žale.

Satkasmo ti koprene i vela,
školji su ti naslućeni udi,
a ti divna, oživi i budi,
što je mašta iz oblaka splela.

Boci su ti uvale Lopara,
sive hridi zapaljenog Cresa
nose boju djevičanskog mesa,
koji bog te za žrtvu izgara?

Ispija te bura preko zima,
ishlapljuješ s mirisima pjene,
blijediš noću pod imenom sjene,
oživljuješ pod čaranjem rima.

Omamljeni ludilom muškata,
zatravljeni pričama i snima,
znamo, da te izbacuje plima,
i da ćeš nam banut svakog sata.

Plovimo ti opiti sred broda,
čim kapetan tajnu riječ izusti
odmah mornar sidro će da spusti
usred tamnih, neprozirnih voda.

Gradimo te mramorom i kamom,
vajamo te oblakom i valom,
glačamo te grebenom i žalom,
krasimo te svjetlošću i tamom.

Dubine su duša mnogo veće
od svih bezdna okrutnoga mora,
pojavi se, već je skrajnja hora,
budi dokaz naše lude sreće.

Sakriše se lovrate i kanji,
izbrisasmo znake poljubaca,
mahnit ribar sada mrežu baca,
dođi, divna, sada ga zapanji!

Kao nekoć umilna i skladna
pusti vjetru, da ti mrsi kose,
primi naše pjesme i prkose,
kao dare našeg žitka jadna.

Budi Venus, Nimfa il Meduza,
drevno biće, luka naše lađe,
neka srce samo sebe nađe
usred mora gorčine i suza.

Ostati ćeš kao ovo podne,
kao greben starodrevna školja,
puka mašta ili naša volja,
kapelica ove drȁge rodne.

I kad budem zamolio Sveca
grumen zemlje za to srce žarko,
znat ću barem tajanstvena Parko,
svaku tajnu ovog morskog leca.

DOBRIŠA CESARIĆ

Crtež: Slavko Šohaj

rođen je 10. siječnja 1902. u Požegi. Pučku školu polazi u Osijeku, a srednju u Osijeku i Zagrebu. Poslije mature upisao se na Mudroslovni fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu. Sada je činovnik Ministarstva narodne prosvjete.

Dosad je Cesarić izdao dvije knjige pjesama: »LIRIKA« (Zagreb 1931.), za koju je dobio nagradu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, dok mu je drugu knjigu »SPASENA SVIJETLA« (Zagreb 1938.) izdao građanski Pododbor Matice Hrvatske u Zagrebu. Cesarićeve pjesme su uvrštene u sve antologije hrvatskog pjesništva na hrvatskom, kao i na stranim jezicima. Mnoge su mu pjesme prevedene na njemački, talijanski, francuski, češki, bugarski, slovački, slovenski, madžarski, rumunjski i esperanto. I sam Cesarić prevodi s njemačkoga (Rilke) i s ruskoga (Jesenjin).

Naskoro u izdanju Hrvatskog izdavalačkog bibliografskog zavoda izlaze Cesarićevi »Izabrani stihovi«.

OBLAK

U predvečerje iznenada,
Ni od kog iz dubine gledan,
Pojavio se ponad grada
Oblak jedan.

Vjetar visine ga je njiho,
I on je stao da se žari,
Al oči sviju ljudi bjehu
Uprte u zemne stvari.

I svak je išo svojim putem,
Za vlašću, zlatom il za hljebom,
A on — krvareći ljepotu —
Svojim nebom.

I plovio je sve to više,
Ko da se kani dić do Boga;
Vjetar visine ga je njiho,
Vjetar visine raznio ga.

KAD BUDEM TRAVA

Možda će onda bolje da bude,
Kada se jednoga dana preselim
U crve i u zemne grude.

Ljuljat ću se u travama veselim,
Mjesečinom i suncem poliven,
Rasitnjen i dobro skriven.

Ništa mi ne će ostat od uma,
Nijedna misao mrtvoga duha.
Ja ne ću imat ni uha ni sluha,
Da slušam tišinu svojega šuma.

Ako me kada stanu i kosit,
Ne će mi bola nanijeti kosa —
Jedini teret, koji ću nosit
U novom životu biti će rosa.

MOLITVA

Što htjedoh reći, davno sve sam
U djetinjstvu još reko Bogu,
Ali da nisam, kakav jesam,
I da vjerovat još mogu,
Za ovo dijete, koje volim,
Ovako Boga bih da molim:

Svojim si zvijezdama napiso
U prazno nebo sve sudbine,
I mi smo samo tvoja misô,
Što sija zvijezdama iz tmine.
Svejedno, da li ćemo stići
Na vrhove il past u bezdan,
Mi moramo tek ići, ići
Svud kuda put nas vodi zvjezdan!

O dobri Bože, ako one
Zvijezde, što sjaju njoj sudbinu,
U nevolje i jad je gone,
U očajanje i crninu,
Milostiv pogled na nju svrni
— Gle, ima oči kao lane! —
Od budućih joj dana crnih
Učini, Bože, svijetle dane!

Sve zvijezde, što joj život mrače,
O dobri Bože, ti ugasi —
Sve one zvijezde, koje znače
Besanih noći sijede vlasi,
I one, koje bolest nose
U svojemu sjaju blijedom,
I one, koje prijete bijedom,
I one, koje prijete bijedom.

Al ako ne ćeš da ih zgasiš
I ako iskušenja treba,
Ti moraš, Bože, da je spasiš
Pred ponorima mostom neba.
I nemoj da joj život zgadiš,
Odrediv puno bola za nju,
A kada spustiš ruku na nju,
Spusti je samo da je gladiš!

SRCE

I

Neprekinuti lanac srcâ vodi
On našeg srca u davnu davninu.
Čuješ li grohot? To tvojoj slobodi
Smiju se pređi nestali u tminu.

Njihove strasti, uspavane čežnje,
Neispunjene i zaboravljene,
Bude se snöva u našemu srcu,
Svježe, ko dugim snom oporavljene.

Oh, ima tugâ, čuvanih u krvi,
Koje vrijéme ne ništi, već jača —
I najedanput nađemo se tako
U grču jednog iskonskoga plača!

Da l' nam se oči mute ili krijese,
Mi smo ko lišće, koje vjetar trese.
Otkuda duva? Sa gora il s mora?
To lišće ne zna, tek tresti se mora.

II

Gle mojih srcâ u beskrajnom nizu!
Biju i bdiju, svoje tajne kriju,
Ljube i mrze, umiru i gnjiju —
Ta stara srca kako su mi blizu!

Hodòčasnici s molitvom ko suza,
Što po tom svijetu lutaste ko stranci,
Bekrije, lole — gamad moje krvi —
I svi vi drugi — svi ste moji lanci!

I kad mi riječi mirišu ko tamjan,
One su stigle nekud iz daleka,
I kad mi kletva nagrne na usta,
Ona je neke davne kletve jeka!

O srce moje! Da li mržnjom goriš,
Il čežnjom jecaš, il zanosom sijaš —
Ti svuda vučeš lanac svojih predа,
I ti si samo iskusni robijaš!

MRTVAČNICA NAJBJEDNIJIH

U bijelo okrečenoj sobi
Stoje dva duga drvena stola.
Svakoga dana nove im goste
Dovezu mrtvačka kola.

Služavke, umrle u bijedi,
Il sijede ispaćene pralje,
Kojima ukočene ruke
Ne mogu više prati dalje,
I koje — uzevši im ruho —
Ubožnica amo šalje.

Bludnice, koje pohotne ruke
Nikada više ne će da dirnu,
Što poslije sviju budnih bludnih noći
Uđoše u jednu posve mirnu.

Il stigne ovamo kažnjènik,
Kojeg je žandar presto da vodi,
Il napuhnuti utopljenik,
Kojemu ime nesta u vodi,
Il jadne izmučene skitnice,
Vječito gonjene do mitnice,
Što prođoše kroz ovaj život bosi,
Sa sijenom tuđih sjenika u kosi.

Svi oni amo jednom dođu,
Zbiti u lijesove proste,
I zauzmu svoje mjesto na stolu,
Što vječno očekuje goste.

Žive su ih gonili i gnjeli,
Nožem su ih rasparali mrtve —
Ti, što žrtve za života bjehu,
Ostaše i poslije smrti žrtve.

Stanovahu na kraju grada,
U prljavome kvartu roblja,
Počivat će na kraju groblja,
Daleko od arkada.

I kao što je više njih
Imalo zajedničku sobu —
Tako će i sad više njih
Noćivati u istom grobu.

— — — — —
— — — — —

U bijelo okrečenoj sobi
Stoje dva duga drvena stola.
Svakoga dana nove im goste
Dovezu mrtvačka kola.

POVRATAK

Tko zna (ah, nitko, nitko ništa ne zna.
Krhko je znanje!),
Možda je pao trak istine u me,
A možda su sanje.
Još bi nam mogla desiti se ljubav,
Desiti — velim,
Ali ja ne znam, da li je želim,
Ili ne želim.

U moru života, što vječito kipi,
Što vječito hlapi,
Stvaraju se opet, sastaju se opet
Možda iste kapi —
I kad prođe vječnost zvjezdanijem putem,
Jedna vječnost pusta,
Mogla bi se opet u poljupcu naći
Neka ista usta.

Možda ćeš se jednom uveče pojavit
Prekrasna, u plavom,
Ne sluteći, da si svoju svjetlost lila
Mojom davnom javom,
I ja, koji pišem srcem punim tebe
Ove čudne rime,
Oh, ja ne ću znati, čežnjo moje bîti,
Niti tvoje ime!

Pa ako i duša u tome trenutku
Svoje uho napne,
Sigurnim će glasom zaglušiti razum
Sve, što slutnja šapće;
Kod večernjih lampa mi ćemo se kradom
Poglédat, ko stranci,
Bez imalo svijesti, koliko nas vežu
Neki stari lanci.

No vrijeme se kreće, no vrijeme se kreće
Ko sunce, u krugu,
I nosi nam opet ono, što je bilo:
I radost, i tugu.
I sinut će oči, naći će se ruke,
A srca se dići —
I slijepi za stope bivšega života
Njima ćemo ići.

— — — — — — —
— — — — — — —.

Tko zna (ah, nitko, nitko ništa ne zna.
Krhko je znanje!),
Možda je pao trak istine u me,
A možda su sanje.
Još bi nam mogla desiti se ljubav,
Desiti — velim,
Ali ja ne znam, da li da je želim,
Ili ne želim.

O SATI SUMNJE, SATI BOLA

O sati sumnje, sati bola,
Tko stvara, taj vas kleti ne će,
Jer radosti su male svijeće,
A iz vas raste aureola.

Slabašnu djecu radost rađa,
I njezin porod brzo gine,
A pjesme, rasplamsane bolom,
Gore ko svijetla za daljine.

VRAĆANJE

Katkad u vrevi ljudi posve stranih
Neko te lice sjeti mrtva druga.
Nestanak njegov ponovo ti rani
Zbunjeno srce, i svlada te tuga.

U žamoru ti začuješ mu glas.
I ti ga vidiš. Izašav iz mraka
U tebi živi. Ali samo čas:
Desetak, dvadeset koraka.

Prošlost se javi slatko kao flauta
U zimskoj noći. Ti mu gledaš kretnje,
Smijeh, govor čuješ davne neke šetnje.

No kad te naglo truba nekog auta
Trgne, odjednom nestane mu lika:
Okò tebe su lica prolaznika.

SLAP

Teče i teče, teče jedan slap;
Što u njem znači moja mala kap?

Gle, jedna duga u vodi se stvara
I sja i dršće u hiljadu šara.

Taj san u slapu da bi mogo sjati,
I moja kaplja pomaže ga tkati.

U SVJETLOSTI

Već očajan i lišen moći
Ja nisam očekivo spas.
Tada u čemernoj samoći
Tvoj nježni začuo sam glas.
I on je bio kao zov
Na novi put, na život nov,
I ti mi svoju ruku pruži,
I ljubav nas u jedno združi.

Kako je duga bila noć,
U kojoj, draga, tebe snivah!
Već mislio sam: ne ćeš doć,
I rekoh: ona ti je živa
U tvojoj želji, tvome snu,
No odista je nema tu.
Zemaljskim stazama ne kroči
Ta, čije divne čekaš oči.

A gledaj: nebo sija plavlje,
Otkada ugledah tvoj lik.
Ljepota, snaga, svijetlo, zdravlje
Ugušiše u srcu krik.
Očima tvojim obasjani
Protiču sada moji dani.
Raskošan, rujan, vedar, žut
Otvara jesen za nas put.

Pođimo zagrljeni, draga,
U ovaj začarani svijet,
U ljubavi je čudna snaga,
Što korak pretvara u let.
Od poljubaca, zagrljaja
Sve oko nâs je puno sjaja.
Duboka sreća svuda zri,
Jer sobom nosimo je mi.

SIDA KOŠUTIĆ

Crtež: Slavko Kopač

rođena je 20. ožujka 1902. u Radoboju, u Hrvatskom Zagorju. Svršila je Učiteljsku školu u Zagrebu, ali radi slaba zdravlja ne vrši to zvanje, nego već nekoliko godina uređuje »Hrvatski ženski list«, koji je podigla do revije.

Sida Košutić radi na nekoliko književnih područja, tako su joj dosad izišla ova njezina djela: »K SVITANJU« mistična drama (Zagreb 1937.); »PORTRETI«, roman (Zagreb 1928.); »SLUGA VJEČNE MUDROSTI«, hagiografska biografija (Zagreb 1930.); »JASLICE«, roman (Zagreb 1933.), te veliki roman u tri djela »S NAŠIH NJIVA«, I. 1936.; II. 1937. i III. 1940., za koji je dobila državnu književnu nagradu. Zatim slijede: »OSMIJESI«, knjiga pjesama (Zagreb 1940.), pa »MIMOZA NA SMETLJIŠTU«, novele (Zagreb 1942.), »VRIJESKA«, velika alegorična priča (Zagreb 1942.). Ovih dana izlaze joj iz tiska pjesme u prozi »VJERENIČKA ŽETVA« (Zagreb 1942.).

Sida Košutić je s Vinkom Nikolićem uredila antologiju »HRVATSKA MAJKA U PJESMI« (Zagreb 1941.).

Košutić

OSMIJEH

Katkad tek drhtne
Negdje na usni,
Dok bola grč ga ne povuče;
Katkad osjaji
Čitavo lice
I svijetle niti provuče.

Često posljednji;
Često jedini;
Dolazi ko daleka jeka;
Često je samo
Nadanje tiho
Onog, što duša davno čeka.

On je svitanje
Svečane tajne,
Dok nitko ništa i ne sluti,
On oplakuje
Skrivene rane,
Kada izražaj svaki šuti.

Često jedini,
Često posljednji
Na putu je suza prevrelih,
O, taj osmijeh
Čaroban zvuk je
Melodija nekih prezrelih.

GRANA OMORIKE

Svu noć bdije;
Svu noć bosu
Pije rosu.

Pa se protegne;
Ležeći u zraku
Ljulja se i šumi
Na mjesečevu traku.

U zoru oteža;
U zoru rasplete kose
Pune rose.

MLADA BOLESNICA

Bez uzdaha i bez molbe;
Usta mirna i nijema;
Zdravlje niti ne spominje,
Smirila već se posvema.

Al daj joj, Gospode, tek noć
Da njena bude do zore,
Da bar u snu bude čovjek
I oči ludo ne gore.

Bez uzdaha i bez molbe
Možda na ulicu krene,
I kraj izloga lutaka
Osmijeh joj lice prene.

Možda nerođenoj kćerki
Izabere lutku plavu,
A vizija materinstva
Sjajem joj ovjenča glavu.

Košutić

MJESEČINA

Volim te, svijetla noći,
Jer tajne ne kriješ svoje,
Koprena ti je od srebra
Drhtava ko čežnje moje.

U neznani čas silaziš
Polako pletući niti,
Svu noć nas sve obilaziš
Dišući na usta bîti.

Divne gobeline slikaš
Iz života tamnih šuma,
K dlanu ti prilaze srne,
Ciklama sluša kraj druma.

Prebirući žice tanke
Pjesmu mi srebrnu liješ,
Kroz prozor pramene bacaš,
Na jastuku mom se griješ.

Volim te, svijetla noći,
Jer tajne ne kriješ svoje,
Koprena ti je od srebra
Drhtava ko čežnje moje.

SUZA

Noćas je spavalo nebo;
Ni zvijezde nisu sjale,
Ni vode svjetlucale.

Noćas je bilo tiho;
Ni zrak se nije pomakô,
Ni dah me nije moj tako.

Noćas sam bdila sebe;
Pa mi je na dlan pala
Suza mala.

PROLAZNOST

Da li znadeš one mrtve sate,
Kad samoća od tišine zvoni,
Vlastita je duša mrtva za te,
Oko suzno ni suzu ne roni?

Znaš li, kako tiho gasnu ure
I zamiru vode niza ravni,
Kako svaki život biva tiši
I sve blisko postaje — san davni?

LJUBAV

Hoćeš li ikad saznati tajnu
Mojega stiha?
Hoće li tvoje orosit oko
Stradanja tiha?

Kraj tebe život proći će jedan
Probuđen slutnjom,
Na dlanove ti grcaje izlit
Stišane šutnjom.

Tad će na zidu zaigrat sjena
Sklopljenih ruku,
Ljubav moja do nogu će bdjeti
U svečanom muku.

STARICA

Svakog je dana
Sve tiša, sve tanja,
Zaboravljeni dah života,
Na ulici istoj
Kud mladost pronese
Osjeća se tuđom, sirota.

Svakog se dana
Zemlji dublje klanja,
Postajkuje, zirka sa strahom,
Pa plaho zatapka
Da ne stane krivo
i njenim ne ospe se prahom.

Svakog je dana
Drhtava sve više
Ko jesenji list pred buru,
Još pred san osluhne,
Da nije tko možda
Zaustavio njenu uru.

TIŠINA

Pred jednom vežom nudi cvijeće
Djevojka slijepa u rano proljeće.

U rano su proljeće dobri ljudi . . .
Oni vole cvijeće, što tek se probudi.

Al, ljudi dobri, zar nema kupca?
Djevojka s cvijećem prodaje bijedu,
Tko će platit suzu slijepoga oka?

Tišina duboka.

GDJE SI?

Znam da te nigdje susresti ne ću,
Pa ipak — gdje si?
U ruci mojoj procvaše za te
Topli vrijesi.

Obaviti su maglom, što spava
U krilu zori,
U njima zapad planinskog sunca
Gasne i gori.

Korak susta od lutanja duga,
Venu vrijesi;
Znam da te nigdje susresti ne ću,
Pa ipak — gdje si?

SLAVKO BATUŠIĆ

Crtež: Julio Meissner

rođen je 2. lipnja 1902. u Novskoj u Slavoniji, ali je mladost proživio u Hrvatskom Zagorju. Maturirao je u Zagrebu. Studirao povijest umjetnosti na pariškoj Sorbonni i zagrebačkom Sveučilištu, gdje je položio doktorat mudroslovlja. Od 1921. je u Hrvatskom kazalištu u Zagrebu, gdje je vršio najrazličitije umjetničke i administrativne poslove. Piše stihove, prozu i prikaze iz književnosti i umjetnosti u zagrebačkim revijama, časopisima i dnevnicima. Izdao je slijedeće knjige: »ČUDA I ČAROLIJE«, novele (Zagreb 1931.), »KROZ ZAPADNE ZEMLJE I GRADOVE«, putopisi (Zagreb 1932.), »NA DRAGOM TRAGU«, roman (Zagreb 1933.), »ARGONAUTI«, roman (Zagreb 1936.), »OD KANDIJE DO HAMMERFESTA«, putopisi (Zagreb 1937.), »KOMORNI TRIO«, drama (posebni otisak iz »Savremenika« 1938. Djelo je izvedeno u Hrvatskom kazalištu u Zagrebu i dobilo Demetrovu nagradu za g. 1935.), »23 PJESME«, sa-

brane pjesme (Pododbor Matice Hrvatske, Zagreb 1938.), »OD SIENE DO HAARLEMA«, putopisi (Zagreb 1941.). Pojedine su mu stvari objavljene u njemačkim, talijanskim, češkim, poljskim, slovačkim i madžarskim prijevodima. Zastupan je u svim antologijama. Za kazalište je preveo brojna francuska i njemačka dramska djela, a kao režiser je postavio na scenu niz domaćih drama. Drži predavanja i konferanse iz područja povijesti umjetnosti i kazališta. Uređivao kazališne listove, Kazališni Almanah i Savremenu Biblioteku. U Hrvatskoj Enciklopediji urednik je kazališne struke.

TRI PJESME O MOME ZAGORCU

Prva: U RANO JUTRO JESENJE

I tako ustaju zorom a pospani nisu,
pred kuću izađu, protrljaju čvorave šake,
usrknu jutarnji uzduh i gledaju u vis:
da li će biti lijepi dan?
odvežu s jasala kravice dvije pa ih izvedu,
sapnu im jaram na nabore vratne
podignu rudo, jaram pričvrste gvozdenim klinom
i drvena kola zaškripe.
Pođu.
Idu uz kravice, gledaju u vis:
Ne će li možda ipak kiša?

Žene su ustale ranije od njih
u kuću unijele čabrić sa mlijekom.
Treba napaliti vatru zbog mlijeka za djecu;
zato su skupile triješća i koju grančicu suhu.
I onda prebroje četiri kokoši svoje
zavire u sušu, nema li jaje koje,
treba za ručak spremiti brašnenu juhu.

Nisu si rekli zbogom ni dobar dan.

Oni su bosi uz kravice pošli
kraj tuđih njiva i gospodskog trsja
kraj živica bijelih od mraza
do maloga svojega grunta.
Bosi su pošli, u grubom rublju od konoplje sure,
mašući bičem kratkim i teškim
bosi su pošli uz kravice svoje.
I opet šuteći gledaju u vis:
da, biti će dobar i vedar dan,
kukuruz treba da bude obran.

I onda o zimi misle skoroj i blizoj:
Trebat će nasjeći drva.
Trebat će popravit krov.
Trebat će sina u vojsku dati.
Trebat će ocu istesati krst.

U sedam sati kola su puna klipova zrelih.
Kravice puštaju s jarma na travu.
Zatim sjednu, razvezuju svezane rupce,
izvade hljeb, prekriže ga nožem, režu,
a hljeb je sladak, tvrd i žut.

Druga: U PRIJEPODNE NEDJELJNO

Djeca su tjerala s dvorišta perad u sušu
jer uhvatit treba i zaklati kokoš.
Žena će kuhati juhu, zatim će kokoš ispeći.
I k misi treba stići, umijesit gibanicu slatku
jer nešto se malo kroz tjedan spremilo sira
nije se kramaru prodalo sve.
Sve brzo, u žurbi i trku
jer treba na poldašnju misu stići
i bolji spremiti ručak.
O Bože, već zvoni, stići će kasno!

Vade iz drvenih škrinja svilene rupce
i pregače čiste, izglačane, krute
na kojima crvenim vezom ispisaše
H v a l j e n I s u s
još kao djevojke mlade,
još kao djevojke mlade.

A oni stoje u crnome ruhu
pred kućama stoje i šute.
Netko na glas stare novine čita,
oni ozbiljno vjeruju sve.
Zatim o sijenu govore, o vinu i brašnu,
u džepove turaju ruke, puše.
Hoće li biti rata?

Da, hoće. — Ne, ne će.
I tako zure u crkveni toranj
psuju na popa i žene,
čekaju podne, a misa još traje.

Kad pojedu juhu, kokoš i kolač od sira
sjednu uz zid na drvene klupe
gledaju postelje, peć, i slike u ramama prostim
na dlan se podlakte, spuštaju glave:
Sutra se kolje teše.
Sutra se ozima sije.
Sutra se vozi gnoj.
Sutra već nedjelja nije.

Treća: NA SAJMU

Na sajam su tjerali junce
udarali dlanom o dlan i hrapavo kleli
zatim su brojili banke dvaput-triput
i popili litru gverca, medice il vina.
Prišla im žena i rekla:
Prodala je pijetla, putar i oraha malo
a onda predala nešto sitniša.

Prođu kroz sajam, kod svakog šatora stanu.
Gledaju, šute, gledaju, šute.
Susreću kuma, susjeda, popa, žandara.
Prosjaku ne daju ništa, prođu kraj njega
ali se žena krišom obazre, baci mu novac
malko se zbuni, potrči za mužem.

Kod svakog šatora stanu.
Lupaju kosom o kosu, prisluškuju zvek.
Trljaju šareno platno, nema li odviše štirke.
Mjere šešire, hlače, kapute,
a žena i opet krišom tura u njedra medene kolače.
Da, djeca će pitati prvo:

Što ste nam, mama, donijeli sa sajma? —
On dugo pretražuje čeličnu britvu
presijeca vlas i papir, da li je oštra.
Dobra je britva, ali se cjenkati treba.

Prođu kroz sajam po sedmi put,
odluče da treba kupiti sito
i lonac od zemlje, pocaklen zeleno-žuto.
Opaze junce svoje, kako ih mesar goni.
Nijesu tužni već ih je stid.

I opet prođu kroz sajam, prebroje banke.
Još nešto kupiti treba, da, još nešto.
A što? — ne znadu.
Pa ništa, skoro je sajam u susjednom mjestu.

Uto podne zazvoni.
Skidaju šešir, prekriže se nijemo, pođu u selo.

I čuju još s brijega:
Kako pjevaju slijepi, kljasti, bogalji
kako viču trgovci sajmari
kako krave muču i telići bleje
i kako narod žamori glasno.

ZELENI PRILAZ U APRILU

Danas je Prilaz golema vaza
u kojoj su procvali zeleni buketi.
Pliva u suncu draga perspektiva,
polet je silan nad kestenjem mladim
nad kojim sunce udara himnu Aprila.
I svi se bicikli radosno okreću,
lome se zlatne zrake na žbicama srebrenim,
na sjajnim pucetima plavih redara
i na paleti reklama oglasnih stupova.
Mušice — mačke — hruštevi — golubovi sivi
piju sunce, uzduh, nebo, radost
i smiju se ludom proljetnom danu.
Sinoć je dobri horvacki dešč pašovabec
iz crnih zimskih kestenovih debla
što ozbiljno stoje u strogom dvijestorednom broju
izmamio slatko ljepljivo mlado lišće
i kameni se Prilaz nabio ko golema vaza:
baloni zeleni, barjaci zeleni, mala šuma zelena.

O kako bi Prilaz danas bio rumen
da su ga nekad zasadili breskvom!
Vatreno, tropski rumen. —
O kako bi Prilaz danas bio bijel
da su ga nekoć zasadili trešnjom!
Nevino, tijelovski bijel.

Ali ja ne ću da vrijeđam kestenove stare
pod kojima evo prolazim deset ljeta. —
Deset ljeta, zima i proljeća
moji su koraci jednoga jedinog smjera.

Deset godina tuge, radosti, pijanstva,
ja krećem se vječno ko u zatvorenoj cijevi
s jednoga dna na drugo:
od žute vojarne s limenim tornjem
do staklene tople kavane u sivoj visokoj kući.
(Svakog dana četiri puta, ravno deset godina.)

Svaki je kesten drug moj
i svakom dadoh po jedno čudno milo ime.
Svaki je kamen djeda stari moj,
svaka je kuća tajna i nevina ljubovca moja.
Znam svaki prozor gdje ima cvijet u loncu.
Znam svaki prozor u kojemu dugo lampa sja.
Znam kuću gdje se u podne konjak pije
a noću tajno pjesme pišu.
Znam crkvu, u mjesecu i snijegu,
ko slastičarsko čudo s kajmakom bijelim.
Znam mnogo male prljave djece
što grade u prahu čuda od zlata.

A mnogi mnogi već su za ovo vrijeme
primijetili i mene
i ne čude se.

I tako već deset ljeta nosim u sebi
svoj mozak i srce i bubreg i čežnju
i smrt svoju nosim u sebi ko svaki čovjek
i sasvim čudnu slutnju o nekoj ženi sa Sjevernog Mora
koja će imati studene prste i zelene oči.

I plačem kroz tisuću dugih metara
kada u Pandžabu kuga hara
ili kad ranog sunčanog jutra
sretnem na putu gradskog živodera.
Uzalud Grof Ishi, poklisar Mikada,
demantira tugu moju na Quai d' Orsayu
— uzalud. Ja mu praštam.
Ja svima praštam sve zbog kestena zelenih
koji će uskoro roditi grozdove bijele
a zatim se opet zazlatit ko pečeni šećer.

Tako će proći godina ova
jedanaesta — jedanaesta — jedanaesta
i svaki će kesten, hrušt i ja
dometnut jednu brojku mladosti svojoj.
I tako će brojke rasti — rasti — rasti
jer ima zakon takav, bez pardona.

Znam da će još dugo iza mene ko i prije mene
miješati sunce sjene i dugine boje
da će se s jedne strane dimiti staklena kavana
a s druge strane oriti žuta vojarna
i da svemu tome spasa nema.

Ali ja sam tiho tiho sretan što živim,
i ja vas pozdravljam braćo kestenovi moji
u ranom Aprilu godine ove.
Ja pozdravljam vas svečano i nijemo
— a možda i još koji čovjek sa mnom —
i sva vam zvona zvone pozdrav
i svi vam auti trube pozdrav
i sve motorne pile kliču ritmove futura.

Sutra će vojna muzika proći kroz dvored vaš
svirat će pozdravne pjesme vašem zelenom lišću.
I bijeli Brahma, dobri otac moj, spustit će sunce
i bit će nedjeljno popodne slavno.
Ja te svečano pozdravljam, Prilaze stari moj!
Ja vas svečano pozdravljam, braćo kestenovi moji!
Ljubim vam debla ranjena, grlim krošnje visoke,
pun sam velikog ushita, pobjede i slave
i hvalim vam za sanje, sreću i svaki dobar dan.

Slavni, mili, stari kestenovi moji!

TRI STVARI U JEDAN DAN

I.

U bolnici Svetog Arkanđela
danas su tri slučaja
svršila letalno.
I sva trojica bijahu mladići.
Doktor je pilatskom gestom
oprao ruke u mutnom karbolu
i rekao neku gorku latinsku riječ.
A sa tri crne table
što bijahu iznad kreveta
časna je sestra otrla kredu
i tako je bilo sve u redu.

II.

U isto su vrijeme tri mlade žene
ko mesnati cvjetovi u svilenim čaškama
pale po mekom medvjeđem krznu
i vrištale
i tako se raskošno, raskošno smijale.

A vani su korakom prošla crna kola
sa krasna i blijeda tri mladića
koji odoše skrštenih ruku.
Nečujno odoše.

III.

A ja sam otvorio sve prozore
zapalio voštane svijeće i dušicu na ulju
i čekao da prođu kola.

Nije dobro da tako izvjesno znam
što se sve zbiva u prazan jedan dan.

DESETGODIŠNJICA

Gdje si Estonko sad?
Kod nas je proljeće čulno
a ja sam u svojoj muškoj samoći sasvim sâm
Lokrum je zelen i čeka pohode naše
on traži da ti se opet dam.

Estonko Aino, zvana Simola!
Crnomodra peruniko!
Strana, tiha, oka tatarski kosa
i crne kose teških aroma
što plela se od mraka do zore, od zore do mraka
u oči moje i nabrekla usta
ko arija ludog sna.

Znam,
još uvijek sve to dobro znam:
mi smo se igrali morem
slanim, žarkim, gustim, strašnim.
Zar već deset?
O, deset godina, deset.
Ali sve još znam:
tvoje se ruke savijahu tužno
i mnogo si pričala kakav je sjever
i srebrena ploha jezera Peipus
i gradovi tvoji i sela i rodni Tartu
i vazdan govorila teške žute riječi
sa mirisom sjeverne zore i močvara mutnih
laponske — finske — mongolske — ne znam.
I tako je zanosno bilo što se razumjeli nismo
a ipak znali sve.
Ah, onaj tvoj sladorni rouge i ljepljive usne
i svila i prsti strasni i čajkin smijeh
i onaj šuplji mjesec nad našim hotelom
u kojem smo odsjeli pod imenom lažnim
i one priče o ocu mom i tvom
i stotinu smiješnih kaprisa
i stotinu djetinjih šala . . .

Gdje si Estonko sad?
Vitka, tako meka crnomodra peruniko!
Daleko si negdje, lutaš, a možda . . .
ne, ne, za mene ne znaš
jer vidjeti me više ne ćeš.
To je dobro.
»Ma armasten sind, si ilus lil.«
»Mina sudlen sinu huli ja silmi.«
Smrt je stajala do našeg svadbenog loga.
Amen.

KINESKA MINIATURA

Ja pijem svakog jutra čaj
iz finog bijelog porcelana
na kojem su slikani mali Kinezi.
i udaram srebrenom žlicom po tasi takt

Pa kad je nebo vedro i pjevaju ptice
i kad zraka sunca se spusti
u medenu mirisnu tekućinu —
zaplešu mali slikani Kinezi
u svježem ritmu djetinje radosti,
a ja se osmjehnem

Ja svako jutro pijem čaj
i jasno vidim puste parkove Pekinga,
u kojima maršal Čang-Tso-Lin
zaklati dade devedeset trojicu
zalivši krvlju lijehe orhideja
zalivši krvlju moj žuti čaj.

PISMO GOSPODINU TAMATANGA

NA RURUTU, KORALNI OTOK POLINEZIJE

Ti sada ležiš na rumenom žalu
dragi moj, dobri moj
u vječnoj nedjelji plamenog neba.
Nad glavom ti, na svetomudroj palmi,
dozrijeva sočan i sladak plod.
Da, i pjesma se čuje žena i hihot djece male
a kočoperna blistava rajčica
u svečanoj svibanjskoj odori
ko zvijezda zuri u zeleni val
u kojem se mrijeste ribice zlatne
ribice zlatne grimiznih peraja.

I tako prolazi život tvoj
o daleki sretni brate moj.

A kod nas je magla pala na duše i ljude
i svaki dan je oblačni veliki petak.
Moja je pjesma poletjela
ali je pala ko smrznuta ptica
i muklo jeknula.

Tako su tmurni ti naši čađavi dani
ti naši dani crni već od zore
u kojima grcam i pjevam o moru
o moru i nebu i nebu i moru
o sretnom nekom ostrvu korala
o suncu na perju rajčice
o dugi na peraji ribice
i o Tebi, Tamatanga moj,
dragi dragi
dobri moj.

VOŽNJA

Sâm samcat,
mesarski zdrobljen životnim tlakom,
zatvoren u se trostrukom bravom,
spasavam dušu prvim vlakom.
Pobožno sjedam u žuti kupe
i tvrda je drvena klupa
slađa od ljubavnog loga.
Osjetim silnu strast
kad gvozdena kliješta probuše kartu
na kojoj su skladane rime
gradova — sela — beskrajnih stanica.
Sklopivši umorne oči lebdim
ko mrtvo drvce u kutiji šibica.

Bruse kotači cestu od gvožđa
u snježni kajmak gruša se para
aršće mi zanos na staklenom oknu,
a sedam rumenih anđela čuvara
ko golubi lebde šumno nad vozom,
skretnice paze, mostove, rampe,
vjerni moji anđeli čuvari.

Stanica.
Pa opet trzaj odbijača.
A ja se hvatam mjedenih kvaka,
prstima kucam o drvenu klupu,
smješkam se viziji mrtvačkih raka.

Ulazi mlada avantira
crveni kovčeg, grivna od safira.
Ti srce moje, zar za te nigdje mira!
Sjedne kraj mene mlada avantira:
O, damo, —
ja sam siromašan mladić prečista srca,
imam samo anđela sedam
i dobru dušu pod košuljom prostom.
. . . .

Ništa —
Pa, ništa!
I opet blisnem kroz neku stanicu.
I tako mijenjam granicu
kao na vjetru staru kabanicu.
A onda kroz prozor bacim brnjicu,
napuštam veslo na galiji nacije
bez svake lažne komemoracije.

Bodljikave žice sam prošao
u stranu zemlju došao.
Duboki poklon vitkom semaforu,
i topli pozdrav maramom bijelom
osamljenom starom prkosnom boru.

Klisne kaplja zalutale kiše
na neku daleku suzu miriše.
I tako ponoć nečujno prođe
na oči ni tren mi san ne dođe.

U Alpama noći hladne ko led;
dobro je ponijeti vuneni pled.
U zoru u putnici okrenem stranicu:
opet sam prešao jednu granicu.
A onda sutradan
plane u ruju bujni dan.
Oljuštim zlatnu žutu naranču
punu slatkog mirisnog soka
griznem šećerno svježe meso
ronim zjene u brda visoka.

Po stoti puta zviždaljka zasvira.
Ulazi nova mlada avantira
zeleni kovčeg, grivna od ahata
ko sveta slika od staroga zlata.
O, damo, —
ja sam siromašan mladić prečista srca . . .
nemoćno pjesma u grlu grca.

Prolazi podne bez zvonjave podna.
Plätze nehmen — Mittagessen.
Menu: javohl, nur Delikatessen.
Gutam oštrigu slanu i biftek pun krvi
i mislim na zagorski krumpir prvi
što rađa ga proljetna zemlja rana
u doba cvata breskvinih grana.

I opet prođe dan
i već je novi sutradan.
O, anđeli moji čuvari
zar nisu vam klonula krila
u vašem letu po usjanoj pari!
Prenez places — deuxième série.

Netko je gurnuo neku skretnicu
za ručkom se opet preskočilo granicu.
I tako skretnice određuju smjer
i dobri usud kondukter.

Nijemo mine pet šest dana
već malo zarasla je stara rana.
I tako u vožnji prolazi godina
pod mudrim okom starog Gospodina.

O, moćni gospodine sviju carina,
Veliki gospodine policista,
Svijetli gospodine vođo vlakova,
— moja je savjest nevino čista.

Ja nemam robe kriumčara,
ja samo tajne sanje nosim,
i beskrajnom vožnjom bez cilja i sna
dosadnom krugu dana prkosim.

Sve crnji moji su prsti
Sve više ugljenog praha u kosi
Sve gorči miris ujeda pluća
Sve luđa čežnja o jutarnjoj rosi.

Ne, ne živi čovjek od hljeba
nego od zrcala jezera plavih
na kojima titra smiješak neba.
Od male čašice starog ruma,
od poplave crvenih jesenjih šuma
što jesu samo tren
a onda nisu nikad više,
ko bakreni mjesečev srp
koji mi mladost podmuklo briše.

Vožnja.
Da, vožnja bez konca i kraja,
jurnjava mlinskih točkova
i stalni put spram vratiju raja.

No kada budu puštali prvi vlak
ukinuvši klasu prvu i drugu,
siromah mladić prečista srca
naći će svoju posljednju prugu.

PJESMA MOG SINA

Spjevao moj nerođeni dječak o meni

Moj je otac neka čudna luda bio.
I nije vjerovao ničem
i nije volio ništa
do mladosti svoje —
i tuđe.

A ljubio je kesten mladi, livade i šume
i vode daleke, nebo i smirenje,
i drugove svoje što nikad ne pisahu pjesme,
i malo nekih djevojčica mladih
koje ga nikad voljele nisu.

I tako je išao pognute glave
i okom tužnim milovao zemlju,
a ljeti je bdio kroz noći i noći
i šutio, šutio, zureći u dlan —
da spozna budućnost
koje nema, nigdje nema . . .

Čudna je luda bio taj otac moj,
i često ga je bilo stid.

Gologlav je lutao kroz rosu
i slušao kako u Pandžabu kiša pada
i gledao kako u Kongu povijuše rastu
i čekao da dođe dama — avantira
s grivnom od zlata i zelenog safira.
Listao je stare moreplovske knjige,
o mojoj zvečki nije vodio brige.
Htio je postati premudri Vrač
i otkriti tajnu Magije Bijele,
a nikad nije saznao ništa.
Pa kada je gorko plakao
i derao neke ispisane papire
— to nitko vidio nije
ni mati moja Velika Zemlja,
s kojom me rodi jeseni jedne,
udahnuvši novom čovjeku dah.

Znao je dugo da gleda u oči moje
i da mi se smiješi sa malo ruga,
a onda mi jednom reče: sve je svejedno, —
poljubi mi kosu, utrne svijeću,
natisne šešir, odmahne rukom
i ode kroz vrata tiho bez šuma,
ode kroz vrata i pođe u noć.
A vani se blistavo bližalo jutro.

O, tako je čudan, čudan bio
taj mladi, mladi otac moj.
A ja u grbu njegove boje nosim
i nije me stid.

ĐURO SUDETA — (1903.-1927.)

Crtež: Ante Kuman

rođen je 10. travnja 1903., na Veliki petak, u Staroj Ploščici kraj Bjelovara. Pučku školu je svršio u rodnom mjestu, gimnaziju i učiteljsku školu u Zagrebu. Nakon toga postao je učitelj na građanskoj školi u Virju, ali zapravo samo naslovno. Obolio od tuberkuloze, dugo je bolovao u lječilištu u Topolščici, zatim u bolnici u Koprivnici, gdje je 30. travnja 1927. i umro.

Prva pjesma Đure Sudete tiskana je u »Luči« (1919.) pod naslovom »Suton«. Za njegova života izišle su mu dvije knjige pjesama: »OSAMLJENIM STAZAMA« (Virje 1924.), koju je sam kao tiskarski slagar i složio, i »KUĆICE U DOLU« (Zagreb 1926.). Poslije smrti izdalo je Hrv. učiteljsko društvo u Koprivnici njegovu posmrtnu knjigu pjesama »SUTONI« (Zagreb 1929.).

Sudeta je sa svojim pjesmama ušao u sve novije hrvatske antologije, a preveden je na mnoge strane jezike.

Osim pjesama Sudeta je pisao feljtone (Oče naš, Sjena, Uskrsnuće, Na periferiji, Novela), pripovijesti (Semin Stanković, Narodni mučenik, Kraljevka, Rađanje čovjeka i nedovršna »Tuga«). Osobito je vrijedna Sudetina priča »MOR« (Zagreb 1930.), a započeo je i roman »Zasjenjeni dvori«.

MOJA PJESMA

Moja bi pjesma lijepa bila —
čarobna sva . . .
kad bi je slušali zajedno negdje
— ti i ja!

A ti si daleko, daleko tamo
i tko zna —
hoćeš li znati, kolko sam za te
patio ja!

Puknut će lutnja, žice će pući,
umrijet će sve,
a meni će ostat uzdah i — boli
i riječi te! . . .

LIŠĆE I PUPOVLJE

I. Jutro

Budi se mala, vlažna šuma,
nabrekli potoci gore —
osu se sitnim biserom trava,
nebo mirisom zore.

Kraj starog panja satiri su mladi
u divne zaigrali frule —
u bujnoj krošnji — negdje na rubu
ptice su kosce čule — —

II. Kosci

Umrla mala prepelica —
srce joj probila kosa.
Plaču sestrice tratinčice,
sitna, srebrna rosa.

Za onom vrbom žamor se stišo
tuga se prosu po čelu:
mladi se kosac sjetio drage,
što bolna leži u selu . . .

III. Dijete

Žuri se mala cesta kroz polje,
njišu se žita vruća.
Srebrne niti tananih prela
titraju preko kuća.

U debelom hladu zov topli drhti:
dijete ptičice zove . . .
Vjetar se igra — prevrće knjigu
o svecu iz Padove . . .

IV. Suton

Za gorom toplo utonu sunce,
žalosne male su boje —
žalosne boje i trudne ruke:
one su sestrice moje!

U kuću, dolje, na kraju selu
nosim ih iz daleka —
tamo nas čeka poljubac majke
i miris svježeg mlijeka! . . .

V. Finale

Daleko, daleko . . . tamo su polja,
snoplje i žito zrelo.
Daleko, daleko . . . tamo su kuće
i moje maleno selo.

Daleko, daleko . . . tamo u dolu
gdje dobri su ljudi i boje . . .
Daleko, daleko . . . tamo ću poći,
tamo je srce moje!

SVRAĆANJE

Raspremi bijelu postelju,
pripremi punan stol —
vraćam se dušo, sestrice,
bije me čemer i bol!

Otvori vrata malena,
đerdan odloži svoj!
Privij me k sebi lagano
u noći sumornoj —

na grudi tvoje drhtave,
da snivam trudan, strt;
poljubac daj mi — zaborav,
do jutra slatku smrt.

A jutrom, oči sanenih,
za suncem ja ću poć,
da ti se opet povratim,
kad topla padne noć . . .

NOVEMBAR

Šume jablani crni,
šume
u noći
ko dusi
— sami . . .
Lišće s vrhova pada
i pada
kraj zgrada
u tami.

Slomi se jedna grana
— sama?
Na zemlju
pade
— žuta.
A lišće šušti ko ludo
i pada
kraj zgrada
i puta.

Miču se crne sjene
idu
i šute
ko ure
— kasne.
Na kraju nijemog sela
svijeća
— dah cvijeća —
— gasne.

A tamo dalje — gore
propelo
križevi
putovi
— kiše.

Novembar kašljuca u granju
sve niže
i bliže
— sve tiše.

Čekaš me — znadem: evo
idem
bez straha.

Strti
svoj život predajem tebi,
sestrice
— Smrti. —

RUKE

Umorne ruke moje,
kako ste suhe i žute —
umorne!

Stavljam vas tiho kraj sebe
na tople jastuke svoje,
da se odmorite.
A tko će vas da odmori?
Vi ste umorne vječno.

Ko vodeno cvijeće hlapite,
kad ga iz vode iščupaju
mlada
uz tihu obalu riječnu.
Zalud vas jastuci mole,
zalud vas tako vole,
vaša je ljubav mrtva,
nju su pokopali davno.

Pa ipak, uboge moje,
nikoga do vas nemam —
do boli!
Topim vas dahom svojim,
na mlado sunce vas nosim,
al' vi ste jednake uvijek —
uvijek ste tužnije, tanje,
malene, male moje!

I jesen kad već dođe,
i proljeće kada požuti
rano,
ja sveđ vas ludo molim
i suzama vas pitam:
za kim ste žalosne tako
Za kim venete tako
uboge ruke moje?

Ali vi ne ćete reći! ...
Šutite, uvijek šutite
nujne;
pa i ja onda zašutim
i stisnem se bliže k vama,
a za kućom netko prođe
i lišće padati stane —
i svuda, svuda je tama ...

SUNCE

Sunce!
Sunce!
Kako te dugo nisam vidio,
već cijelu godinu,
samo četiri bijela hladna zida,
sjever, što pod prozorima vječno rida
i težak gvozden strop.

Danju te slušam, kako hodaš oko kuće,
tapkaš s djecom po lišću i plašću,
trčite po livadama, ptice tražite po hrašću.
A kada dan svoj plašt za gorom svuče,
mračne se sjene u sobu uvuku,
tek san mi ostaje o tebi
i suza koja u vječnome muku.

Onda mi se čini,
da je negdje daleko, jako daleko
kućica sunčana u šumi na čistini
i u njoj mali mekani krevet.

I sve je tiho u njoj. Tako tiho i suncem obasjano,
da se ni boli osjetit ne mogu,
da čovjek zaboravlja, tko je,
da ne zna već za patnje svoje
i spokojan zatvara oči ...
Sunce!
Sunce!

ČEŽNJE I BOLESTAN MLADIĆ

Noć miriše sijenom. I zvijezdama sa svoda.
— Prođi preko prijelaza, dok mjesec ne prohoda,
pa poslušaj, molim te, kada sumrak dolazi:
tko to uvijek oko moje kuće prolazi!

Čuo sam ga noćas! Baš su negdje žita
spremala se krišom, da do jutra dozore,
a ja nisam mogo uzdržati više,
a ja nisam mogo, da ne otprem prozore:
i da žita dozore — —

Ujutro je pijesak gorio na drumu,
preko njeg je prošlo sedam rujnih makova;
ptice su me zvale, da idem u šumu,
a ja nisam mogo:
sudbina je takova . . .!

Putniče sa ceste, mila djevojko,
prođi preko prijelaza . . . ja sam bolestan,
pa pogledaj, molim te, kada sumrak dolazi,
tko to uvijek oko moje kuće prolazi . . .!

UTRNI

Utrni, majko, svjetila —
stadoše ponoćni hati.
U mrak se ruše i nestaju:
beznadni, bolesni sati.

Podaj mi cjelov. Neka mi
na blijedim usnama snije,
do tebe, majko, nitko ih
jošte poljubio nije . . .

Usnut ću tako s posmijehom
Ko miris jesenjih ruža...
Poljubac tvoj je najslađi,
i ljubav je tvoja najduža.

A jutrom, kad sunce crveno
na krevet moj će pasti —
na mrtvim usnama mojima
bijela će ruža cvasti.

A ti ćeš misliti, da se to
posljednja nada smije
i dijete tvoje nesretno
jošte da umrlo nije.

Utrni, majko, svjetila
stadoše ponoćni hati.
U mrak se ruše i nestaju:
beznadni, bolni sati.

AVE MARIA

O, zaspite me, prekrijte me svega;
blagoslov Njen se neka i na me prospe,
kad sjajna među vas s onog siđe brijega
— žito,
o travo,
djeco naše Gospe!
O, zaspite me, prekrijte me, — svega!

Ruka je moja umorna i trudna.
da k njoj se digne. Ja ne mogu više.
Ne mogu — bol je moja uzaludna
ja ćutim kako nekuda sve više
ruka je moja umorna i trudna.

A što ja mogu, što sam čovjek dao?
Da mi je Ljubav silna kao more?
O, da sam sunce, da bih vječno sjao,
o, da sam cvijet sa vrha Karmel gore.
A šta ja mogu, što sam čovjek dao?

Dadoh li himne sjajnije i veće
od čvrčka u tu večer uznesenu!?
Il slike ljepše, nego što je veće,
kad zlatna polja Pozdravljenja prenu!?
Dadoh li himne sjajnije i veće?

O, što su zvuci velikog Šopena
o, što su slike slavnog Rafaela
spram jednog samo jednog trena,
kad pozdrav Gospi šalju žita zrela
O, što su zvuci velikog Šopena.

I što je naše ovo naše Lijepo,
ushit rad kojeg pljeskamo ko djeca.
Jecaj u ptica kog slušamo slijepo
ne ćuteć kroza nj glas Asiškog sveca.
O, što je naše ovo naše Lijepo?

Čuj! Negdje sjetno odbijaju zvona
ljiljani zlatnim zvončićima truse
A ja?
O stid me, evo ide Ona
O, kud ću, kud ću? . . . sakrijte me u se
Ne mru li sjetno povečernja zvona?

O, primite me, prekrijte me, braćo!
Neka me uz vas Njena Milost pospe
Kraj vas prođe sjajna s onog brijega
djeco naše Gospe
O, primite me, prekrijte me, — svega!

PJESMA MARIJI

— Ja sam obolio teško, Marijo, majko moja,
i ne znam, da li će ikada bolovi moji proći.
Mnogo je bilo dana, mnogo je bilo noći
što čekah, da me opet molitva ozdravi Tvoja.

I nisi — nisi došla u odaje moje mrtve,
da čudo na meni stvoriš sa moći dobroga sina,
s riječi Onog, što stvori iz vode žarka vina,
sa strahom nevine djece, s krvi Božanske žrtve.

Nikoga nije bilo, da nada mnom svijeće pali
i moli za srce moje, za dušu, što nevina vene.
Nikoga, majko, ne bješe — osim smrti i mene
svi su me prezreli tada, što uvijek su laskat' mi znali.

— Umoran, nijem i strven ko ratnik s krvava boja
vraćam se natrag k Tebi; pred vrata samotnog grada.
Dok sve se oko mene ruši — Ti si tek jedina nada:
znadem —
Ti me tek prezreti ne ćeš,
Marijo,
majko moja!

FRANO ALFIREVIĆ

Crtež: Jerolim Miše

rođen je 11. rujna 1903. u Zadru, a djetinjstvo je proveo u Kotoru, gdje je učio pučku školu. Gimnaziju polazi u Dubrovniku i Kotoru, gdje je 1922. položio ispit zrelosti. Poslije toga upisuje se na Mudroslovni fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, uči kroatistiku i romanistiku, a 1927. odlazi kao gimnazijalni nastavnik u Trebinje, a kasnije u Sarajevo. Dvije godine (1929. i 1930.) boravi na naukama u Francuskoj, prvo u Montepellieru, zatim u Parizu. Po povratku je nastavnik u Sarajevu, pa Zemunu, ponovno u Sarajevu, odakle je 1941. premješten u Zagreb. Sada je na službi u Ministarstvu narodne prosvjete.

Alfirević je počeo pisati pjesme već u svojoj 12. godini, te je u gimnaziji napisao mnogo pjesama, novela i eseja, jedan roman i jednu dramu, što je uglavnom sve uništio. Prviput se javio pred javnošću 1923. u »Savremeniku«, poslije čega surađuje u mnogim književnim listovima. Dosad su mu izišle dvije knjige pjesama: »PJESME« (Beograd 1934.) i »MORE I DALEKI GRADOVI« (Zagreb 1941.).

Osim pjesama Alfirević piše eseje, rasprave i putopise.

TUGA CIRKUSA

I

Sa kojeg dna su došli u susret jedan drugome?
Kad se odmaraju poslije igranja, bolno je govoriti o svojoj
sudbini.
Daleko su pobjegli od prošlosti u ovim lakrdijaškim kolima,
ali šminka i boje preobličuju u smiješnost staru tugu lica;
oni se rugaju smijehom svojim bolima.

Na ulazu u zabačene gradove i sela dočekuju ih djeca i psi,
kad navješćuju bubnjem slavu jadnih vještina u dosadnoj
ljetnoj večeri;
za medvjedima, majmunima i ljudima ide žamor.
Umorno je tijelo od tolikih klima;
o slobodi nedostiživoj misle u melanholiji gladnih zima,
kako je dobro biti sam, zaboraviti svijet fantastičnih grimasa.
Ali dani prolaze ravnodušno, bez spasa.

II

Jedno dijete ide po žici razapetoj u visini.
Kroz život će ići kao nad ponorom taj sin pelivana;
ovi ljudi odjeveni u šarenilo pokazuju da je život lakrdija;
onaj drug samoubica, koji je ostao za njima, pokazuje da je
život tragedija.

Mladići zadivljuju oči obiljem snage,
a po noći se odmaraju pod zvijezdama na travi,
misle o vječnosti robovanja, i kako su slabi,
i zašto ih je ulica rodila za poniženje.
U tajnu smjelih misli njihovih niko ne prodire.
Raznježuju se u fantazijama o pustolovini nekoj divnoj,
o bogatstvu što bi ih učinilo sretnijim od kraljeva.

III.

Večeras velika neviđena predstava,
ohrabri me, draga, za smrtni skok.
Cio život je opasnost kao pad u prazninu.
Mnogo pljeskanja će ispuniti zrak kao eksplozija.
Bacit ću ti poljubac, kad se zanjišem u visinu.
Sjećaš se lani one djevojčice koja je pala tragično?
Danas je godina. Rastužit će se ludo srce harlekina.
On ju je tako volio. Ona je bila cvijet sa ceste,
U njegovim očima večeras koliko splina!

IV.

Odlazim, drugovi, da se ne povratim.
Ovi dani su dosadni kao zvuci rđave harmonike;
bježim iz obitelji očajničke;
ovaj nas je udes svladao kao zaraza.

Prosjak i Ciganin, imat ću hrabrosti
da ne budem posljednji od posljednjih.
Mladosti, postala si stara,
ravnodušna kao ova kola što su prešla toliko tvrdih putova!

Zbogom!
Ali ovaj život još uvijek ima poezije:
naše ljubavne noći na slami u prljavim kolima ne ću zaboravit' nikada!

Koliko sam tuge izlio u tebe, ženo, ja sin bludnice,
ljubim te umornošću svojih prodanih kostiju;
tvoje su kose sumorne od riječi što sam ih u njih šaptao.

V.

Juče je crknuo stari dobri konj,
juče su svi bili žalosni.
Prikovan godinama uz krevet zaplakao je za njim bolesni klovn:
Umrijet ću zaboravljen kao ovaj stari konj.
Odveć je duga ova posljednja pantomina,
Druže, jesi li umro od gladi ili splina?

POBOŽNOST

Ući ću možda sa štapom lutanja
ko zna u koje veče u crkvu kraj mora;
već star, i prešav oštrinu svih putanja,
možda ću doći crkvi djetinjih zora.

Tad kad budem prognan od svakoga sunca,
tražit ću da mi dade dobrotu svoje tame;
bez prkosa uma, bez strasti što bunca,
kleknut će moja duša, žalosna od osame.

Na neku klupu tamnu poput lesa,
klonut će tako, ko žena u crnini;
kleknut ću umoran, izmučenog mesa,
u crkvi brodolomaca povraćen tišini.

Čut ću stare molitve suhih žena,
pognutih i žutih u sjaju voštanica;
iz groba kô da dolaze napjevi tih sjena,
dok mole za sve duše u ritmu brojanica.

Vidjet ću u kutu kog starog mornara,
poklonika smjernog, spasenog od loma,
gdje kaže pred Gospom probitih njedara
srce zvijezdi morskoj, nadi brodoloma.

I ja ću možda molit', vadeć' iz dubina
glas zaboravljeni davno mrtvih dana,
kraj znanog oltara, zanijet od tišina,
u kutu gdje vise slike okeana.

To zavjetne su slike mora uzburkanih,
lađa što se valjaju pod crninom svoda;
al' svijetla iznad života razbacanih
i slika je Madone, spasa mnogog broda,

ukletog broda kô uklete duše,
osuđene da spozna bijes svih okeana.
I gorki psovači u očaju se skruše
i slabi se pred snagom jednog kobnog dana.

Ah, možda ću molit' kraj slika tih mora,
ja, pusta lađa što je mnogo stradala;
zovuć' ga, plakat ću pred Bogom davnih zora,
pred posljednjom vizijom, koja me savladala.

RASTANAK

Kako da izrazim to što se rastanak zove,
pred čim podrhtava glas i kleca noga;
tu tugu što čežnjom poljepša snove,
te oči što vide da im nestaje Boga?

To prekrije dušu kao more kamen goli,
taj posljednji čas kad nas nevidljiva ruka odnese,
svako na svoju stranu,
ko vali otkinutu granu.

To je čas svečan i tužan kao sunce kasno
na prozorima kroz koje se vidi praznina
na pročelju razrušenih kuća.
To je čas bola taman kô šum suhoga pruća
što nikada procvasti neće;
čas nemoćan kao ruka što pruža cvijeće
onome što je odlazeće.

Kako da izrazim to što se rastanak zove,
te dvije ljubavi ko dva prosjaka
koji odlaze na dvije strane svijeta?
Uvijek će jedna drugu u čežnji da zove,
i svaku će isti jad da sreta.
Kroz prostore će darivat' jedna drugoj samo snove, samo snove.
Al' ne će se srest kô ni dvije ptice udaljene od leta.

Kako da izrazim to što se rastanak zove?

LJUDI, ŽENE I GRADOVI

Na svijetu ima mnogo ljudi, koje ne ćemo upoznati;
ko karta geografska njihov život šuti,
i mi samo slutimo, što mogli bi nam dati
prisustvom, u koje se ne ćemo uzdignuti.

Na svijetu ima mnogo divnih žena,
u hiljadu gradova, u svakom možda jedna,
što mogla bi nas volit, čežnje naše sjena,
a ne znajuć nas umrijet će njena usta žedna.

Na svijetu ima mnogo gradova, različnih ko lica ljudska,
i negdje živi neki čovjek bolji od brata ili prijatelja
iz rodnog grada, gdje nam sudba uska
ubaci život tužan od nezadovoljenih želja.

Na svijetu ima mnogo bliskih ljudi, koje ne ćemo znati,
i mjesta, gdje bi nam počinula misao izmorena,
al ćemo s dušom srodnom ostati kobno nepoznati.
Na svijetu ima mnogo ljudi, gradova i žena . . .

SPOMEN NA GUŠTERICU

Težak je moj život. Znam i mnogi drugi
životi puni bola su i možda nemam prava,
da viknem u prazninu gorki vapaj dugi,
što godinama stvara ga moja tužna glava.

Sve znam, ali u času okrutnih noćnih bdijenja,
dok oči ništa ne traže i ništa usta suha,
moram se predat nožu kobnih poređenja
i požaliti svakog, koji nosi teret duha.

Da kažem trpim — možda i nije ništa,
da kažem: grozno mi je — i to je vrlo malo,
da reknem: sretni bjehu sred sredovječnih mučilišta
patnici davni — i to bi prazno palo.

Ja možda trpim ko jedna gušterica,
koju ko dijete uhvatih kraj isušenog bunara
i pet je sati mučih, ravnodušna lica,
a samo živjet htjela je ispod sunčanog žara.

Samo je živjet htjela, mirna i zelenkasta,
bezazlena i blaga. Bit samo gušterica.
Njen pogled je vapio. Biti poput plasta
na livadi, ako plast sam ili vjeverica,

ako sam to, a ako čovjek već sam,
nek budem ono čim me stvori klica,
neka budem dobrota i život neka jesam,
a ne još živi leš
pod sjenom ptica grabilica.

DANI

Svaki naš dan htjeli bismo zamijeniti
danom, u kom je ostvarena želja,
a ipak, tek kad mine, znamo ga cijeniti,
i vidimo da je bilo u njemu veselja.

I vidimo, da je to bio velik dan,
mnogima sličan, a ipak samo jedan,
kao susret s jednom ženom, što prešla je u san,
kao boja nekog kraja, za kojim sam žedan.

Uvijek čekamo neostvarljivo, nezadovoljni sobom,
kao u snu tamničkom, iz koga bismo htjeli
izići u svjetlost polja, u uzduh nad tjeskobom,
uvijek čeznemo ono, što samo smo čeznut smjeli.

I vječno čekamo, da počnemo život novi,
da dođe jedan dan, što će Uskrs biti,
al časovi se gomilaju kao nejasni snovi,
i naš pravi lik ne može se izdvojiti.

Al kad nas vrijeme u ogledalu nadjača,
i za davnim bljeskom očiju srce žali,
osjetimo sa suzom nikom znanog plača,
da često bjesmo sretni, a nismo znali.

VEČERA POKRAJ MORA

Već se stišavaju srebrne ribe u mreži
na mjesečini, na žalu punom tišine jasne;
ko staklo blistavo mirno more leži,
jedan bijeli rt pod oblakom gasne.

Greben za grebenom potamni i zasja
kao da putuje u noć, niz pučinu nepovratno.
Sad velik mjesec večeru nam obasja
dok još se peku ribe i vatra gori zlatno.

To jedan čas je, kad život lijep se čini.
Posjedali su ribari oko jela;
vrčem vina sad se nazdravlja pučini,
i ori se prostranstvom pjesma vedrog tijela.

Sad treba zaboravit sve, što je gorko bilo:
tegobu rada, djecu i mrku ženu,
i dat se ovom času ko vjetru jedra krilo,
i čut svoj život blag ko pučinu umirenu.

Od pjesme ječe strane i svodovi spilje,
osjećaj silnog zdravlja stvara miris riba,
i čovjek je pored vina vedar ko morsko bilje.
U malom, bijelom oblaku mjesec se ziba.

NEZNANKA SA SJEVERA

Ti si bez mirisa, boje i bez sjene;
za tobom plove plavi ledenjaci,
i sive obale, hladne, izgubljene,
i šume, gdje sunce rijetko zrake baci.

Tvoje oči gledaju ravno i bez kreta,
tajanstvenom modrinom leptirova.
Ko preživjelo biće nekog davnog svijeta
umornim hodom širiš beskraj snova.

Gledam te divnu i hladnu i bez boje.
Tvoj pogled je dalek kao pogled galebova;
u očima ti osjećam tihe, tamne hvoje
duboko skritih jela i borova.

Ja vječno lutam za tobom kao jelen,
i često sam bio na tvojim izvorima,
udisah ti tišinu, u polumrak zelen,
čeznući za tobom u neutješnim snima.

Zbog tebe trpim, ali se ne ćeš javit,
i ako često šapćeš mi pred drevnim ognjištima.
Ko mjesečina posljednja jednom ćeš zaplavit
i rukom prozirnom odvest me oblacima.

BOSNA

Kao vodopade nevidljive, što u noći buče
osjetih svježinu tajanstvenoga kraja,
ko neku snagu iskonsku, koja k sebi vuče
ljepotom mračnih šuma i maglom teškog sjaja.

U šumu tmina hladnih od planina izdaleka
kao da negdje putuju vodama poneseni
oblici brda, drumovi i mlinovi sred rijeka,
dok bruji prepun vrela predio zaboravljeni.

Pun voda, mračnog bilja i prastarih tišina
u šumama na gorama. Oblaci nad oblacima.
Zaboravljen predio kao kolibe visina,
gdje ljudi viču od gladi i samuju s vukovima.

To je Bosna, sa drumovima neizrecivo tmurnim
kud noću prolaze pjevajuć vozari;
To je Bosna, s teškim ljudima i vjekovima burnim,
što stvoriše im šutnju kao udes stari.

Hartije drevne tajanstvenih slova
skrivaju povijesti njene zamršene
ko putovi davni putnika i pustolova,
što na obalama ovim voljahu piće i žene.

Sumorna misao biva zbog vidika
tih doba, što ih obnavljamo u snima,
i srce staro postaje pred sivoćom slika,
kad uplaše nas gradovi stegnuti oblacima.
To zemlja je starinska putnika i vojnika.

U tamno zelenilo brda su uronjena,
vijugaju livade i stabla trepte stara.
Talasi zemlje sjećaju na ljepotu žena.
U dolu leži grad sa stotinu munara.

U magli strmih prolaza uspinju se kuće,
gledaju slijepo prozori s rešetkama,
iz uglova, što posrću, bije tama,
i hod kroz vlažni kamen težak je ko bespuće.

Krovovi crni, nakrivljeni, u padu,
sjenom nas zgode. Trunu teška zdanja;
odišu kao tamnice, velike, u hladu
jednolikog mira, što rađa umor sanja.

Kraj džamija sivih slušamo tišinu
kao staru česmu u bašti punoj trava
i busenja divljeg; tonemo u daljinu
vremena, što se ovdje u pustoši dava.

Grobovi bezbrojni kroz granje u zeleni
bijele se golovom nestvarnoga mira.
Ratnici, paše i mudraci u sjeni,
i roblje i vremena fantastičnih avantira.

Kao visoka koplja u rukama čuvara
pred šatorima pustinja, dižu se minareta.
U zalaz sunca ječi molitva stara,
i rastužuje nas slava davno mrtvog svijeta.

U dvorištima istoka žubor blagih voda,
za prozorima krutim ljubavi nikom znane;
i svuda mnogo krvi ispod maglenoga svoda,
bjesovi, sile puste kroz borbe i megdane.

Molitve stare i zanosna klanjanja
pred Bogom, koji bdi nad slavom četa;
ekstaze svetačke i luđačka opajanja
ženom i krvlju, koja sok je svijeta.

Prođoše vjekovi preko raspuklih zidova,
bojevi, pokolji i ponoćni požari.
Sad zaborav dubok kroz lišće jablanova
diše, i prošlost spava kao barjaci stari.

Nestaše u noć konji i junaci,
prah bezimen su postale divne žene,
i samo tihi i skriti vremena znaci
bude nam davne svirke i popijevke ugašene.

Alfirević:

VOJNIČKO GROBLJE

Jedan je život. Šušte visoke trave.
Nebo je divna prisutnost, dok su oni bezimeni.
Ja mislim na posljednju misao probite im glave,
lutajuć uz krstove trule, kroz kraj zaboravljeni.

Mislim na hiljade godina i kosti posijane
zbog slave Boga i careva, za dom i zavičaj,
i zbog nepoznatog nečeg što u misao stane
kao tjeskobno pitanje pred zadnjeg sunca sjaj.

U visoka brda narasle bi te kosti
sa cijelog svijeta put nebesa, da se skupe.
Večeras spajam, s pogledom duboke samilosti,
neprijatelje pomirene u sjeni grobne rupe.

Visoki klasovi zru i šumom me opajaju,
zanosi ljetna večer mirisom trave;
rumena nebesa s mrtvim me očima spajaju;
uz ograde njiva grobnih pasu sanjive krave.

Seljaci idu iz polja, govore sa smijehom vedrim.
Kako je čudno stapat te glase s ovim mirom.
Da li je išta bilo? mislim tijelom jedrim
i lutam gorko s mrtvacima, podzemnim širom.

Tu život matera leži savladan.
Ništa je čovjek u ogromnom broju,
al ipak svaki od njih bješe jedan svijet, i dan
što dadoše tko zna zašto, bi velik u neznanom boju.

Mene potresno dira starinskih bitaka lom:
tu padoše sni što mogli su život biti.
A sve je ko ništa da ne bi. Da, spasen je dom;
oni će prijeći u pjesmu i tu neznani sniti.

Kraj poljana ovih vozovi jure. Dim i huk.
I nose luksus i čežnje u svima smjerovima.
Tko se to ruga borcima palim dok ostaje strašni muk?
Prolazi, prolazi život sa bogovima i zvjerovima.

DRAGO GERVAIS

Crtež: Ante Kaštelančić

rođen je 18. travnja 1904. u Opatiji (Istra). Srednju školu je učio u Opatiji, pa u Sušaku. Poslije ispita zrelosti Gervais se upisao na Pravni fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu. Po svršenom studiju bio je odvjetnički pripravnik, pa onda sudac u Bjelovaru. Poslije se bavio novinarskim poslom.

Prva knjiga Gervaisovih pjesama jesu »ČAKAVSKI STIHOVI« (Crikvenica 1929.). Ta knjiga je postigla lijep uspjeh, pa su Gervaisove pjesme uvrštene u Tadijanović-Delorkovu antologiju »Hrvatska moderna lirika« (Zagreb 1933.), a sa 10 pjesama zastupan je Gervais u Jelenović-Petrisovoj »Antologiji nove čakavske lirike« (Za-

greb 1934.); Gervais je uvršten i u Košutić-Nikolićevu antologiju »Hrvatska majka u pjesmi« (Zagreb 1941.), kao i u Nikolićevu »Hrvatska Domovina« (Zagreb 1942.).

Osim pjesama, Gervais piše i jedan humoristični roman, od kojega su već neki ulomci izlazili u novinama.

Gervais:

MOJA ZEMJA

Pod Ûčkun kȕćice
bȇle,
mȋće, kot sȕzice
vȅle.

Bȇli zidići, črjȅni krovȉći
na kȇh vrapčȉći
kantȃju.
Mȋći dōlčȉći, još mȁnje lešȉce
na kȇh vrapčȉći
kopȃju.
Cȅstice bȇle, tȃnki putȉći
po kȇh se vozȉći
pejȃju,
i jedna mȋća, ȕska rečica
pul kȇ se dečȉca
igrȃju.

Na sȗnce se kȕćice
grȋju,
na tȗrne ȕrice
bȋju.

MAGLICA

Jȕtro j' rȁno. Još va dȏlceh
črna noć leží.
Po ravnȉce, kraj vodȉce
maglȉca beží.

Po ravnȉce, kraj vodȉce,
hȍdi mlȃd pastȋr —
mrzlo mu je, v' rȗki puše —
svuda j' tȉhi mir.

Za njin bȇle ȍvci hȍde,
zvončȉći zvoné —
i pomȁlo, kako sȅni
va maglȕ roné.

STARI MLADIĆ

Kanĕta,
jakĕta,
garŏful,
šćapȉć
i korāčȉć kot vrapčȉć . . .
Gotȏv je stȃri mladȉć.

TANAC

Armŭnika cvȉli, bas rompotá.
Tanac se šȉri,
zȋbje i gȋbje,
sȅmo, pa tȁmo
tancȃmo.
V nȃručaj moj se j' stȉsnula mȃla
tiho noj šȁpćen,
pa se smējĕ srdăčno i srĕćno . . .
Nanke ne znȃmo,
da zăprteh oči tancȃmo.
Ormŭnika cvȉli, bas rompotá.
Srce mi j' puno jūbăvi,
umrȇt bin tancăjuć s mȃlun tél,
mȃla tancăjuć s mănun.

Kad tănac fini s mȃlun ću pȏć
vȃnka, va lȇpu noć,
pred kŭćun ćemo njijȗn sedĕt,
pa se štrpĕt,
dokle se mĕsec, stari mladȉć
ne skrȉje za oblačȉć.

TREŠETE

Svaku su večer trešĕte igrăli
i svaku se večer rad kârt pokārăli
moj nônić i nôna.

Nonić bi pïpu fumâl i mūčâl,
kad ne bï dobīvâl,
A kad bi partídu dobil,
bi se nône rūgâl,
uživâl,
i asa lišâl.
Igrăjuć bi nôna večĕru kuhala
i văvek se vêkon stăjala,
večĕru zmēšăt,
ogânj naložït
i sol doložït.
Smešni su bili nonić i nona onăko za stolôn:
nonica z oćâli,
a nonić s pïpun v' ûsteh,
nona dobīvăjuć,
nono brontulăjuć,
al' kako je već bīlo.

A kad bi se pak posvădili,
ônput se j' sve treslŏ.
Ma to ni niš značïlo,
zač drugi dan na vĕčer,
kad je zamrāčïlo,
bi nono nonu zvâl:
»Marjânko, remo igrăt«.

TRI NONICE

Tri nȏnice stȃre
pred kȕćun su stȃle
i kritikȁle.
I Katu, i Pepu, i Jelu
i Tȏncu debȅlu.
Jednȁ da j' takȍva,
jednȁ onakȍva,
jednȁ bi se rad ženȉt,
druga se zna lēnȉt,
treća sve zafrajȃ,
četrta da ne vajȃ.
A svȇt, da se j' pokvaríl
i prvo da j' bȍji bȋl.
Tri nȏnice stare
su kritikȁle
od ȏsme do pȏlna.
A kad je pȏlne zvonȉlo
jednȏj je doma poć bȋlo.

Su dve ustȁle
i nju kritikȁle.

MARIJA LAVANDERKA

Marȉja Kantabȇlka,
opatȋjska lavandȇrka
je sedan decȇ imȅla,
zadnje već posivȅla.
I muža ki ju je vȁvek tȗkal
i grdo ju kjȇl,
i pul svojé žurnȃdi
i njijȕ noj zȇl,
zač je čovȅk bil žejȃn
i vȁveki vȇkon pijȃn.

A decä kot sëdan vražïći
su hodïla svȏjmi putïći.

Tȗju je robu Marïja pralä,
lušijäla i režentäla,
i vävek teklä od kući do kući
kot već čovëk ki za drugeh se müči.
I dokle je muž spražnjëval žmujï
raslä noj je gȏba i veli žujï.

Ma ová ista Marïja je vävek kantäla,
za niš se svijäla i za trbüh držäla,
smelä i kričäla kot ponemëla . . .

A kako bi brïžna drugâčje živëla?

OBLAČIĆ

Oblačïć je jedân od nekud dotëkal,
bȏh zna kadë se j' fantïna sve tëpal,
i kot, da ga j' srân
da j' tako mići i sâm,
se j' razjâdîl,
rašīrîl
i nebo pokrîl.
Zvrnûl je kablïć
i pâl je dažjïć.

Pokle mu jé pasâl morbîn,
nestâl je kot dîm.

A mat se je jako jadïla,
zač noj se j' roba zmočïla
ka se j' va vrte sušïla.

ZA SINON

Moj sin,
moj mȉli sin,
je va tamnȉcu šâl,
zač je puli vȁs pravȉcu iskâl.

Kadȇ ga ubȋjate z glâdon,
kadȇ ga mučite s hlâdon,
parȏni nesrȇćni?

Dajte mi sina,
rȁnu mojȕ,
velu tužȉcu mojȕ,
pa ću van mȕki svojȅ oprostȉt,
pa ću Bȍga za vas molȉt,
parȏni nesrȇćni.

Ah, znân da ste nesmiljenȉ,
i kamenȉ
i da nikad mi sin već ne će prȋt,
da će žejȁ ga i glâd ubȉt,
va rûki kad vaše je pâl,
zač je puli vas pravȉcu iskâl.

Moj sin,
moj mili sin.

1929.

BOG DOMOVINA

Bôg domovȉna.
Gren kruha po bêlen svête iskät,
zač su ovdȅ mi ga zêli,
i gren pravȉcu po svête iskät,
zač su ovdȅ mi ju zêli.

Bôg domovȉna.
V noćȉ kako tât te mȍran pustȉt,
po šȕmicah mȍran bežät,
i te za vȁveki mȍran pustȉt,
va tûjoj zemjȅ ću ležät.

Bôg domovȉna.
Ja poznan tvoj dȉh, dušȕ tvojȕ,
i šumi, gorȉ i rečȉce,
te mȍran pustȉt, zemjȕ mojȕ,
selȍ moje va dolčȉće.

Bôg domovȉna.
Kot udovȉca samȁ ćeš ustät,
će drugi, mojȕ, te uživät,
a sȋn će nebȍh ti po svête lutät
i vȁvek za tȍbun jokät.

Bôg domovȉna.
Ja grên, zač sunce će brzo prȋt,
ja grên po svête petjät . . .
I nikad me nê će već nazad bit,
zač teško j' pravȉcu iskät.

1933.

S T A N I S L A V   Š I M I Ć

rođen je 18. travnja 1904. u Drinovcima u Hercegovini. Srednju školu polazi u Širokom Brijegu, Mostaru i Beogradu, a Mudroslovni fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu.

Kao pisac dosad je objavio kritičko-analitičku studiju »KRLEŽA KAO KRITIK« (Zagreb 1933.), knjigu eseja »DALEKOZOR DUHA« (Zagreb 1936.), te knjigu lirskog satiričnog pjesništva »ČITANKA ZA SVE DRUŠTVENE RAZREDE« (Zagreb 1939.).

Crtež je izostao po želji samog Šimića.

BILANCA ZRELA GOSPODINA

Sada imaš baš toliko ljeta,
koliko ih treba čovjek gotovi.
Ćutiš sebe od glave do peta.
Godine odnesoše ko lopovi
od kule ti dječjih sanja ključe.
I ne misliš više pred usnuće:
»Da l' anđeo čuvar ima pušku,
kao stražar kad razbija njušku?«

I ne gledaš snijeg iza prozora,
kada mu se spušta nježni stas,
trepćuć vani diljem svega prostora
i po tlima sjeda lak ko vlas.
I ne vučeš plahtu ispred psa,
da on trči za njom i hvata je.
Puštena je u dječaštvu sna,
gdje djetinjstvo posve zastaje.

I ne šmugneš iz razreda s obuke,
dok smušeni profesor se zabulji
van kroz prozor iz dječačke buke
i na svoje misli uši naćuli.
I ne mećeš u džepove ruke
bez datuma, na koji se plaća.
I ne lutaš s drugom svoje struke,
nosioca lakih kratkih hlača.

I ne žališ što se kogod vrijeđa —
djevojčica na sastanak nećka.
Sada bi joj okrenuo leđa,
nedopustiv da se s tobom rječka.
I ne veliš više sve što znadeš
o drugomu ružnoćâ, što skrivi.
Laži sada u šutnji imadeš,
ko u jelu vitamin svi živi.

I u radu marljiv za dvojicu:
kriv si što se nezaposlen ubije.
Podižeš se na časniju stolicu.
Šef te cijeni, jer ti uspije.
I ne kradeš majci dva tri groša,
da bi koju sirotu obdario.
Otvrdlosti sipaš ko iz koša.
Tako si se, dječače, pokvario.

SAMOĆA NA SVE STRANE

Prođeš prvom, ideš drugom ulicom —
samoćom te grad neznani zarazi.
Njom ti dobru volju nakazi.
Slinila bi žalost svojom sluznicom.
I samoća raste svojom kružnicom.

Ne možeš je kao nokte rezati.
Čitav dan tek znadeš od nje bježati
pješke ili autobusima.
I tako je mrzovoljno kušaš
u mnogim joj praznim okusima.

Preko volje ko šefa je slušaš.
Hoće: odeš u kavanu sjesti.
Netom što se gdje u kutu smjestiš,
s tobom čita novinske vijesti,
čuva da se ne uzobijestiš.

Pogledima po recima njišeš.
Stô stoluje. Šta ćeš kraj njeg sam?
Poznatima dopisnice pišeš.
Lakša ti je tako koji gram.
Odgoniš je, i nije je sram.

U razgovor zađeš s konobarom.
I on usput prijatelja glumi
s tobom i s njom — s nepoznatim parom.
Ventilator nad vratima šumi
jednolično užurbanim marom.

OBJED GOVEDA

Svratite se u svratište k livadi,
gdje priroda čeka, gostoljubiva,
i parfumom svježim prostor kadi
govečetu. Svakom, tko tu biva.

Rep zamahne, ko da zasijeca.
Zvoni bronzvom jedno od goveda.
U žvaljama krda trava jeca.
Zeleni se trpeza mu objedâ.

Sunce po njoj prostrlo svoj stolnjak.
Kukci, kao konobari, oblijeću.
Prije gosta okušaju konjak.
Cvjetovi se tu ko čaše domeću.

Dok vrućina ne stisne ko stiska,
têk se dalje grižnjom vlati nastavlja.
Istisli glas cvrčci iz svog piska:
goveda uz objed jazzband zabavlja.

I na svojoj mreži, što je propeta
u živici blizoj, pauk ljenčari.
Trom gundevalj igra nogometa.
Razonoda razvi svoje čari.

ELEGIJA PRED IZLOZIMA

Stoput gledaš u stotine izloga.
»Divna šunka! Baš ću takav štof.
Cviker trebam. I čitav niz toga.«
Zmijoliki to čuva paragrof.
»Oh, taj konjak. To je dobra marka.«
Ali želja nije hiljadarka.

Crijeva krulje. Tramvaj prugom zvekće.
Sja porculan, sav uveče izlog.
Straga tvoje hlače sjaju veće.
Sva ulica sja ko jutrom istok.
Tek se sumor od tog sjaja ukeba.
Zvijezde sjaju u izlogu neba.

U praznu ti džepu mraci sjeli.
Nema im od inih stvari tiske.
Staklom izlog od robe dijeli.
I želje ti postaju starinske.
Muzej si im. Ovud prođi sutra:
naći ćeš ih u sebi unutra.

NEPRILIKE SA SRCEM

U sobi sam, u sebe stiješnjen,
sam sebi susjed i dokasno besnen,
srce svoje ko telefon slušam,
naprežuć se razumjeti ga kušam.

Što hoće srce? Ono sâmo ne zna.
Uza me je kao pseto tuđe.
Iskusio sam, da je stanja nježna,
u njezinu sobu kada uđe.

Što hoće srce kad je sa mnom sâmo?
Uza me je kao tuđe pseto.
Kada radim ili kada šetamo,
nasilu je sa mnom cijelo ljeto.

Srce samo, kada je pokraj nje,
povjeri mi da mu je to drago.
Kad odemo od nje, kucat stane
ko da mu je kod nje kucaj lago.

I ja ga slušam i ja čekam
da mi veli, šta je s njim.
I ostane tako čovjek sâm
i sa srcem nerazumljivim.

ISKRE ČINOVNIKA U JUTARNJOJ ŽURBI

Dužnost nema živce, te ne sniva,
ne nalazi draži u postelji.
Čekala je poput detektiva
dok su oči lijepili krmelji.

Plakat se od zida otkinuo.
Ima vjetra: provest će u skitnji.
Kaput mi od zaborava zinuo.
Ta se bolest dobije u hitnji.

Vrpolje se ulice ko navala.
Zauzele svoje radne poze.
Stup sa satom stoji poput kaprala.
Činovnika kazaljke ugroze.

Sad već šušte u uredu spisi.
K tomu lišću na privrednoj grani
ni ptica se ne bi da uzvisi.
Među njima samo pera za njih.

Prokurist nam važi za jastreba.
(Zoološki privredopis treba!)
Tipkačice prstima u horu
sve kuckaju ko žune u koru.

Sanjao sam: laju stanovnici,
i šef da mi u trbuhu leži . . .
Šta li o tom vele sanovnici?
Žurit moram. Uh, što zima reži.

SMIJEH RAVNOPRAVNOSTI

Riječ je vama drzovita iznimka,
kad cmizdrenje nije, glasi nosni.
Jer hoćete da se pruži prilika,
da možete biti samilosni.

Osjećaji, kad se rida, stenje,
milotom vam u srce ulijeću.
Tada često date namještenje
čovjeku, na korist poduzeću.

Nažalost sam nekad htio zaštitu.
Djetinjasto. Samilost je nameti.
Rabite je za porabu vlastitu:
prema svome čuvstvu i pameti!

Ja za svoje osjećaje, što pate,
osjećaja imam. Radim za nje,
poruga i smijeh moj da ih prate:
od sućuti vaše da ih brane.

I krilima smijeha lepršajuć,
podignem se u zrak ravnopravnosti.
Hladnokrvno tako se zadržajuć,
smijeh se kêsi hladno u brk javnosti.

Ne trgujem drvom. (Ne zaradih).
Nit imadem svojstva posteljine.
Salo vaše nek vam naknadi
mjesto mene umilne topline.

1939.

OBRAMBENA KIŠA

Ne možeš se pohvaliti stanom,
ni čuvstvima, optimistu potrebnim.
Ali ideš sam pod kišobranom
ko pod svojim nebom posebnim.

Ne skače ti kiša po kaputu,
nit je jesen zašla ti pod kožu.
Balet plešu kapljice po putu.
Misliš da si zaposjeo ložu.

Mjestu tvoga gledališta jevtina
nisu blizu ljudi okolice.
Nisi otac ni kćerke ni sina.
Samoća je krug ti porodice.

Rešetkama oko tebe kiša.
A ljudi se nalaze iza njih.
Bljuzgavica, bar dok se ne stiša,
zna nedužnu samoću da brani.

Hodaš gaziš u cipeli žmikće.
Ko da vodi nevinoj rep pričepi.
Žao ti je što joj glasi ciče.
Kvare malo osjećaj ti lijepi.

Gledaš, kako voda otiče
niz ulicu pa do u kanale.
Premda te mokrina kroz đon dotiče,
draži je od ljudi taj finale.

NEDJELA NEDJELJE

U sedmici pod stare joj sate,
u nedjelju počneš počivati.
Osjećaji objeda se sjàte
u tijelu: lijenost osnivati.
Usidriš se s njome tad kod kuće.
Sršljen kucne po oknu i svira.
I živci ti napokon odluče,
da prošetaš zbog njihova hira.

Ulice su na dvadeset strana —
kojima ćeš okrenuti leđa?
I vlastiti izlazak iz stana
najedamput počne da te vrijeđa.
Jer kuda ćeš? I koračaš tada
kao preko bodljikavih žica.
Iz počinka izlegla se dosada
i grize ti čar nutarnjeg lica.

Dan postao puki skelet ružni
samog sebe, naprimjer srijede.
Dućàni su kao kakvi sužnji,
zatvoreni kolikogod vrijede.
Građani su otišli iz grada.
I ulice neprestance zijevaju
na zvukove kroz prozore, kada
radio i gramofoni pjevaju.

Slušaju ih nedjeljno popodne
i novine stare u kiosku
i stanara lijenih uši modne.
Makar ljeto grije o svom trošku,
iz praznine hoćeš . . . Kuda? Kud?
Na kaputu gumbovi i rupice —
otkopčaš ga, zakopčaš ga uzalud.
Ne mijenja se tim poredak ulice.

Dva još automobila zuje
— dvije muhe gdje nitko ne prebiva.
Motorima s ljudima se putuje.
I praznina na trgu se snebiva
ne znajući šta će sa sobom.
Golubovi šeću po terenu
prometnomu, nekažnjeni globom.
I tragovi na asfaltu venu.

NEMLAD I SVIBANJ U PERIVOJU

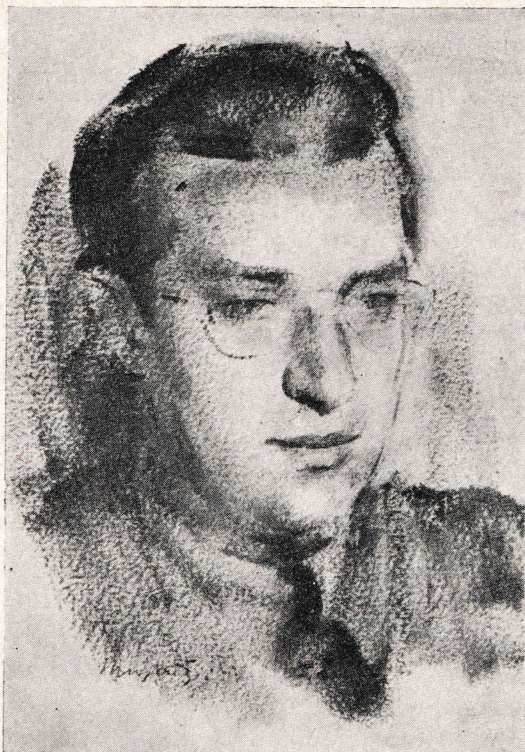
Drvoredi prolistali i proljećem obasjani,
taj perivoj razbujali, pločnicima opasani,
gospođice i mladići, vodoskoci obijesni
oko tebe kao dani tvoji prošli, povijesni,
kad s cigarom u gubici, ispod oboda šešira,
nosao si glavu sanja kao paket pun peškira:
brisao si vješto, lako budućnosti s lica znoj.
Kroz prozor se diktat čuje, pisaći se glasi stroj.

Izdignuo dan nàda se, nad šetače, iznad buke
podne, kao plesačica bjelasave lake ruke.
Na ustima mladež smijeh, psi brnjice pokazuju.
I perivoj spomenici poviješću obrazuju.
U zgužvane hlače sure vrijeme te je zavilo.
Od oblaka jesenskoga kao da ih pravilo.
Pružile se klupe sijede, svoje daske sunčaju.
Nad ribnjakom spomeneš se mrkog lišća u čaju.

Zazuji ti oko uha dalek tramvaj niz tračnice.
Mala djeca ispod grma dozivlju se kao ptice.
Zrak se grije kao pegla i na licu gladi bore.
I proljeće prolijeće mimo tvoje noge spore.
Ravnodušno promatraš ga. Ko vitko je vižle tuđe.
Povjetarcem tiho njuši na prozoru s cvijećem suđe.
Perivoj je postigao svoj zeleni svježi cilj.
Star si gospon, bradat kvariš prisutnošću svibnju stil.

Odstraniš se. I tišinu tareš đonom po pijesku:
odaje puteljak srdžbu u škrgutu svome resku.
Na propuhu povjetarca dva suvarka stablo kihne
i najmlađa grančica se pri tom prvi puta njihne.
Njiše se i njihalica, ura što ti resi ured.
Njiše se ko obješenik. I imade svoj ugled.
Veći i od sunčeva je, što se svijetli neizmjeran.
Ura kuca: sad na rad! I ostavljaš sunce smjeran.

VLADISLAV KUŠAN

Crtež: Omer Mujadžić

rodio se 3. svibnja 1904. u Hrvatskoj Mitrovici. Studirao je mudroslovlje, slikarstvo i glazbu u Zagrebu, Beču i Parizu. Iako je počeo pisati rano, već u srednjoj školi, a prve su mu pjesme objelodanjene u časopisu »Omladini«, književnost je tek nakon mnogih peripetija postala glavni sadržaj njegova života. Duševne borbe i kolebanja između naklonosti za slikarstvo i naklonosti za glazbu trajala su prilično dugo. Te su se uzbune završile teškim unutarnjim slomom, u kojemu je književnost izvojevala konačnu pobjedu. Tada je na tehnička iskustva slikara nadovezao studij estetike i teorije umjetnosti, a muziku je tražio u lirici. Tako počinje njegovo pravo književno stvaranje.

Lirika, likovna kritika, estetika, teorija umjetnosti i putopisi zasad predstavljaju glavno područje njegova rada. Prevodi s njemačkog i francuskog. Surađuje u glavnim hrvatskim časopisima i književnim revijama. Umjetnički je urednik Matičine »Hrvatske Revije«. O njegovim pjesmama i esejima pisali su skoro svi hrvatski suvremeni kritičari. Pjesme su mu prevedene na slovački, češki, njemački, talijanski i rumunjski. Do sada je izdao ova djela: »LIŠĆE NA VJETRU«, lirika, (Zagreb 1932.); »PONOĆNE ISPOVIJESTI« lirika, (Zagreb 1937.); »ARS ET ARTIFEX« studije i eseji, (Zagreb 1941.) u izdanju Be-L-Ka, nagrađeno nagradom Državnog zavoda za narodnu prosvjetu; »LIKOVNA DJELA U ZGRADI MINISTARSTVA NASTAVE«, kulturno-povijesni prikaz (Zagreb 1942.) u izdanju Ministarstva nastave. Izvan prodaje.

Doskora mu izlazi u izdanju građanskog Pododbora Matice Hrvatske nova knjiga lirike »Začarane tmine«.

POSLJEDNJA ISPOVIJEST SLIKARA KARASA

Krajina je pod florovima tmine poprimila fantastične oblike. U zraku, koji je zasićen munjinom i sapet iščekivanjem, tutnje prvi udarci bezumno nagle ljetne oluje. Šumori kiša, a nabujale vode u jarcima usplahireno klokoću i teku prema Korani. Karas ogrnut pelerinom, prokisao, supijan od misli ide u noć i govori

Razvija srpanjsko nebo podmukle ponoćne ponjave
U suru zastavu bure — putokaz posljednjih stanica —
Kad s teškim teretom tuge, bez tamjana i zvonjave
Predvodim vlastiti sprovod na granicu svih granica.

Ko duvne tmurne litije potmuli spomeni prilaze
Prebiruć krunicu bola voštanoblijedim rukama.
Čuvstva iz čahure srca niz ponor sjećanja silaze
Za tragom krijesnice snova nad ispaćenim mukama.

Sve vas u povorci vidim, vi žudnje mrtvorođene
U jadu krvave jave, očaju samotnog ridanja,
Nevine male radosti od ruke djetinje vođene,
I prve nejasne sumnje, i zadnja krvnička kidanja.

I vaš je predvodnik dugo gušio nalete bune,
Al danas povratka nema, pred ničim on ne zastaje.
Sve što je volio ludo poganom psovkom prokune,
Od ove doline suza nemoćnim gnjevom se rastaje . . .

Šiba me rasplelom grivom vjetrina u divljem kasu,
Nad crnom Koranom rže, kopitom talase udara,
Sikće kroz pakosni kikot kletva u mamenom glasu,
Niz selo u propanj srlja lomnjava orkanskog sudara.

Zeleni signali munje preplaše plahe kućice;
Uz bučno bubnjanje groma tajanstvo kišnog šaputanja.
Ko plamen buktinje drhtim od ognja samrtne vrućice
Pred pragom šutnje i tmine na pustom raskršću lutanja.

Klipšem kroz kaljuže kala u sjeni noćne kulise.
U duši potpuni poraz, skrhana krila Ikara.
Gudim uz orgulje bure, u psalmu žalobne mise
Na mukloj napukloj struni lamento propalog slikara.

Uz kukanje kukuvijsko kobno se Karas rodio
Sa osjenčanim čelom preuranjenog snivanja.
Krhkom je životnom lađom tek brodolomno brodio
Ukleti moreplovac kroz vihor sudbinskog zbivanja.

Govore tamni zakoni. Zbio se zapis udesan.
U toranj tihe samoće pomućen duh se usamio.
Život je u svom čemeru, na časak čarobno čudesan,
To krotko krojačko čedo prelivom šara omamio.

Nadanje modrih visina, dim vina, ta pelerina,
Beskrajna čežnja sanjara pred zamagljenim stazama,
Dah krina, zvuk violinâ opiše suludog sina,
Opiše otrovom laži i bolesnim ekstazama.

Ja nisam zgaženi genij ni slikar divovskog duha,
I nemam nad glavom lovor u sjaju svetog znamena,
Ja sam ko napaćen čovjek tražio rada i kruha,
Da dimu jalovom ne dam najljepši žar svog plamena . . .

Nosiš u zjenici vedroj viđenje duha vidovita,
Vatromet mletačkih slika i tkanja plamenih sanja.
Život je snivana bajka zvjezdanom maglicom ovita,
Bakanal bengalskih boja vječiti cilj putovanja.

Kroz plamen otrovnih boja mame te arije nujne,
U svoje magično tkivo ritam i zvuk te zavije.
Dok dušom cvjetaju čežnje ko ruže krvavorujne,
Upali obrazi gore i plamte sve grozničavije.

O rimske kristalne noći pune i prepune lune,
Kad srce od glazbe gine da jedva može mucati!
Uzaman zazivlješ pomoć bludnice Žene-Fortune,
Na okno samotnog tornja bijeda će u zoru kucati.

Tu nikad ne spoznaš pravo što duši zbunjenoj treba,
Kad sumrak sivi zasipi i sjetom nebosklon zalije —
Prozračne vizije svijetla sa slika saharskog neba
Il jeza samrtne strave nad mrakom gorske provalije.

I nikad ne spoznaš pravo izvore svijetla i sjene,
U čem su skrivene tajne ljepote, slasti, užitka.
Ljubav Candide, Irene? — O, sve su žene Sirene!
Lik, platno i boja žitka? — S demonom krvava bitka!

To što u duši pjevuši s prezirom hladnim uguši
I slaži kukavno na dno slojeve mutnog taloga.
Sagradi svjetove svoje: — sve ih u bezdane sruši
I patnjom otkupi teret i cijenu velikog zaloga.

Kad šute sirote slike, nek moja nevolja zbori
Kako pod pepelom žeže i gori! O dobrotvori!
Kako ste srcima škrti, a novčićem milostivi,
Kako nas rastavlja život i ponor nepremostivi.

I kako okrutni pauk žaokom dvoumlja ruje,
I kako umorno srce grobnicom snova postaje,
I kako bruje oluje i refren vječni se čuje:
»Crna ti Korana ostaje!«

— O, dosta je! O, dosta je! — — —

Razvija srpanjsko nebo podmukle ponoćne ponjave
U suru zastavu bure — putokaz posljednjih stanica —
Kad s teškim teretom tuge, bez tamjana i zvonjave,
Odlazi njegova duša na granicu svih granica.

PJESNICI

Nekoć u ponosnoj Thebi
Bili smo divni efebi,
Išli smo bosi po rosi
Sa vijencem ruža u kosi.

Mnogo je purpurnih ljeta
Sjalo na sunčanoj uri,
Dok smo u mijenama svijeta
Postali trubaduri.

Danas smo sjenke u sobi,
Starinski spomenar slutnje.
O kobi i o tjeskobi
Brenčaju napukle lutnje.

Ako smo bijedni i mali,
Naša je duga na svodu,
A sva bi bogatstva dali
Za vodu i za slobodu.

BALLADE DES NOCTAMBULES

Čudesnom gradu na Seini, koji me je naučio ljubiti život.

Nad nama vjetrovi plove na krilu sustalih ptica
I njišu oblačne lađe u tmurnokrvavom sjaju.
Ulica himbena lica s đerdanom sijalica —
Bolesna svodilja noći — vodi nas neznanom kraju.

Mi smo se magičnim znakom javili noćnicima
I pošli kao u snima kad ognjem obrazi gore.
Umorno kaplju minute po vlažnim pločnicima,
Žute se svjetiljke mute i slute ponore zore.

Prolaze snuždeni ljudi pa psuju, šute i sanjaju.
Žena i sjena apaša u nujnom krugu lampaša.
Odnekud s kucanjem čaša napjevi tmine odzvanjaju:
Bol je naša bez međaša.

Još zjene fosforno blješte pod velom maglenog mraka
Al srce ne zvoni više ko malo srebrno zvonce;
Jučer je spoznalo tajnu Velikog Čarobnjaka,
Što giba prostorom lutke i mudro pokreće konce.

I sada hodamo, druže, mračni po beznadnoj cesti,
U duši nemiri rastu i bolna sjećanja plaču.
Htjeli bi djetinjstvo mrtvo na prvom raskršću sresti
I čuti šaptanje drage, što sanja o svome pjevaču.

Al samo potmuli zvuci oko nas vječno šumore
U bruju žalobne glazbe ko žice na mukloj gitari —
To svoje proročke riječi pokojni pjesnici zbore
I pjevaju stari mjesečari.

Kako je jadno to srce, kad samo sebe žali,
Dok ponoć nad gradom maše svilenom crnom lepezom,
A vrijeme mladosti našoj samrtnu svijeću pali
Odlazeć s ljubavnom jezom za novom Marseljezom.

I bȉlo ne će da stane u krpi krvave rane.
Beskrajne čežnje nas prate ko pjane karavane:
Pješčarom godina gaze od puste do mrtve oaze —
I nema staze. Nema staze.

Tek divna riznica tuge i snova pustolova
Svijeti u bezdanu oka, što vidi čudesnu dvojnost:
Za nama pokorno ide prezreni luđak bez krova
I nosi u sebi pjesmu ko zdvojnost i opojnost.

S njim ćemo zastati, druže, u zadnjim dubinama noći
Pred zagonetkama i pred tminama,
I malo ćemo plakat, u bolu i mrtvoj samoći
I mislit o svojim sudbinama.

VIGILIA

Gondola bola i barkarola
Na svili vode u suton brode.

Razbludna glazba nevidljivih struna
I modrog srebra puna laguna.

Luna, ko kriška prezrele dinje,
Umorno tone u sinje daljine.

U sjeni zdanja od sanja i varke
Čuvaju stražu uklete barke.

Samotni fenjer mutno paluca,
A srce kuca. A srce kuca.

Gondola bola i barkarola
Na svili vode u tugu brode.

Most Uzdisaja i noć bez kraja.

BALADA PROMAŠENOG ŽIVOTA

Žuđene usne i ženino krilo —
To što je bilo i što nije bilo
U mrak se duše zavilo i skrilo.

Uzalud se piće suza pilo
I mnogo snilo
O pustoši neprozirnih tmina,
O otrovu spleena, crnog krina,
O tajnama skrivenih zločina
I našoj beznadnoj glumi u dva-tri sumorna čina.

U očima mutež mrtvih želja
I ugašen proplamsaj veselja.

Zašto bdije crni strah na straži?
Uzalud su poruge i laske.
Noću srce samo sebe traži
I skida umorno maske.
I nema buntovnika ni lika prokletog sina,
Tu neko bolesno dijete muca bez pjesme i laži
I kune starinsku igru prevare, bluda i vina.

Jalovi dani i smrt u samoći —
To što će doći i što ne će doći
Pomutilo je zadnji pokoj noći.

Tako se odvija gluma u dva-tri sumorna čina,
Prokleta starinska igra prevare, bluda i vina,
Ko davno izviždan komad tragičnog harlekina
I neka besramna pjesma na gozbi naših karmina.

IGRA LJUBAVI

Plah romon krvi u magli snivanja,
Bezumne kletve, opojna varanja,
I dozivanja,
I tumaranja,
I bezbroj kretnja riječi i rima
U sivim snima i prostorima
Za vječnu, ludu igru ljubavi.

Za topli trzaj obline u struku,
Za jedra bedra i divlje uvojke,
Za gozbu ruku u múku noći,
Za dodir dojke razbludne djevojke,
Za gorak melem samrtnoj samoći.

Nemoj doći, draga, nemoj doći.
Ne znam više tvoje mračno ime,
Ostavi me danas, ostavi me!
Moje su oči krvave od strave,
Moje su rane suzom otrovane,
Moja je soba hladna raka groba,
Gdje dva srca uzaludno zore,
Gdje dva bijela tijela tužno gore,
Ko svijeće na odru prije zore,
Ko svijeće na odru prije zore.

ZAPIS SEBI U SPOMENAR

Ni u vinu više nade nema,
A poema ne može da spasi,
Gasi svijeću, sklopi Sveto Pismo,
Mi smo mrtvi, a umrli nismo.

U lutanju noći smo izgubili,
Zdvajali i istu ženu ljubili,
Ludim smo se željama opajali,
Muškom rukom srce smo pogubili.

Zavela nas razigrana varka,
Od kobi smo htjeli biti jači,
Draga nam je bila mjesečarka,
Ostat ćemo vrači i pjevači,
Plači, druže, plači.

Ostat ćemo putnici bez krova,
Izdahnuti bolesni od snova
I otrova sakrivene tuge,
Da bi bol kroz ova mrtva slova
Zablistala žarom alemova.

DIPTIH

I

Nevoljko idem iz dana u dan
Tugom otrovan,
I pod kaputom nosim mrtav san.

A Bog ne sluti da su moji dani
Strani i uplakani —
Bolesno cvijeće na razderanoj rani.

Susrećem bezbroj lica i ulica.
Na svakom uglu po dva srca biju,
Srca,
U koja ne smije tuga da uđe.
Sumraci tolike radosti kriju —
A sve su tuđe.

II

Protječu noći bez dna i sna,
A srce zna:
Tako će život proći u čekanju i u samoći.

Ponekad boli uminu u vinu,
Pa s mislima o nerođenom sinu
Tiho tonem iz tmine u tminu.

Za otrov ranâ dosta melema nema,
Al ima rima i vrelih poema,
Što samo meni do svitanja bruje.
Jer kad zora nebom zvijezde kosi,
A tornjevi mrtve ure broje,
Dan u njedru nove boli nosi —
I sve su moje.

BRODOLOM SRCA

Pa zapjevajmo grubu pjesmu radosti.
Mi ne ćemo više nježno ljubiti u zanosu bolećivih sanja.
Sahranili smo jučer bolest mladosti,
Lagumom digli toranj odricanja
I rastali se od blijedog mladića,
Kojeg muči tajna vječnog žića:
Adieu, mon cher, et bon voyage!
Svršila se fantastična priča
I sve je bila laž.
Sad preziremo čarobna otkrića.
Hoćemo tijelo i opojna pića.

Zderi plašt sa pustolovnog lika,
Ne treba nam slika samotnika
Ni groznice izmišljenih slasti.
Krv će dati ushite časovite.
Iz vrele žudnje mora radost rasti,
A ljubav više ne zovite.

I sve što prođe ne ćemo natrag zvati,
Ne ćemo sudbu u zdvojnosti kleti.
Znamo, da nam život može tek malo dati,
Al još manje može oduzeti.

KRUG ZAČARANI

O trpka tugo tihog trajanja...
Vraćanje žalno istim stvarima, istim ljudima, istim snovima.
Prolaze dani bez opajanja u potrazi za novim i nepoznatim.
Hodanje ludo tuđim stazama u omaglici i ekstazama, u vječnom traženju svoje putanje.
Lutanje, lutanje u krugu začaranom.

Htio sam se uspeti do Boga, a došao sam do jedne podkrovnice u kojoj vene mladost uzaludna i zadnja želja nevina i bludna.

Htio sam protumačiti smisao svih sudbina u čaši krvavog vina, a nisam prozreo ni tajnu vlastite kobi.

Bio sam tako jak, da sam prognao misli samoubilačke i tako slab, da sam se svemu čudio i žedno žudio ljubav neumrlu.

Sve sam zalihe zanosa prokartao u samovanju, u tamnovanju suludom, u noćima zlim i jako žalosnim. Još imam toliko snage, da mogu podnijeti život, ako je zaista život sve ono, što se u meni skriva i zbiva.

Prostori, krajine, gradovi nestaju u maglama moje duše, u ponorima nespokojnih misli.

Budim se, načas sretan, kad sretnem svoje djetinjstvo u šetalištu, gdje djeca trče za loptom šarenom, ali čim pružim ruku, potonu slike u tminama sanja neveselih i opet ništa ne pripada meni.

Kažu, dobro je biti radostan i ne misliti ništa, dobro je kad pada mrak, pjevati slatko i uzbuđeno pod prozorima mladih djevojaka, zanesen žarom razigrane krvi...

O trpka tugo tihog trajanja...
Vraćanje žalno istim stvarima, istim ljudima, istim snovima.
Prolaze dani bez opajanja u potrazi za novim i nepoznatim.
Hodanje ludo tuđim stazama u omaglici i ekstazama, u vječnom traženju svoje putanje.
Lutanje, lutanje u krugu začaranom.

N I K O L A   Š O P

Crtež: Bruno Bulić

rođen je 19. kolovoza 1904. u Jajcu, u Bosni. Šop je profesor klasičnih jezika. Sada radi u uredništvu tjednika »Graničar«.

Nikola Šop piše pjesme, književne članke i pripovijesti. Dosad su mu izišle ove zbirke pjesama: »PJESME SIROMAŠNOG SINA« (Beograd 1926.), »NOTTURNO« (Beograd 1928.), »ISUS I MOJA SJENA« (Zagreb 1934.) i »OD RANIH DO KASNIH PIJETLOVA« (Beograd 1939.). Ove je godine Šop s petoricom pjesničkih drugova izdao knjigu »RANJENI GALEB« (Zagreb 1942.), u kojoj su njegove pjesme u ciklusu »TAT I MJESEČINA«.

Šop je zastupan u svim novijim hrvatskim antologijama, a pjesme su mu prevođene na razne jezike.

Osim pjesama Šop je napisao »Knjigu o Horaciju« i preveo s latinskog jezika Svetonijev »Život dvanaest careva«.

Šop

ŠUM PŠENICE

Iz luga vjetar dune u doba gluho
i zelenu plahtu niz obronke zatalasa.
Lulujanje se začuje tako suho.
To šumi dolinama klas do klasa.

Vrijedni domaćin kroz otvoren prozor sluša
šumor klasja i smije se u duši.
I sve mu se čini kao da već čuje
kako se zrelo zrnje u hambare ruši.

Miris pšenice duša mi snažno diše.
I šum slušam, stojeći za ogradom od trnja.
O hvala ti, Bože, što se u klasju ovom njiše
i moja skromna šačica zrnja.

OVCE

Sestrice, svjetiljku zapali,
jer je sve već tamno i sneno.
Otvori širom tor naš mali.
I prostri po njemu svježe sijeno.

Ovce dolaze s dalekih obronaka.
U runima toplim nose
tišinu hladnu gorskog zraka
i drhtavo zrnje prve rose.

SAN MAGARADI

Isuse, u ovom kasnom času sad
u sve staje ćemo ući.
Od nježnosti ti ćeš svu magarad
blago za uho povući.

I kada odeš, u doba to gluho,
među njima će riječi da kruže:
tko je taj koga si za uho
držao najduže.

I svaki će usnuti opet
sa najljepšim snom u duši:
Da tvoja meka ruka još miluje
baš njegove uši.

BAKINE NAOČARI

S teškim konjima sad će večernja kola
odvući iz doma mog sve stvari.
Pusto je, još samo tinjaju nasred stola
mrtve mi bake mutne naočari.

Koliko puta su bistro gledale u mene,
na plemenitom joj nosu radosno drhćući.
Koliko puta tajnim suzama zamagljene
što je već svanuće, a još se ne vraćam kući.

I nema me i nema, a Velika Kola
već gasnu i baka je sva u mraku i brizi . . .
Niz hladne, ugasle očari nasred stola
jedna suza još klizi.

MLADIĆ BDIJE KRAJ MRTVA PIJETLA

On leži kraj moje stare peći,
paučinom posut sav.
O kako se prelijeva još pri svijeći
rep njegov od mnogih zora plav.

Kroz pritvoren prozor dah jedan tajno
dune kroz moj opustjeli dom.
Pa s pijetla mog stresa perje sjajno.
Jesen je i u repu njegovom.

Kruna mu je pala na jedno uho.
Ko kralj je bijede i bola pun.
I u ranu zoru i u doba gluho,
ukočen i pust njegov je kljun.

Krila mu mrtva i nikad više
ne će ih on razapeti.
Ni stresti ih mokar od rose i kiše.
Ni zoru mi na njima donijeti.

Svake noći, ko prognanik,
kad moram za sto svoj sjesti.
U njegovu grlu naslutim krik
neobjavljene mi jedne vijesti.

U strepnji čekam na pritajen zov.
Jeze soba mi je puna.
Al' kao zaostale kapi niz krov,
kaplje mûk s njegovog kljuna.

Šop

PRED STARINARNICOM

Ah, često ja ne mogu da se smirim.
I ne znam šta ću, ne znam šta bih drugo.
Pred izlog starinara stignem, skriven virim.
Za davnim stvarima svojim tragam dugo.

Tad začujem već kasno ormarov tajni zov.
Zvuk njegov znan u davne dane mi sjajne.
U hladnoj mu nutrini miris orahov.
Pun sukna svečanog, pun darova, pun tajne.

I prenu se sve i drvene i od mjedi.
Od jedne do druge slijeće doziv nijem.
Škripanja, zvuci mukli, kada su u bijedi
napuštale bolno domaćinov trijem.

Kada su ih u kola vukli onesvještene.
Kroz žamor svijeta i bubnja udar tupi.
Po sobama ostale samo drhtave sjene
i s vrčem, ja na klupi.

NEVINOST

Danju je budno skriva obično odijelo.
Ono se tako skromno do koljena širi.
Ljudi joj vide samo lice bijelo
I ruku, što čedno iz rukava viri.

Noću, kad sa nje pane haljina svijetlo-plava
I spusti se niz vrata malog stana,
Nevinost joj se kroz bijelo platno ocrtava.
I postelja od nje bude obasjana.

U snu, kad sa nje sklizi pokrivač bjeličasti,
Trnu se zvijezde da sakriju čari njenog lika.
Tad joj se oko postelje nadviruju sablasti.
To su griješne želje noćnih prolaznika.

Među njima se sija samo jedna sjena:
Nemirna moja duša, tužna lutalica.
Ona nečujno doleti do kreveta njena.
I tiho je pokrije, spuštenih trepavica.

KROV

Od tame i od čađi, sa pognutom strehom,
ljuljajući se i cvileći škripi.
Nada mnom je spušten i nad mojim grijehom.
Svu noć nešto tamno s njega sipi, sipi.

Pod njim se svršava moj svagdanji put.
Pod sobom on jedan mali život skriva.
O i svakog dana sve sam više pognut.
Kao da mi krov sve niži, niži biva.

Al svaki put, u neko doba gluho
probudi me kroza nj plavi dah svježine.
To krov tamni nada mnom zaškripi suho.
I pospe me zvijezdama kroz raspukline.

TATOV LOV

Nevidljivo uđe kroz ključanicu.
I u duboku se naslonjaču svali.
Gorko osmjehnut i mračan u licu,
on šapne: mir pehari, mir kristali!

Čarobnom snagom grozničavog vida
probudi stvari, usnule u mrtvom zvuku.
I one gmižu iz kutova, silaze sa zida.
I obamrle klonu mu u ruku.

Jednu po jednu okrene, spusti lijeno.
Dok mu se cigara na stolu puši.
Od užasa li koja ciknu prigušeno,
stegne je snažno moćnik i uguši.

Skrušene, ukočene, hladne voštano,
oko njega svud leže mrtve stvari.
Zmijinjom tišinom odklizi neznano
u lov na onu što se raskošno žari.

Prisluškuje i lebdeći odluta po stanu.
I vabi je: virni još jednom, zasvijetli se, zasvijetli.
Tad mrzla kap svanuća na ruku mu kanu.
— Stani sunce, stani! Mûk, mûk pijetli!

KIŠOBRAN

Ja znam čovjeka osamljenog k'o i ja,
koji koraca samotno kroz ovaj dan,
koji i poslije kiše kad sunce opet sija
i dalje nosi razapet svoj kišobran.

Ja bih mu tada priš'o i rek'o: o čovječe
što ti je, kuda ćeš i gdje je tvoj stan?
Gle, kako je svud vedro, sunce sija i peče!
Sklopi, sklopi svoj veliki, crni kišobran.

Al zašutim i pođem za njim po svijetlom danu.
Zastaju prolaznici i tajno mu se smiju.
A ja začuh kako po njegovom teškom kišobranu
nešto šušti, davne, mrzle kiše liju.

Ja idem za njim, tamnu mu pratim sjenu.
Korak mu slušam i stari njegov štap.
I osjetih, i meni nešto pada po ramenu.
Bolova davnih olovna kap, po kap.

Već kiši i uveli vijenci po mom šeširu šušte.
Već lije, lije i ja ubrzavam hod.
Mlazevima sve težim bolovi davni pljušte.
Pod njima već se slomio šešira mog obod.

Sa mene se cijedi, a onaj čovjek neznani
mirno pod kišobranom koraca u svoj stan.
Pljušti sa mene, o, gdje su mi vedri dani?
Pljušti, pljušti, gdje je moj kišobran?

DRAGUTIN TADIJANOVIĆ

Crtež: Antun Mezdjić

rođen je 4. studenoga 1905. u Rastušju, kod Slavonskog Broda. Pučku je školu završio u Podvinju, realnu gimnaziju u Slav. Brodu, a sveučilišne nauke (povijest hrvatske književnosti i filozofija) u Zagrebu, gdje i sada boravi kao činovnik Ministarstva narodne prosvjete. Bio je tajnik Društva Hrvatskih Književnika (1937.—1940.).

Tadijanović se javio u književnosti (studeni) 1928. u »Književniku« (I, 8; urednik Milan Begović) s pjesmom »Golubinja krila«, pod pseudonimom Tadeon. No njegova intenzivnija suradnja u hrvatskim književnim časopisima započela je u svibnju 1930., kad je u »Hrvatskoj Reviji« objavio »Jednostavne pjesme o ljiljanima« i u »Književniku«: »Pjesmu mom srcu«. Krajem iste godine javio se s još petoricom mladih pjesnika u zajedničkoj knjizi (Lirika šestorice), dok je svoju prvu samostalnu knjigu (LIRIKA) izdao potkraj 1931. Drugu zbirku pjesama (SUNCE NAD ORANICAMA) izdao je u

proljeće 1933.; krajem iste godine izašla je Hrvatska moderna lirika, koju je uredio s Olinkom Delorkom. Po prilici u isto vrijeme (1936.) izašle su knjige »PEPEO SRCA« u izdanju Pododbora Matice Hrvatske i knjiga prijevoda Josipa Velebita Tadijanovićevih pjesama na esperanto (Kanto al mia koro). U studenome 1936. izdao je svoj prijevod poeme Vítězslava Nezvala »Akrobat«. Napisavši krajem srpnja 1935. »DANE DJETINSTVA«, objavio ih je najprije u siječanjskom broju »Hrvatske Revije« 1937., te ih odmah za tim izdao u posebnoj knjizi. Mjeseca studenoga 1942. izašla je u izdanju Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda Tadijanovićeva knjiga »TUGA ZEMLJE«, u kojoj je sabran gotovo sav Tadijanovićev književni rad, napisan od petnaeste do trideset i treće godine njegova vijeka. U toj je knjizi objavljeno 130 pjesama, a na kraju je dodana Tadijanovićeva biografija, ikonografija, kronologija pjesama, abecedni popis pjesama, prijevodi na strane jezike i popis prikaza knjiga. Tadijanović je (1942.) uredio »Izabrana djela« Ivana Kozarca (1885. do 1910.).

Mnogo Tadijanovićevih pjesama prevedeno je na strane jezike, a o njegovim je knjigama napisan velik broj književnih prikaza.

BALADA O ZAKLANIM OVCAMA

Pastirica blijedog lika, niz obronak, u svitanje,
Goni dvanaest ovaca, mekih runa,
U grad sneni na prodaju sitom mesaru.
Na čelu im ovan vitorog.

Eno ih, gle! bez bojazni uđoše,
Bezazleno, u povorci, jedna za drugom,
U dvorište gradske klaonice:
Tu stadoše u ugao, u hrpi, stisnute.

Mesarski ih pomoćnici, šutljivo,
Odvukoše kao kurjaci:
Nijedna se više natrag ne vrati.
Danas je svetkovina: stoka se kolje za gozbu.

Okrutne ruke snažno svaku obore:
Bez opiranja, pritisnuta koljenom,
Dočeka ona smrt od noža, u krvi.
Dvanaest ovaca visi o stupu gvozdenom.

Ugasle oči; runo krvlju polito; noge slomljene.
Javlja se sunce za obronkom. — Na povratku
Pastirici se čini da čuje, u daljini, muklo blejanje.
Pašnjak blista rosnatom travom, u suncu.

JUTARNJA ZVIJEZDA POZLAĆEN ORAH

Jutarnja zvijezda o nebo pribodena:
Pozlaćen orah viseć na božićnom drvcu.

Rasklopila je snene oči zora:
Razmažena djevojčica, ljutita,
Što su je tako rano bukom izbudili
Još neispavanu.

Uzduž potoka jabuke u cvjetanju mirišu;
Na govedima klepke sve su glasnije.

Iz bliske niske šikare
Dopire pjesma ptičija
Do uha mome ocu, —
Al on je ne sluša.

Otac moj oruć viče na konje za plugom
Pa nije ni primijetio
Kako se sjena konjâ prostrla do nakraj oranice,
I konjska se leđa snažno isparuju,
I kako se k nebu iz brazdâ para uzdiže
Kao tamjan iz dragocjenih kadionica.

BACAM SRCE POD TUĐA STOPALA

I

Ti ležiš, oče, na groblju u Rastušju,
Iznad tebe noć je krila raskrilila,
Tavna noć u kojoj kosti odmaraš;
Ne dižeš se rano pred zoru, ne odlaziš u štalu,
Da konjma baciš sijena u jasle.

Polako trune hrastov križ
I vjetar lijeće nad grobljem
Ne doticuć se lica tvog kao dok si bio živ.
Rosa pada po djetelini kraj potoka;
U kući je siromaštvo, mir i pljesnivost.

Ne brinem se da porodicu osnujem,
Nit lice da mi sja od sreće domaće:
Očinska kuća, daleko od mene, propada.

II

Da me nisi, oče, u školu poslao
Davno bih se bio već oženio:
Imao bih dva, tri sinčića.
U proljeće bih kopao, plužio, kosio;
S jeseni bih rakiju pekao i tukao se pjan sa susjedom.

Najposlije bi me sinovi moji sahranili,
U predvečerje kasno, blatnjavo,
Kraj ograde groblja, uza te,
Od davnine gdje leže naši djedovi.
I otišli bi zatim stoku napajati.

Ali ja bacam srce pod tuđa stopala:
Poznanici skreću glavom,
Govore, da sam lud.

ZLATNIM PTICAMA

Umornih nogu hodim prašnim cestama
I pjevam turobnu pjesmu zlatnim pticama;
Ptice nemaju polja, ni vinograda rodnog, ni kuće;
Ne žanju njive svoje, ne gaze u kacama grožđe,
Ali ih zora budne nalazi, s pjesmom u žutome kljunu.
Okisle od pljuska u gori, one se kriju med lišće.

I ti si, dušo moja, ptica pokisla; crna
Ptica u mraku. Da.
Preda te nije, na vidiku, postavljena trpeza teška
S bogatim jelom i vinom. Ti nemaš ni prazne čaše.

Tebe su gazili gazili, kao po ulicama blato,
Dušo, ptico zlatna!

MJESEČINA

Gle, iza hrastove šume, u tamnom sjaju i tišini
Mjesec se pomalja: Rumen. Okrugao.

Lanjskog ljeta, s klupe ispod kestena,
Gledao sam s tobom, u zanosu,
Izlazak punog mjeseca iza šume hrastove,
U rasvjeti mliječnoj i smijehu.

Oh, kakve li smo krhke igračke
U krvničkima jakim rukama!

Tuga me je, i ja sam posve sam:
Mjesečina večeras grob tvoj poliva,
Mjesečina večeras meni šapuće,
Da tebe nema, i nema, zauvijek.

O, dugo, dugo, još dugo poslije nas
Tuđe će oči gledati kao što gledasmo i mi:
Naže se sunčani dan, večernje sjenke oduljaše;
Mjesec se pomalja
Iza hrastove šume, u tamnom sjaju i tišini.

ŠUME SNIVAJU

Izlazim u noć. Žaloban. I lutam.
Cesta mi pruža dlanove mrke: gazi!

Oblačje prekri plavetnilo neba,
Dok vjetar, skitalac star, za rubom šume drijemaše:
U ruci mu svinut štap,
Za pojasom zataknute svirale.

Mrak, pretežak mrak liježe na lubanju moju
I razgovara sa mnom kao brat.

Iznemogao, pružim se po travi
Te nasloniv uho čujem srce zemlje:
Udara, udara, udara.

Šume okolo mene, u povorkama, snivaju.

MRTAV

Kapaju li suze na moje mrtvo srce,
Suze mile djevojke?
U šumi, na šušnju, kod zapada sunca,
Ležim . . . umro. Obasjan.
Gdje je razlupana harfa?
Klokotanje bliskog vrela
Ulazi u mrtvo srce.
Na grani se ljulja kos,
Visoko, sam;
Ide mala noć.
A Sveti Petar uzima
Iza uha olovku
I prstom zove moju baku:
Nagnuvši se gledaju
Kroz tužno lišće
Srce pod stablima
Mrtvo. Moje srce?
Al ne čuju klokotanje,
Jer su daleko — iza večernjeg oblaka.
U šumi, u tišini, u strah, kapaju suze
Lude djevojke:
Ide mala noć.
Mrtvo srce spi.

POVRATAK

Kroza ružičnjake i bijednost beskućnikâ
Nošah napunjen krčag čamotinje i tuge gnjile.
Na dnu ogledala mutna prikovani lelujavi traci
Crvenih lampiona uz obalu prljave rijeke.

Dugo ne vidjeh šumu, mjesec i lastavice.
(Izjutra će pod prozorima javor šumiti.)
O, zašto me zapitkuju kod povratka:
Šta si nam, brate, za spomen donio?

Grad je čador bludnikâ i sijedi krvoločnik,
Grad je kaljuža svinjska, bezazlene moje.
On mrvi krhka srca za stolom gostionice,
On gnjete i lomi kosti gvozdenom šakom tvornice.

Umukni, Marijo slatka; uzaman kršiš ruke!
Zaista, meni se žuri u polje mojega oca,
Gdje sestre moje žanju prezrelo, žuto žito.
Prolazit ću hitro milim strništem, do umora, do teškog umora.

Ispred mojih nogu, naglo preplašena,
Poletjet će uvis prepelica sita.
Ja nisam kobni ptičar, što vreba skriven u lišću;
Na povratku samo ja plačem usred žita.

SANJARIJE BUDNOGA SRCA

Opet je legla noć
Na moj samotni krov
Opet u mome srcu
Žamore glasovi mutni

Djevojko moja, daleka djevojko,
Vrata će se pred tobom
Otvoriti, bez šuma.
A ja, Tadijanović, pjesnik Tvoga srca,
Pticama ću reći nasmijan:
Ćutite, drage ptice,
Sada bih ja da pjevam
Djevojci koju volim,
Djevojci moga sna.

A ptice će doista
Zaćutati u granama.

Trčat ću ispod srebrnastog lišća
U svježim svijetlim šumama
S djevojkom koju volim,
S djevojkom moga sna.
Možda ću najzad, vedar,
Stigavši do kolibe šumske
Šapnuti djevojci: Srce!
Uđi, milo malo srce,
Uđi u kolibu moju:
Vrata će se za tobom
Zatvoriti, bez šuma.

Žamore glasovi mutni
Opet u mome srcu
Na moj samotni krov
Opet je legla noć.

VEČER NAD GRADOM

Firenze, Piazzale Michelangelo

Šta te sputava, srce moje, da ne progovoriš iz dubina
Kao orgulje skrivene u crnom lišću noći?
Noćas gledaš kako se odražava u Arnu red svjetiljaka
Firentinskih. Zar nisi o tome davno sanjarilo
U djetinstvu, dok su nad glavom
Drhtale zvijezde, u vinogradu?
Noćas, gle! kako osjećaš vjetar što dolijeta s Arna,
Sa rijeke koju gledaš otvorenim očima,
A moglo bi je rukama grabiti kao vodu
S potoka u Rastušju. U Rastušju je mati,
Moja mati, i moje sestre, i kuća. Jeste li spremile
Ljetinu, vas tri koje ste same
Ostale kod starinske kuće mojih djedova,
Čuvajući oganj da ne zgasne med zidovima
Doma, koji ostaviše muške ruke? Gledao sam
Danas u San Lorenzu Zoru, koju stvoriše Ruke
U tamnim tišinama mutnoga stoljeća;
Bez prestanka mislim na ruke te
I ne mogu da vjerujem, da su zaista
Mrtve. Mrtve ruke.
Oprostite mi, gospodine Michelangelo, što ja
Raskidane misliređam nevješto u tihe rečenice.
Vi možda već znate, da sam ja pjesnik iz Hrvatske,
Koji ne može da vjeruje, da su vaše ruke
Mrtve. Mrtve ruke.
Mislim na moje polje, koje su neznane
Ruke požnjele; spavaj, srce moje,
I ne slušaj muziku u gostionicama,
I ne uzdiši, i ne plači nad rijekom
Sa svijetlima. Ruka će sigurno
Ugasiti svjetiljke. Spavaj.
Spavaj, srce moje. Vjetar, i zlato, i kosti,
I pepeo. Spavaj.

DRAGO IVANIŠEVIĆ

Crtež: Ante Motika

rođen je u Trstu, 10. veljače 1907. Roditelji su mu Poljičani.

Djetinjstvo i prvu mladost proživio je u Trstu, Bosni i Dalmaciji.

Proveo je više godina na naukama (jezikoslovlje, usporedna povijest književnosti, umjetnost i kazalište) u Parizu, Firenzi i Padovi; u Padovi je doktorirao (dizertacija: »La fortuna di Dante nelle letterature croata e serba«). Spremio je i doktorski rad za Sorbonnu (»L' influence de Marcel Proust sur quelques écrivains européens«), u kojem je proširio svoj profesorski rad »Marcel Proust, sa vie, son oeuvre«.

1933. ušao je u državnu nastavničku službu, a 1939. postao je dramaturg Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, pa preuzima vodstvo Glumačke škole, koju je te godine osnovao intendant Julije Benešić; tom školom do danas upravlja.

*

Kao šestoškolac pisao je feljtone i crtice u splitskim novinama »Hrvatska Riječ«. Surađivao je kasnije u nekoliko časopisa i novina pjesmama, prozom i člancima. Neke članke, kritike, a i pjesme objavio je pod različitim pseudonimima.

Tiskao je nekoliko knjiga: »ZEMLJA POD NOGAMA«, pjesme (Zagreb 1940.); »IZ STARE KINESKE LIRIKE«, prijevodi (Zagreb 1942.); »MOJ UNGARETTI«, prijevodi pjesama (Zagreb 1942.), a u tisku se nalaze: »Moj Federico Garcia Lorca«, prijevodi pjesama. »Moj Paul Eluard«, prijevodi pjesama. Osim toga je preveo: Andre Gide: Put u Kongo, 1934. te nekoliko kazališnih djela (Goldoni, Pirandello i t. d.).

CVJETANJE STRASTI

Zeleno pjevaju voćnjaci, voćnjaci ustremljeni kao pjetlići
U svakoj grani tvoj stas
(Kovrčice kao smijeh ili kao runasti, bijeli oblaci —
Tko će s ulice raniti oblak?)
Na svakom zidu kredom i ugljenom viče moja krv!
Ali love me hobotnice pod šeširom iz serije
gadni, maljavi trakovi!
U tlapnji kao samoća:
Toči se čemerno radosni dažd mirisnog ženskog bedra

SVETKOVINA LUTAKA

Drugovanje tvojih sjetnih ruku s mojim kosama
Neumorno bajanje utrnulih glasova
I kucaj, plahi kucaj našeg srca
Radost što na tvom čelu bije jedna žilica
(Miriše more pred kućom i kucaju raci
Noć bere grozdove zvijezda)
Prstima ko dahom zaklapaš mi oči
Nas nosi san

NOSTALGIJA

Dozivi zelenih dubina
Ukočeni pogledi i nagli pokreti riba
Cvjetna magija na mekanim hrptima talasa
Krvi mog djeda!
Na algama ujakove oči
Luduju vjetrovi!
Nestajem u blazini mora

PANIKA U PAYSAGEU

Jugovina je unijela zabunu i dala krvoločni znak
Svaka biljka u prisoju viče
bezumno doziva
samotnu maslinu
A maslina lamata čvorastim rukama
i bespomoćno traži među ranjenim oblacima
spas plavetnila
Nadire noć
Noćas će uz tuljenje jugovine uginuti zelenilo

BRUCOŠKINJA TRAŽI SOBU

Bodu musave stepenice
Oči su zlobno okovale žrtvu
Sve se sobe stjeničavo krevelje
I njoj je kao da sebe plače mrtvu
a novaca malo u stidljivoj torbi
(Kako je daleko sanjani kutić
od ovih podruma i visokih podova!)
A smijeh dječaka leprša na putu
O otvoriti prozor! i pasti među njih
ko igračka

MRTVA DJEVOJKA

Ni šuštanje trave ne će kazati tvoj glas
ni lelujave pokrete tijela
Samo će kao usna zaklanog cvijeta
venuti zapis:
da si ukipljena i strana (o onaj zadah i muha na tvom nosu)
škiljila u prazninu
i da nijesam smio ni taknuti
tvoje tijelo kao pismo sa meni sasma tuđom adresom
Ali ime Venecije sja čudom tvoga imena

PLESAČICA

Ozmijila me perom tijela
i pliska u zraku
Nadahnutom rukom takmi se s kosom
nogom bosom
(diram: snijeg, vatru, svjetlosnu traku)
gasi mi vid
Plima strasti davi me u mraku
u plodnom mraku vjetrnica čula:
sijevaju vatrometi, vrcaju vodoskoci
i izvire
opojna bujica zvuka
Ona mi kupa dah
ona je požar uma
i blistava ubica teže

HÔTEL DE TOULOUSE

Pariz

Večer ko polip puzi kâlom
smradne hotelske sobe.
Florom stijena plazi suza i smijeha ludilo.
Koraci, koraci, koraci.
Marion (soba br. 7) svakog dana u ovaj sat
navija istu ploču o bolesnom papagaju
i u toj promukloj ploči tuli sva tuga ovih ćelija.
O podatni naručaj prozora jedini je spas!
pogled odskače visoko iznad krovova,
s pramena oblaka zdravi vjetra svirala.

TEATAR

Otave kretnja zrela kretnja doziva
u akvarijskom slapu reflektora
čudesne skokove preko živica i plotova
suncokreta sna —
Čemerni glas bodeže zadire
u srce u mozak u dah
(Vrijeme zanijemilo)
u žilama paluca strah —
jer školjka ta samo tvom uhu riječi kazuje
i riječi će te same s tobom cijelu noć broditi
tlapnja će tlapnjom postati
(kao ranjeni smijeh, kao grč, kao krvavi znak)
do zore ćeš s drugim vlastito srce dijeliti —
Isplakati o isplakati pakao suza u ovim uzama
kad zastor strese prah!

TANGENTA

Trulom da mije tišinom
ruke što sapeše radost
hincu što prezre mladost
zelenom što granom vije?
Jer spomen maramu spleo:
od lickanja, od grickanja, od suza
iskiti samoće čivot
dok izvan sivog kruga
na kôcu grca Život!
O zgaziti sramotu!
I hincu spuznu krinka
krvavi glas svoj diže
u bȉlo ljudstva siže
i posta svijest miliona!

VLADIMIR KOVAČIĆ

Crtež: Ante Kaštelančić

rođen je 28. ožujka 1907. u Vinkovcima, gdje je svršio pučku školu i klasičnu gimnaziju s maturom. Poslije toga studirao je pravo i mudroslovlje, bio je neko vrijeme ravnatelj Radio-postaje Zagreb, a sada je novinar.

Kovačić se u književnosti javio 1923. svojom pjesmom »Skepsa«, tiskanom u srednjoškolskom listu »Mladost«. Pisao je pod pseudonimom Vladimir Marinko. Godine 1931. izdao je s petoricom drugova, knjigu »LIRIKA ŠESTORICE« (Zagreb 1931.). Surađivao je u skoro svim hrvatskim književnim revijama, u dnevnom tisku pjesmama, novelama, feljtonima i kritikama. Mnogo se bavi problemima kazališta, i već nekoliko godina prati kao kritičar rad Hrvatskog državnog kazališta u Zagrebu.

Građanski Pododbor Matice Hrvatske izdao mu je knjigu pjesama »OTROVANO PROLJEĆE« (Zagreb 1938.). Pjesme su mu prevođene na češki, njemački i talijanski jezik.

VEČERNJA PJESMA

Tvoje svijetlo, zvijezdo, na dnu srca tinja,
kada suton gasi nemir gradskih kuća,
a u srcu mome sjećanje praminja
na moj rodni kraj i buduća svanuća.

Proljeća su cvala, kapala je rosa;
šutile su ceste, putovale noći,
a moja je čežnja bila žena bosa
oko kuće što je išla u samoći.

Škripale su đerme, šuštile su šume;
nebesa su bila beskrajna i modra,
a ipak je čudna slutnja sišla u me:
kandilo da ti si, zvijezdo, povrh odra?

Ispod tebe zemlja noćnu tugu sniva,
u tami su sela uplašena, jadna;
u kućici svakoj čuči bijeda siva
i čuje se jecaj: to su djeca gladna.

Didaci u kutu svoje sanje mole,
a žene se boje poroda i smrti.
Mišice muževa i peku i bole,
a nemoćni očaj mislima se vrti.

O, zalud u mraku bije srce sata
i prolaze dani, mjeseci i ljeta:
paukova mreža tame svud se hvata
i ko zmija truje šutnjom savjest svijeta!

I dok zub'ma živi škrguću u mraku,
uzalud na groblju snivaju mrtvaci;
često sada prođe sprovod na sokaku:
mnogi prije reda ide grobnoj raci.

Krstovi u noći s tornjeva se sjaje,
a kravice muču žalosno, bez mlijeka.
Grijeh od otaca uzalud se kaje
i uzalud srcem šumi suzna rijeka.

Hambari su prazni, a mjenice šušte:
grozničavo snima lepeću ko ptice.
Provincija šuti. Samo kiše pljušte.
Provincija s maglom krije svoje lice.

I samo oluja kad se katkad javi,
iz obaka sine komad neba modra:
provincijska zvijezda oku se zaplavi
ko kandilo malo povrh dragog odra —

ili možda kao vjesnik novih dana,
plavo sjeme sunca što će nama doći
kroz oluju, koju sanja u samoći
moja zemlja rodna, puna teških rana?!

MARIONETE

U predvečerje nam se katkad javljaju
drage žene, koje smo mi ljubili
i kojima smo nekad ruke stiskali
i pijanoga srca toplo tepali,
da nema, nema smisla biti žalostan,
da predvečerje ide, tama prolazi
i čekaju nas sunce, život, ruže.

O kako, kako li smo lagali! —
To vidimo mi sada kada prošlo je
i kada nema više naših družica,
kad umrle su naše drage žene:
jedna na dnu žutog krila sušice,
druga kao žrtva tvornice,
treća kao majka nesretna
ispod noža žute gradske bolnice.

I tako danas posve sami stojimo
i ne mislimo više na ništa —
I slušamo:
Lišće šumi, ptice pijuču.
U drvoredu idu ljudi, šapuću:
»O, ovaj puta bit će jesen ranije!«

Mi ne čekamo više nikog. Šutimo.
U crni plašt nas crna večer oblači.
Oko nas sami stranci prolaze.
Na koncima nas netko naprijed vuče
i diže naše ruke, noge —

— vodi nas —

Mi ne plačemo. Lutke smo. I idemo.
Bol je davno naše srce ukrala.
Na granju šute ptice (kišu čekaju).
Mi ne mislimo
više ni na smrt.

SUŠICA

Moj smijeh je kašalj siromaha
i mene vječni jauk prati.
O, ja sam crni izvor straha
i sviju bijednih kruta mati!

U jesen kada magla pada
ubodem smrtno ljudska pluća;
otrujem svu bijedu grada:
sve gladne ljude na dnu kuća.

I oni kašlju. Plaču. Venu.
Uokrug im se očaj vrti
i traži izlaz, Boga, ženu —
o, svi se strašno boje smrti!

A ja ih smrtnom vatrom grijem
i zlobno grizem svakog dana.
U kašlju im se kruto smijem,
da past će kao lišće s grana.

Jer ja sam vječna! Grozna! Jaka!
I kada zamirišu trave
iz svijetla past će na dno mraka
na krvav jastuk mrtve glave!

POGREB

Svećenik je stari pjevao tiho
psalme o samrtnim mukama:
na lišću srca suze zanjiho
kad lijes iznesoše rukama.

Na smrt je svoju mislio svako
sa suzom za drugog u očima
i kako će nemir od sada polako
ko školjka da šumi u noćima.

Uzalud, kad se umrijeti mora,
jer smrt je u srcu i venama.
S groblja se ide koraka spora
natrag i vinu i ženama.

Svećenik je stari pjevao tiho
psalme o samrtnim mukama,
a vjetar je jezike svijeća zanjiho
i rupčiće crne u rukama.

PISMO MRTVOM PRIJATELJU

Ti truneš na malom i tihom seoskom groblju
u sjeni kapele
s nakrivljenim križem na tornju.

Žalfija miri
i cvate na malome humku.
Pobožne ruke
na grob postavljaju jabuke
i krst Tvoj hrastov
opliću s makom i krunicama.

Djevojka,
(koja je imala plavu kosu i zelene oči
i koju si ljubio)
umrla je;
roditelji,
koji su Te toliko oplakivali,
uz Tebe leže.

A ja, dragi, živim u velikom gradu:
na Tebe mislim i malo seosko groblje.
Znam:
provincija šuti,
a oblaci tmasti i olujni putuju nad njom.

Živim u gradu gdje dvijesto tisuća trpi.
Rastu tišine, a čuju se kletva i lanci.
Mamuze smrti
sablasno bodu po srcu.

Na Tebe mislim i malo seosko groblje.
Provincija šuti, a prva već munja svjetluca.
Svi smo mi živi jadno i zgaženo roblje.

Ko kandilo, dragi, sutonja pjesma paluca.

MAJKA I CVRČAK

U sobi gdje je mrtvog sina
na odru ležalo tijelo
svake se noći pojavi cvrčak
i cvrkuće svoje op'jelo.

Nad srcem i zemljom proljeća gasnu
i ljeta i jeseni, zime,
a cvrčak se javlja i u noć kasnu
svoje mi cvrkuće rime.

Na odru je tiho venulo cvijeće,
dvije skrštene bile su ruke,
dogarale žuto su samrtne svijeće
i mrtve su bile mu muke.

I poslije mnogo suvišnih ljudi
došli su crni lakaji:
u mislima sada se sjećanje budi,
u sjećanju suza se sjaji.

Kad su mi nosili mrtvoga sina
ja željela samo sam jedno:
da si spasim iz smrtnih dubina
srce njegovo bijedno.

I tada se prvi put javio cvrčak
(a ćutih da srce mi puca)
i počeo svoju da priča mi priču:
ko srce malo mi kuca.

Od onda ja vječno slušam u noći
taj suzni biser iz krina:
u cvrkutu cvrčka u mojoj samoći
javlja se srce mog sina.

KRIST NA GROBLJU

Nasred groblja visi tijelo Kristovo.

Njegov krst nad grobljem je visoko:
stoji povrh
drugih krstova.

On je umro,
jer je druge ljubio.

Njegov krst je zato
najveći.

TIHA LJUBAV

Tiha je ljubav imala kuću kraj rijeke
i plave oči
i smeđe kose.

Svakoga jutra bi radosno šumio vrbik.
Koraci njeni
bili su tiši i mekši od proljetnih maca.

U ruci bijeloj je nosila molitvenik
i mali rupčić s crnim, žalosnim obrubom,
a u molitveniku
sliku svetoga Ante i moju sliku.

Kad bi se sastali
ona me ne bi ni pogledala,
a kad smo se rastali
ona je tiho plakala
i s njom
oblaci nad njenom kućom
i nad rijekom.

U ALBUM

Zar ne bi bilo bolje, mlada ženo,
da smo davno, davno živjeli
do neba kad je rosna paprat rasla
i bila viša
nego jablani?

U plaštu sjene bi se ljubili:
za ništa drugo ne bi znali;
ko cvijeta dva bi strasno cvali
i dane svoje ne bi gubili.

Jer danas mi smo samo robovi:
u pakao smo s neba pali
i kad smo sebe sebi dali
mi smo svoje strasti grobovi.

NAD MOJIM GROBOM

Nad mojim grobom sjat će sunce slobode:
žalosne vrbe
vrijeme će ponosno posjeći.

Dani će biti zrelo i sunčano podne:
cvrkuti ptica,
zrikanje bubica,
svileni šumor mladoga vjetra u travi.

Ja ću u zemlji trunuti tiho i mudro.
Dječje će pjesme
biti nad grobom zvono zemlje mi rodne.

IVO LENDIĆ

Crtež: Bruno Bulić

rođen je 4. lipnja 1908. u Janjini, na Pelješcu kraj Dubrovnika. Pučku školu je učio u rodnom mjestu, a klasičnu gimnaziju u Dubrovniku. Nakon svršene srednje škole Lendić se upisao na Mudroslovni fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, gdje je učio eksperimentalnu filozofiju. Za cijelo vrijeme studija Lendić se bavio novinarskim poslom (»Hrvatska straža«). U dnevniku »Hrvatski narod« je uređivao kulturnu rubriku. Sada je redoviti dopisnik »Hrvatskog naroda« iz Rima.

Književni rad Ive Lendića počinje rano, već u srednjoj školi. Za vrijeme sveučilišnih nauka bio je urednik katoličkog književnog mjesečnika »Luč«. Prva knjiga pjesama Ive Lendića je »LIRIKA« (Zagreb 1930.), a zastupan je također i u knjizi desetorice »Lirika grude« (Zagreb 1934.). Druga Lendićeva knjiga je »ANGELUSI« (Zagreb 1936.). Obje Lendićeve knjige, osobito druga, imale su velik uspjeh,

pa je o tim pjesmama izišlo mnogo pohvalnih kritika. Pjesme su mu prevedene na razne strane jezike, a uvršten je u Salvinijevu antologiju modernog pjesništva, kao i u Žankovu marijansku.

Osim pjesama, Lendić piše književne kritike, kulturne prikaze, a napisao je i nekoliko članaka iz područja svoje struke (Psihoanaliza).

BLAGOSLOV SUNCA

Sunce je danas na vratima, sunce na prozorima,
sunce je razlilo zrake po bistrom zrcalu morskom.
O, neka je blagoslovljena sunčeva ljepota
i na tjemenu gorskom!

Oblaci radosno odlijeću. U mekoći se svojoj
ljeskaju ko rosa u proljetnim nježnim jaglacima.
O, neka je hiljadu puta blagoslovljen sunca sjaj
na bijelim oblacima!

Jedra se bjelasaju, a vjetar ih lagano nosi,
i draška na valima pjenu, procvalu poput krina.
O, neka je blagoslovljen galeb, što raskriljen lebdi,
i njegova bjelina!

Soba je obasjana. Sunce je natočilo čaše,
zasjaše stolom tanjuri, žlice i plitica čista.
O, neka je hiljadu hiljadâ puta blagoslovljeno
to sunce, koje blista!

STAZE POLUOTOKA

I

Ljubim, u srcu nosim staze poluotoka,
koje smjerno selima u trošnom stanju prilaze,
koje, kao bol i radost u životu siromaha,
uzlaze i silaze.

U nizinama stanu ko da su se zbunile,
što se sve novi i novi brežuljci ređaju;
pa se zatim ohrabre i hitro zavijugaju:
putovanju se novom predaju.

Uzveru se često do planinskih vrhunaca,
zablista tad more s obje strane poluotoka;
a onda jedva dočekaju kakav hitri obronak
da jurnu niz strminu poput potoka.

II

Sunce ih žeže, na njima je kamenje;
život im je tih, bez buke gradskih cesta.
I kad im dodija ići uvijek u suncu,
zađu pod masline blizu kakvog mjesta.

A u jesen kasnu, kad su pusta polja,
i kad je već lišće otpalo sa smokve,
onda su tek one tužne beskućnice:
na njima su potoci i lokve.

Dočekaju proljeće ko nestašna djeca
idući za pticama, tražeći im gnijezda.
Zadrijemaju umorne negdje s ružmarinom,
kad se spusti noć puna krupnih zvijezda.

III

Čim šum morski čuju, upute se k njemu,
znatiželjno i hitro na obalu slaze,
pa, nehotice, gledajući valove
po hridima gaze.

Kad udare bure i morske oluje,
tad ih škropi vjetar rosom pjene morske;
zatim pune soli pobjegnu od mora
u visine gorske.

Često u visini zatekne ih noć,
kako, noseć kamenje, u daljinu jezde,
tad počinu u mraku, a nad njima tiho
zadrhtaju zvijezde.

KOROSANTI

Krist je u Hostiji bijeloj izašao iz crkve.
Mašu srebrenim kadionicama ministranti.
Prozori su ogrnuti sagovima, okićeni cvijećem.
Danas su Korosanti.

Sve je pošlo za Njim. On ide u blistavost polja,
dok Ga zvonjava silna iz praznoga prati mjesta.
U tišini dočekuje Ga samoća njiva i vinograda.
Poljskim je cvijećem posuta sva cesta.

Ide za Njim mnoštvo pognute glave (kao ono nekada);
zrelo se žito povija pred Njim, ko da Tajnu sluti.
Vinogradi lebde u visini obronaka i pružaju mladice.
Sve je kao nekad. On samo šuti.

Prostrla se pred Njim u čežnji trudom obrađena zemlja,
koju je nekad stvorila Njegova ljubav i Njegova sveta volja.
Kao anđeli posiplju pred Njim cvijeće djeca u bjelini.
Otkrila se sva ljepota janjinskoga polja.

Blista zlatna monstranca u suncu, kad On blagoslov dijeli.
Mnoštvo kleči, vinogradi se zelene, pognuto se žito jače žuti.
Sve u zanesenju žudi, da progovori kao ono nekad učenicima.
Ali On blagosivlje i šuti.

Masline se srebrene osjećajući Njegovu blizinu;
nadviše nad cestom svoje grane poput skrušenih ruka.
O, ni Salamun nije imao u kraljevskoj svoj slavi
takvih slavoluka!

A iza Njegova pohoda polje je prazno. Blistaju se puti.
Žito se iz zanesenja zlatnog uspravi i prene.
Vinogradi njišu mladicama kao da s visina mašu.
Masline se ganuto srebrene.

TEŽAKOVA VEČER

Bjesni bura. Zazvonilo je večernje zvono.
Vjetar je odnio naglo nekuda njegove zvuke.
Mrak se spustio rani. Težaci se vratiše s polja
i u dvorištu peru zemljane mrlje s ruke.

U zognju ih večera čeka. Na trpezi crnoj tanjuri.
Uljanica svijetli u tami skromno i tiho.
Skinut je veliki crni bronzin s komoštara;
oganj je plamen svoj veselo zanjiho.

Sjedaju k trpezi: majka, pa sinovi težaci.
Večera škrta i skromna ne draška njihova njuha.
Sestra je vadi šutke šupljačom iz bronzina
i nosi na plitici kupus sa zadnjim komadom kruha.

Prekrstiše se. Vani jače zapuhala bura.
Crni se zoganj; ne visi više pršut pod gredom.
I kad se na koncu napiše vina, onda majka
popravi ubrusac crni sebi nad kosom sijedom.

»No, majko, je li se danas desilo što novo?«
upita stariji sin. Majka se na to digla
pa pošla do police, gdje se nalazi suđe,
da sinu donese pisma, koja su danas stigla.

Tri su. Otvara smrknuto sin pisma žuljavom rukom.
U prvom porezni ured zbog poreza ovrhom prijeti.
U drugom odvjetnik piše, da plate parnički trošak.
Inače ovrha! Toliko da ih sjeti.

A treće? Iz Amerike! Brat se javio opet.
Drhćući otvara sin omot. Pismo, i drugo ništa!
Sruši se nada kod braće, majka čitanje čeka.
Zatitra u tišini oganj sa ognjišta.

Brat se u pismu tuži da nema odavna posla.
Sve je pod pritiskom privrednoga sloma.
»Majko, vjeruj mi« — piše — »pobolijevam. Teško mi je.
Tako bih se rado povratio doma.«

Mati plače. Braća šute. Sestra pere suđe
i zbori: »Nestalo je brašna, a trgovac Đino
ne da više na dug, premda sam mu rekla:
Pa platit ćemo, kad prodamo vino!«

Dugi tajac. Zatim sjedoše do vatre.
Sestra suhih cjepanica doprinosi ognju.
Braća šute. Majka misli na bolesna sina.
Bura bjesni. Tužno je u zognju.

KRTOLIĆ GROŽĐA

I

Djevojčice mlada,
što ideš iz ložđa,
ljepše su ti oči
od jagode grožđa.

A ta tvoja usta
rumena i fina,
o, slađa su pusta
od najslađeg vina.

Jagodice, što no
na tvom licu zore
bijele i rumene,

plamte poput zore,
kad se jutrom prene
iznad kršne gore.

II

Zlati se na suncu
tvoja kosa plava,
ti nosiš krtolić
grožđa i smokava.

Ne slutiš da imaš
veliku ljepotu,
ja ne vidjeh takve
u svome životu.

Ja ću k tebi doći
i zaiskat grožđa.
Ti ćeš mi ga dati.

Ali ću se uz to
brzo zagledati
u plave ti oči.

III

Djevojčice mlada,
kćeri tih brdina,
vri u tebi mladost
ko mast novog vina.

Gledajuć u plavu
dubinu ti zjene
tvoja radost mlada
ogrija i mene.

Pošla si rumena
suncem obasjana
sa dva oka plava.

A ja ostah s čežnjom,
djevojko, što nosiš
grožđa i smokava.

ZAPLIVALA JE NA DALEK PUT...

(Balada)

Ona je bila mlada, ona je bila čista, ona je bila mala,
lice joj je bilo svježina šumskog vjetra s ležaja prvih ciklama,
kroz oči joj se vidjela duša bistrija od morskog vala;
ona je bila rosni jutarnji ljiljan zlatnih prama.

Jednog dana, kad su se na suncu bjelasali tihi žali,
zaplivala je na dalek put ona divna duša, ona zlatna glava;
ona je ljubila širine morske, nju su valovi zvali,
i zato se za nas probuditi ne će; ona sad smireno spava.

Zaplakala su zvona, mjesto se stislo u bolu,
zablistali su bolnim sumorom žali u sunčanom sjaju,
proplakali su ljudi, koji nikad ne plaču, utihle ptice u dolu,
tužno se spustile mirisne grane u borovu gaju.

Nisu je ribari našli. Prazna su bila dna. Došle su oluje.
A zatim su družice njene u more bacale cvijeće.
U divnom su je modrilu odnijele sobom potpovršinske struje
i njeno se mrtvo tijelo podmorskim stazama kreće.

U pobožnoj šutnji prati je sprovod zlatnih i srebrnih riba,
a nose je struje ko potoci snažni, dok ona duboko sniva;
more je čuva od ozljeda, šapće joj, šumi, pa je ziba,
ali ona ne čuje više ništa, ne vidi ništa, ona više nije živa.

I uzalud su hitro obznanili mještani obale daleke,
uzalud spuštaju ribari između otoka mrežnjake guste,
u jedan tihi kut pun bisera nose podmorske rijeke
njeno dragocjeno tijelo i ne će da ga puste.

MJESEC U SOBI

Tiho mi laziš po podu,
još tiše dodiruješ sve stvari,
tiho i brižno,
i tražiš gdje sam ja.

A onda nježno tapkaš po krevetu,
Pa kad svijetlom obliješ moj jastuk
i u njemu moju umornu glavu,
zastaneš nenadno kao prestrašen,
i dugo se tako gledamo blijedi,
dugo,
licem u lice.

A zatim odlaziš.
Htio bih da te zaustavim još malo,
ali ti pobjegneš za kuću (kako je tvoj korak lak)
i ostavljaš me sama,
da još dugo, dugo zurim
u bolni
mrak.

DVANAEST BOLESNIH RADNIKA I JA TRINAESTI

Jutros se pričestilo dvanaest bolesnih radnika,
dvanaest siromaha,
i ja trinaesti,
posljednji među njima.

Jutros smireno plivaju mrki radnički pogledi
u jutarnjoj svježini, kao utišana pučina pod bolnicom.
Kao da skrivaju tajnu neslućena bogatstva,
dvanaest bolesnih radnika šuti svaki na svom krevetu,
i ja trinaesti
među njima.

U ovoj tišini, u ovoj svetoj jutarnjoj šutnji
svaka bi naša riječ zadala bol.
Svi smo pritajili glas. Krist nešto govori
dvanaestorici bolesnih radnika na tvrdim jastucima,
i meni trinaestomu,
posljednjemu.

Mi slušamo zadivljeni.
Nitko se ne tuži. Krist sve zna,
iz Njega sama blagost odsijeva.
Pogađa naše najbolnije misli, naše najtajnije želje.
Nitko nam nije tako divno govorio o veličini i ljepoti bola,
nitko nam nije tako pričao o bogatstvu krutog siromaštva,
o pticama, koje On hrani,
i ljiljanima,
koje odijeva.

Duboka se zbivanja zbivaju u duši
dvanaestorice bolesnih radnika,
dvanaestorice siromaha,
i u duši mojoj
posljednjoj.

Krist se oprašta. Rekao nam je još prije odlaska,
ako budemo htjeli, da će opet doć;
samo treba, da od Njegova odlaska do Njegova dolaska
prođe bar jedan dan
i jedna noć.

Krist se uputio. Bolničke verande već plivaju u suncu,
vjetar s mora dolazi;
u tišini jutarnjeg sjaja površine Kvarnera tiho sanjaju.
Krist je rekao, da budemo radosni, a nama je žao,
što tako brzo odlazi,
pa željno upijamo posljednje Njegove osmijehe i već daleke korake,
što našom dušom odzvanjaju.

Jutros se pričestilo dvanaest bolesnih radnika,
dvanaest bolesnih siromaha,
i ja trinaesti,
posljednji među njima.

PRVA PRIČEST BOLESNE DJECE

Danas oblaci nisko lete. Kriče galebovi;
nad pučinom mutnom hranu ištu.
Tužno zvone radnički čekići
na brodogradilištu.

Danas poniknuta bolnica šuti
kao netko,
koji je osjetio najdublju bol,
a odmah zatim
veliku
radost.

Danas su se po prvi put pričestila bolesna djeca
sitnih prozirnih ručica,
blijeda i lijepa kao niz
drhtavih
cvjetova.

Osjećajući ujedno i strah i sreću
jutros su se pričestila po prvi put
bolesna djeca,
koja odavno ne vidješe majke,
i kojima je obraz
svet i čist
i prozirno žut.

Soba je bila sva
zelenilom okićena.
Skromno je zvonilo zvonce.
Djeca su nepomično u gipsu, blistavih zjena,
u ruci je njihovoj voštanica
zapaljena.

Vani su letjeli oblaci. Vani je bilo tužno;
kričahu galebovi, koji hranu ištu.
Tužno su zvonili primorskim jutrom
čekići na brodogradilištu.

Bog zna, da li od tuge ili od sreće,
svećeniku su zasjale suze
u odbljesku svijeće,
kad im je Hostiju dao,
i kad ih je, pošto je bijeli oltarnik povio,
ciborijem blagoslovio.

A sada plovi parobrod pod bolnicom.
Putnici mašu,
ko da bi htjeli poslati zdravlje s pozdravima.
O, da znate, putnici, koliko je sreće i tuge
u ovoj kući bola današnji dan zanjiho,
jasno bi vam bilo, zašto je šutljiv ovaj samotni kut,
zašto je danas sve tiho
i zašto vam mahanjem ne zaželi niko
sretan put.

Oblaci još uvijek nisko lete. Kriče galebovi;
nad pučinom mutnom hranu ištu.
Tužno zvone radnički čekići
na brodogradilištu . . .

MOLITVA USKRSLOM SPASITELJU

Molim se Tebi, koji si poslao proljetne kiše
na more . . . i stvorio to sunce, što grije,
da se obraduje proljetos svatko, koji je tužan,
da bar se kroz suze nasmije.

Da se pričeste Tobom svi koji su hladni,
(iako to ničim, ah ničim zavrijedili nismo),
da se sjete svojih oni, za koje se davno ne zna,
da doma pišu pismo.

Da se sjete svi bolni, dok zvona i potoci zvone,
a proljeće novo prolazi gorom i dolom,
da se uznesenje nad svoje vlastito tijelo
otkupljuje samo bolom.

JERONIM KORNER

Crtež: Ante Kaštelančić

rođen je 3. siječnja 1909. u Herceg-Novome, u Boki Kotorskoj. Srednju školu učio je u Kotoru, a iza svršene gimnazije polazi na mudroslovne studije u Krakov. Tu ostaje samo dvije godine (1927.—1929.), odakle se shrvan teškom bolešću vraća u domovinu. Poslije nekoliko godina ponovno se prihvaća studija, ali doskora nastaje u njegovu duševnom životu preokret, te Korner odlazi u bogoslovno sjemenište. Dana 29. lipnja 1938. u crkvi sv. Marka u Zagrebu odslužio prvu sv. Misu. Neko je vrijeme bio kapelan župe sv. Marka, a sada je, svršivši Mudroslovni fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, nastavnik hrvatskog jezika na Nadbiskupskoj gimnaziji u Zagrebu.

Jeronim Korner je vrlo rano počeo pisati pjesme, te doskora surađuje po mnogim hrvatskim književnim izdanjima. On je vrlo plodan pjesnik, pa je u razmaku od šest godina izdao četiri zbirke pjesama: »BLISTAVI RUB« (Zagreb 1932.), »LJUBAV NEBA« (Za-

greb 1935.), »LJETO I VJEČNOST« (Zagreb 1935.), te »U HRAMU CISTERCIJA« (Zagreb 1938.). Tri godine kasnije objavio je Korner izbor svojih pjesama: »OBASJANE STAZE« (Zagreb 1941.). Pjesme Jeronima Kornera su prevedene na nekoliko svjetskih jezika, a uvrštene su i u Salvinijevu antologiju hrvatskog modernog pjesništva.

Osim toga Korner je poznat i kao recitator, te već 10 godina recititra pred mikrofonom zagrebačke krugovalne postaje, a nastupio je nekoliko puta s uspjehom i kao glumac.

RODNOM MJESTU

Mjesto moje, morem orošeno,
ružmarinom i narančom okićeno.
Mjesto moje, suncem obasjano,
mjesto moje, patnjom darovano.

Kućo moja, u cvijeću i cvatu,
o prozore u sunčanom zlatu!
Sestro moja, u prvome katu,
djede stari, pri svojem alatu!

Mjesto moje, zjeno oka moga,
mjesto moje, rano moja stara!
Gdje su pjesme tvojijeh mornara,
gdje su priče tvojih gospodara?

Gdje je žamor tvojijeh pazara,
gdje je vika malenih drvara,
gdje je zviždduk bijelijeh vapora,
gdje su tuge tvojeg plavog mora?

Mjesto moje, morem orošeno,
davno neviđeno, suzom ostavljeno.
Mjesto moje, dušo mojeg stiha,
mjesto moje, tugo moja tiha!

MOJOJ SESTRI NASTI

Đe su naši perguli visoki,
đe je ruža u bijelom đardinu
i sestrice vedre, nasmijane,
đe su moje pjesme nepjevane?

Đe je more sa barkama malim,
koje unđe u daljinu žure?
Đe su oči moje dobre majke,
đe su đeca ispod stare ure?

Korner

Đe su moje rampade visoke
i vapori bijeli, raspjevani
i prozori s cvijećem okićeni,
đe su moji dani nasmijani?

Đe su one manjolije stare,
koje mi smo brali (uspomeno draga!),
đe su one riječi nerečene,
koje su u duši ostavile traga?

Sjećaš li se, da li misliš na me
dok obrazi tvoji od starosti blijede,
dok zalijevaš garonfule bijele,
dok ti guste pletenice sijede?

Sjećaš li se, da li plačeš tiho,
kao zvijezda kada prosuzi u padu.
Nemoj plakat, nek te tješe zvijezde:
ti si moju dušu sačuvala mladu.

PROLJEĆE U PRISTANIŠTU

Herceg-Novi

I

Sirov je zrak proljetnog jutra.
Na brodu, što se obali bliži,
putnici se smiju i žamore.
Nasmijana lica, utonula u zaboravu,
zure u obronke nove i u modro more.

Roj se nosača razbježao po luci:
užurbanost, trčanje i uzvici!
Malih prodavača, što palasture nose u ruci,
čuju se bezbrojni povici.

Kad vreva putnika, nosača nestane iz luke,
nastat će tišina, kao zamišljena . . .

II

A veče će se spustit nečujno, ko san.
Zapalit će se tada lanterne u luci.
Iz kućica pristaništa ko dusi
izvirat će starci, pognute žene,
sa tihom radosti u oku i u drhtavoj ruci . . .

A veče će biti tako tiho i svježe od morskog lahora.
More će biti mirno, ko da razumije njihovo pričanje . . .
Samo će se kadikad čuti zvuk sirene
i šum vesala, što u daljinu mora
voze na noćno ribanje . . .

BLISTAVI RUB

Rasulo se sunce po kuhinji.
Po naslagi tanjirâ na ormarskoj polici,
po stolu — sa dva, tri lonca,
po čaši vode, zaboravljenoj na stolici.

Kraj otvorena prozora stoji djevojka.
U žarkim zrakama sunčeva sjaja.
Nagnuta nad tanjirom pirinča,
ona prebire prstima
po bisernastim zrncima
i pjeva pjesme svojega kraja.

A kad prsti zastaše, pjesma zamre,
u blistavu se rubu ukaza
slika ljudi,
opaljenih, znojnih obraza,
u košuljama bijelim,
s kapicama plitkim na glavi.
Oštricama svijetlim
razmahuju se po travi.

A ponad sjenokosa bijela je kućica.
Mala, bijela potleušica.
Sa dva prozora zelena.
Oh, sa ona dva prozora zelena,
dva prozora — naherena.

A ispred nje,
pod odrinom,
sjedi žena.
Blaga, kose sijede.
To dobra majka njena
predivo bijelo — prede . . .

MORE U DALJINI

Uveče mi se javlja dadilja stara,
s keceljom plavom, s narančom u ruci.
I čujem pjesmu starinskih bunara,
dok zvijezde lađa blistaju u luci.

I čujem igru obijesnih vesala.
To mladost se takmi
na pučini mora.
I dopiru k meni sa prostranih žala
mirisi smolâ, mora i borâ.

Ja vidim srebro srebrnijeh riba,
ljepotu što blista
i raste iz pjene.
I lađu, koju neka ljubav ziba
i cvijet, koji na mjesečini vene.

Uveče mi se javlja more, drago more,
meni, koji ga ljubim
i osjećam u daljini:
nebo i more, nebo i more,
a među njima naranče
i ružmaríni.

MADONE

Nad mojom su glavom Murillove Madone,
Madone i ciklame u samotnim kapelama,
koje u šumi negdje slušaju šapat duša,
isto tako samih, sa smrtnim ljubavnim strijelama.

Madone s mjesecom (želje plavih dječaka),
Madone koje su nas pratile u očima nevinih žena,
Madone koje su nas čekale u isposničkim sobama.
Madone sunca, Madone zvijezda, Madone sjena.

Madone koje lebde u nadzemaljskim snovima,
sa snopovima kose sa svijetlih žitnih polja.
Madone koje plaču nad izlomljenim srcima
i kojima jedinim teži izgubljena volja.

SVAKA DUŠA

Svaka je duša zaseban svijet,
tajanstvo noći i bestidnost dana.
U svačijem srcu jedan je cvijet
i jedna gorka, prebolna rana.

Svaka je duša jedna uska tajna,
koja vječnost i beskrajnost treba.
Svaka je duša jedna zvijezda sjajna,
koja se kida od svojega neba.

PROLAZNOST

Sanjivo nebo, šutljivo i tiho,
anđeoske kose raspušta polako.
Hladan je vjetar pahulju zanjiho
i mene je rajski poljubac tako.

Zatim su pahulje umrle polako.
(Ko samrtne svijeće zvijezde se zlate).
Zašto sam, Bože, ja nad njima plako
u kasne sate, u kasne sate?

Korner

PJESME SRCU

I

Smiri se, Srce moje, smiri.
Na svijetu nema vrijednosti
da se za nju plače.
Smiri se, Srce, smiri.

U životu si sretalo
samo razbojnike i zločince,
samo žalosti i razočaranja
i što ti ostaje od života,
nego blistanje zvijezdâ
i zaborav u tišini!

Srce,
nema bogova po zemlji.
Umri!
Ljepota je u visini.

II

Srce,
najveća je sreća biti sam.
Poput cvrčka u jeseni
kraj stare zemljane peći.

Ne nositi na sebi
tugu ovog svijeta
i živjeti u tihoj ekstazi
poput cvijeta.

Propovijedati Boga
onima, koji ga ne čuju
u buci.
I ići za oblacima,
što u beskraj putuju,
s ljiljanom u ruci.

MAJCI ČOVJEČANSTVA

U crninu bola zavila se duša.
Ruka traži svjetlost.
Ruka klone.
Ukapaju se prsti u meso od srca.
Ali svuda su tmine i praznine.
U njima duša osamljena grca.

Umorni od traženja i očajanja,
idemo svijetom kao sprovod velikana,
ko sablasti neke
kroz ugasle požare htijenja.
Mi tražimo nebo,
mi tražimo suzu oproštenja,
a nikog nema.

O Majko Božja,
zoro naših zora,
Ti zvijezdo stara nad kolijevkom ubogara,
otvori vjeđe nad ponorom naše tmine
i pogledaj,
koliko bijednika ide svijetom
bez Boga
i bez istine.

Čuješ li kako se lome svemirom
udarci o prsa grješnikova
i vidiš li duše kako se grče,
da dosegnu plavet neba,
a tijelo se koleba,
jer hoće hljeba?!

Vidiš li kako duša klone,
kako traži Boga, a nema neba,
kako traži Tebe, a nema sebe,
kako traži mira, sreće
i zaboravi blage,
a nema snage?!

O Majko Božja,
zoro naših zora,
Ti oko patnje i nevolje naše,
prospi srebro milosrđa svoga!
I vrati nam svijetlo,
vrati nam ljubav,
vrati nam Boga!

OLINKO DELORKO

Crtež: Marin Tartaglia

rodio se 30. siječnja 1910. u Splitu. Pučku i srednju školu završio je u svom rodnom gradu, a sveučilište u Zagrebu. Nekoliko je godina bio profesor na Srednjoj tehničkoj školi u Zagrebu, a sada je činovnik Ministarstva vanjskih poslova.

Neko je vrijeme boravio u Italiji (1937.), Francuskoj (1938.), pa ponovno u Italiji (1939.). Na povratku iz Francuske 1938. posjetio je Njemačku. U posljednje doba je posjetio i Rumunjsku (1941.). S Dragutinom Tadijanovićem uredio je antologiju novije hrvatske poezije pod naslovom »HRVATSKA MODERNA LIRIKA«, (Zagreb 1933.), a 1934. je objelodanio zbirku svojih prvijenaca pod naslovom »PJESME« (Zagreb 1934.).

Godine 1937. izlazi mu u knjižnici Pododbora Matice Hrvatske zbirka pjesama pod naslovom »RASTUŽENA EUTERPA«, (Zagreb 1937.). Delorko je uredio s Antunom Nizeteom antologiju talijanske lirike u hrvatskom prijevodu pod naslovom »TALIJANSKA LIRIKA« (izdanje Zabavne Biblioteke, 600. jubilarno izdanje, Zagreb 1939.).

Godine 1940. izlazi mu u knjižnici Pododbora Matice Hrvatske nova zbirka pjesama pod naslovom »RAZIGRANI VODOSKOCI«, (Zagreb 1940.).

Za tu knjigu pjesama Delorko je dobio književnu nagradu S. S. Kranjčevića, kao za najbolju knjigu lirike, koja je izišla te godine u Hrvatskoj.

Delorko je objavio u Suvremenoj knjižnici Matice Hrvatske knjigu umjetničke proze pod naslovom »ZGODE POREMEĆENE SREĆE« (Zagreb 1942.). Osim toga Delorko je surađivao kritičkim prikazima i pjesničkim razmatranjima u mnogim uglednim hrvatskim književnim časopisima i novinama. U tim prilozima posebno se osvrtao na talijansku književnost.

Neke njegove pjesme prevedene su na njemački, talijanski, češki i rumunjski jezik.

DIM

Iz dimnjaka je izbio najednom
u obliku modrog savinutog slova,
al kako vjetra ne bješe u zraku
zasta i sapet polegnu vrh krova.

Kako da se sa tog položaja makne?
Da bar do zvonika u susjedstvu stigne,
pa dočekavši odnekuda vjetrić,
da se lagan s njime u visinu digne.

KIŠA

Cipele promočene, otvoreni kišobrani,
zlovolja na licu, grad u prvom mraku.
Oni koji kuće nemaju sada su vani
i njihovi su koraci tužni i polagani,
slični pogrebnom koraku.

Kavane pune svjetine i dima;
čuje se cik-cak kugala s biljara.
Putuje vrijeme glavoboljnim snima;
dvorane su pune laži i igara.

Konjske su oči mamurne i tužne,
fijakeri za njima kao prikovani.
Kako su noći maglene i ružne,
kad kroz njih kruže crni kišobrani.

Kavanska okna zaparena dimom
za sobom život beznačajan pokreću.
Koraci. Kiša. Koraci i kiša.
Kavanska se vrata neprekidno okreću.

ZABORAVLJENO SVIJETLO

U nejasnoj visini neke kuće
opkoljene zidovima mraka,
živo treperi jedno malo svijetlo
pavši po vodi s dva žućkasta traka.

Neoprezna ruka zaboravi noćas
da ga u pravo vrijeme s drugim zgasi,
te ono tako prepušteno sebi
sa svojim blijeskom površinu krasi.

Satovi idu. Tama gušća biva.
Sve živo od mraka zarobljeno sniva.
Izdvojeno samo svijetlo u slobodi
drhti i bdije cijelu noć na vodi.

ZVUK

Pod noć se javi zvuk rođen u zvonu
da preko grada pođe ravno kraju
zgašenog neba. Tu se preda vjetru
zbog kog mu dugo još odzvuci traju.

Zvuk je tog zvona čežnja za daljinom,
prezir nad onim što se vidjet dade,
žudnja za slobodom, vjetrom i visinom
znak mučne trpnje i skrovite nade.

Jer otisnut snažno iz crnoga tuča,
on će se s tugom u visine dići,
znajući dobro da će samo smrću
svog bolnog puta do oblakâ stići.

Nemir je jači. Žudnja mnogo veća.
Na putu ga prati smrt, a nikad sreća.
Oblaci ga uvijek ukočena vide,
al on k njima ipak svako veče ide.

Delorko

MORE

Ima u tebi glasova, koji nas pobožno uče,
o beskrajnoj širini,
koja nas sa nebom spaja,
a ima i glasova promuklih od srdžbe,
zbog kojih duša
(neka posebna duša)
nad zlom sudbinom zdvaja.
U mraku srdito dišeš,
valovi kao teške ptice
sporo pomiču krila
i njima muklo biju,
da ih jutro smiri i stiša
i da se tiho plaštem
pod tvoje grudi skriju.

O znam te, more, stvoreno za ljubav,
kad se po tebi
mjesečina prospe,
onda bih najradije nju
ljuljao na tvom valu,
dok je umor i noć
tiho ne ponesu k žalu
i uspavaju na mojoj ruci.
Ti ovij mjesečevu svilu
oko njenog tijela,
dok je ne probude tvoga
buđenja tromi zvuci.

Oh čujem, kako dišu tvoje grudi, more!
Ja hoću da me očaraš
srebrom svoga vala.
Ja hoću tajnu noći
s kojom ljubuješ krišom
da mi kažeš,
umorno pored pijeska,
dok algu do alge slažeš
izbacujući trave, resine i školjke.

U vinogradima ponad stijena
cvrčci od strasti zriču.
Nebesa se vode tiču
ljuljajući se jedrom na valu,
sve blista u tirkizu,
sve blista u opalu.

Ali u podne na pučini
podižeš bunu,
tvoji talasi kao čopori blude
nebo doseći žude
u bolnom i muklom šumu.
Pjeniš se i mamiš i zoveš
svu snagu da se združi
u mržnju što te mori
i da se u pokret makne,
pa dok se tvoga bola
lomot uokrug ori
neka te neznana sila
tajnom melodijom neba
do noći utiša i sapne.

I onda ti modra pučina
podrhtava kao mišičje
pod kožom sustala konja,
dok svuda uokrug čemin
vrijes i kadulja vonja.

RAZIGRANI VODOSKOCI

Rim 1937.

Kroz treptanje boja, što ih jutro niže,
igrale su vode u pravcima svima,
dočaravajući ushit znan u snima,
kada napon mašte do rajeva siže.

Lepezasta igra širila se šušteć
po školjkama, što ih nošahu Tritoni,
i voda što pršti, što zviždi, što zvoni,
bìla je o cvijeće i drveće pljušteć.

Oko vodoskokâ vlažni dah svježine
blažio je čitav kraj tih i sjenovit,
i budio zanos i smion i skrovit

za nekim danom ljepšim od svih znanih,
što sja i blista pun sunca, modrine,
odvojen od drugih zlih i uzburkanih.

NJOJ

Živiš uza me, kao dah jasmina,
il mjesečina iznad krtih stijena,
trošeć me slašću, što pored svih mijena,
ima stalnost noći, mora i planina.

Htio bih te dići uz zanos violina
do dalekih zvijezda, gdje nikoga nema,
te sjati uza te, riješen svih vremena,
uz muziku, što bi dragala s visina.

Najteže mi je, kad te noć odnese!
O da te barem san večeri svake
ugrabi, pa mi čaroban donese

tvoj osmijeh, što je sve ljepši i mlađi,
moje bi noći bile tada lake,
a moji snovi mnogo, mnogo slađi.

NARCIS

Zanesen sa dva skoka preskočih široko žbunje
i nađoh se nad usnulom podnevnom vodom.
Grane se spustile do glatke površine,
nad kojom se ljube teški procvali plodovi.
Umorilo me traganje za nimfom Alcestom,
kojoj kovrčave kose mirišu na lovor i ruže.
Sinoć sam ležeći u pećini pod planinom
osjetio jedva zamjetljiv dah topla vjetra.
Poslije sam dugo svirao u dvojnice
dočaravajući zlatnu i prpošnu jesen.
Ah, ne volim zimu, jer nas iznenađuje smrću,
a ja bih da živim uvijek u ljetu, uvijek u cvijeću,
pored bistrih voda i slapića, koji se žustro bacaju
u zagrljaj kamenju, da bi što prije stigli
procvjetaloj dolini u kojoj se igraju nimfe,
pletući vijence od lovora raznježenim pastirima.
Luk sam odložio u žbunju. Podbočivši kovrčavu glavu
rukom, snatrim pored vode okružen pticama i cvijećem.
Uzalud djevojke spuštaju oči od stida pri susretu,
ja ih ne ću zazvati. Nebo ljubuje sa mnom.
O moja gordosti! Zamorila me mjesečina
pod kojom često slušam pjesmu zaljubljenih pastira.
Ja nemam kome da pjevam. Najljepše pjesme pjevaju meni
Iz dana sam u dan jači. Krv mi struji kroz tijelo
sve u zamamnijem šumu. Ah, dane, dug si mi!

Alcesta luduje za mnom, a ja se šalim.
Da je uzmem u pećinu k sebi dosadila bi mi.
Ja radije lutam uz jaruge s lukom u ruci
progoneći hitronoge jelene i srne.
Vodu pijem dlanom iz potoka. Nadnoseći se nada nj
dobro vidim, da sam odveć lijep za ljubav,
odveć razmažen za sreću. Najviše volim noć.
Bogovi, podarili ste me gordošću kao zaštitom,
ali moje srce trpi od samoće, koja će me progoniti do smrti.
Prstima zamućujem vodu, ali njeni sve novi i novi krugovi
ponovo izbacuju preda me sliku mog lika,
pred čijom ljepotom zamirem, uviđajući dobro,
da me kameni i zarobljuje za uvijek.

PLANINE

Planine, silne, gole, protegnute,
nad kojima se lomi bijes orkanâ,
čvrste, kao da su od Titana
u divljoj srdžbi od neba otrgnute.

One, što su proroku pokazale pute
do bogova i njihova stana,
gledale su često, vrha obasjana,
s njime skupa na nizinu, ljute.

Nad njima smjeli orlovi krstare,
i duše, koje za visinom teže,
često se od njih i sunca ražare.

Vrhovi im nose od oblaka halje,
a nebo ih uza se gromovima veže.
Sa njih Eol vjetrove iz mješina šalje.

SEPTEMBAR

Eno se Jug sa mrtvih polja diže,
oblaci vrh gora raspucaše,
sjaj mutan dugo sa dna neba slaše,
koje je rad njih bilo manje, niže.

Sjever ih goni i čil sve je bliže
praćen s vjetrom, kog mu bozi daše,
da osvježi dan, što snuždeno sjaše
i razmota lazur, koji s njime stiže.

Iza njega je za gorom skrivena
došla i Jesen, pa sad čeka krišom
na svoje dane, maglom ovijena.

Al dan je vedar i pun svježeg zraka.
Hekata pođe s omarom i kišom,
pa nebo osta čisto, bez oblaka.

MARIJAN MATIJAŠEVIĆ

Crtež: Mladen Veža

rodio se 8. svibnja 1910. u Aljmašu, svršio realnu gimnaziju u Osijeku, diplomirao na Šumarskom fakultetu i apsolvirao Pravni fakultet na Hrvatskom sveučilištu u Zagrebu. Sudbina zvanja gonila ga je po najzabitnijim mjestima domovine, te je takorekuć od završetka studija pa do svog službovanja u Samoboru proživio daleko od svakog kulturnog i književnog života. To je bilo sedam teških i jalovih godina, koje su dale izrazito pesimističan ton pjesmama iz tih godina. Danas se nalazi u Bratislavi kao tajnik Poslanstva Nezavisne Države Hrvatske.

U »Hrvatskoj Reviji« javio se god. 1929., te od tada surađuje u našim prvim revijama.

God. 1931. sudjeluje u »LIRICI ŠESTORICE«, (Zagreb 1931.), god. 1936. izdaje knjigu lirike »I LICU GNJEVNOM«, (Zagreb 1936.), a godine 1941. knjigu lirike »NEMIR SAMOĆE«, (Zagreb 1941.), koja je izašla kao prva knjiga lirike u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Osim lirike javljao se je ranije prikazima i feljtonima po novinama a i gospodarskim člancima po nekim gospodarskim revijama i po novinama (Hrvatski list, Osijek).

Prevodi s njemačkog i slovačkog. Mnoge pjesme su mu uvrštene u dosadašnje antologije i pjesnička izdanja, a mnoge su mu prevedene na njemački, talijanski, češki i slovački.

PLESAČI

Ritam tijela ribara sa Konga
Krenu u mračnoj i teškoj amplitudi,
Al jeknu truba i kucanje gonga,
I kretnja već drugu kretnju budi:
I uznemirene i ko zrake lake
U kolutanju nose sunca i oblake.
I gledanju se svaki plesač ote
Utjelovljen u nadstvarnost ljepote.

Žensko tijelo sine iz pozadine bine
I svaka mu kretnja pline u obline,
U nepoznatost tajne, koja skine
S ljudskog tijela tjelesnost težine,
Gdje tihi odzvuk žice s mandoline
Srebreno zvoni ko srebro mjesečine.

Traju i sjaju čarobnjačke kretnje,
Tjelesnog tijela bestjelesne šetnje,
Ko fluid što teče bez otpora i smetnje.

U napetosti čudesne pometnje,
Kad je zastor preko bine pao,
Izosta pljesak da nitko nije znao.

JESENJI PEJSAŽ

Nad šumom sunce putuje i ide;
U krošnji se bijeli oblaci vide.
Šuma šumi, diše sve tiše:
Na rubu lista blista kap kiše.

VLAK U MALOJ POSTAJI

Pozdravi — posljednji u šutnji.
I vlak krene, i zatutnji,
I ne pita, da li tkogod ostaje
Plačući na peronu postaje;

Možda stara očajna mati,
Što jedinca na vojnu prati,
Ili se srce čije krši,
Kad pozdrav rupcem zaleprši.

I riječ se u grlu davi,
Kad odlazak signal javi
Vlaku — koji smjelo u tom
Času jurne svojim putom.

TIHA VEČER

Još sinoć sam pisao pismo svojom vlastitom krvi
Nekoj stranoj i tako dragoj ženi,
Kojoj nisam bio ni zadnji ni prvi
I koja sad već nekog drugog voli,
Da me ona kao život boli.

A danas sve je tiho. Večer je blaga i južna.
Javi se prva zvijezda, možda je ona tužna?
Tko to zna?
U tihu večer zvijezda hladno sja.

SMRT NEPOZNATE DJEVOJČICE

Djevojčica je svibanj očekivala
I ceste mlijekom mjesečevim posute,
Pred sobom je tanke prste skrivala
U prame prosute.

Obukla je večer svilu tamno modru,
Prva zvijezda snenu krošnju krasi,
Sklopiše se oči i na odru
Mali se život nečujno ugasi.

Sve je bilo tiho, večer mukla,
Samo je njena vaza sa bijelim cvijećem pukla,
I kroz pukotinu kapi vode suze,
Mlake kapi i kaplju ko suze.

PISMO MAJCI

Ti ne ćeš više vidjet moju kosu
Kuštravu ko trava kada vene,
A mislim, da više nijesu modre
Ni moje zjene.

Javljam ti to uoči svog povratka
I kada me tvoje oči vide,
Da ne misliš stojeći kraj dovratka
Prosjak ide.

A kad stignem ja ću odmah leći,
Ti mi rukom toplom lice gladi
I ono će ti, majko, šutke reći,
Kako mi se ovaj život gadi.

SAMOBORSKO POPODNE

U zvonima zvoni sumor i sivina.
Popodne je mračno, mlačno i južno.
U udovima svima glina i težina.
O, živjet je tako strašno ružno.

Sive slike u očima stranca.
Oblaci, blato, mutna, gadna Gradna.
Kavana mala, polutiha, hladna,
I cigareta gorka i čaša svetojanca.

Popodne teče, zvona, kiša škropi,
Kišobrani vani, a misli lude žude
Sunce, radost i nasmijane ljude.

Umorni strančе, knjigu snova sklopi
I ne plači zato, kad se snoća,
Što te čeka samo vino i samoća.

PLAVI JORGOVAN

Umro mi je plavi jorgovan
Mirisav ko jedan davni dan,
Što se u suton mnogih mračnih i sivih
U pljusku svijetla javi da još živi

(Zazvoniv slatko ko sjajna tajna rima,
Što zvoni u mračnim stihovima)
I sjene prene u život prošlih scena
I sobe muk u zvuk clavecina.

Vidim je (ko snoviđenja što se
Vide) kako ide i sjednuv do klavira
Zabaci glavu i teret zlatne kose,
I odpoče lagano da svira,

Te njišući se u boku posve gipka
Oćuti, da danas jedna tipka
Preglasno tuče i bude joj jasnije,
Zašto joj i srce kuca glasnije.

Umro mi je plavi jorgovan
Mirisav ko onaj davni dan,
Kad pjesma prva u djetinjem stidu
Unese nemir u svakdanju etidu.

PJESMA O OSTAVLJENOM MUŽU

Koraci prazno u praznom ječe stanu.
Razbacane stvari u starom ormanu.
Nespremljena soba znakom bijega posta.
Rupčić na stolu zaboravljen osta.

Sivina u stanu, sivina duge šutnje.
Iz razbacanih stvari rastu crne slutnje.
Spoznaja jedna očajem se rubi:
Njegova žena nekog drugog ljubi.

A sve su stvari danas tako glasne,
Na svakoj osta trag njezinog bitka;
I riječi su joj i kretnje tako jasne
U praznini stana gdje predvečerje gasne.

O, zašto sve stvari ne ponese sobom,
I vaze i cvijeće, što miriše sobom,
I čamotinjom uspomena davi,
Kad se sjena zaboravi javi.

Koraci prazni zastaše i šute,
Prolaze stanom tjeskobne minute.
Pristupi stolu i rupčić njezin uze:
Da ga pomiriše, il obriše suze?

USPOMENE

Uspomena je slika dalekih vidika,
Predvečerja ljetnih, sjenokoša sjetnih,
Violetni odraz sa bjeline snježne
U kom su sve stvari krhke, prhke i nježne.

Zaboravljeni i minuli dani
Jave se i javom obasjani
Dušu mi taknu:
Zastor zaboravi sa svih stvari maknu.

Zaboravljena nekad draga lica
Blago me motre ispod trepavica
I kuće i njive moga rodnog kraja
Sjaju u sjaju nekog davnog sjaja.

Tko mi je to javu snom porubio,
Te se smiju žene kojima sam ljubio
U vrtu usne, kada cvijeće usne
I rosa se noćna u bisere gusne.

Cvjetaju mi osmijesi na ustima,
Ko ruže divlje po grmovima gustima
I riječi, što sam smišljao u muku,
Zvone sasvim tiho, al u jasnom zvuku.

O, ništa ne stari, sve jest i sve biva
I sve se svijetli u velu mekog tkiva,
Koje tajne skriva i srcu razotkriva,
Kad je srce tužno u predvečerje ružno.

JOSIP VELEBIT

Crtež: Marijan Šimunić

Rođen je 20. lipnja 1911. na Rijeci, inače po roditeljima potječe iz Srijema. Od najranijeg djetinjstva mnogo je selio; ta činjenica možda pomaže razumjeti njegovu veliku težnju za putovanjem i promjenom. Kao dvogodišnje dijete odnose ga iz ugrožene Rijeke u Veszprém na Balatonu, odakle se nakon dvije godine vraća opet na Rijeku. Ovdje boravi kratko vrijeme, te seli u Daruvar i 1917. godine u Zagreb. Ovdje provodi djetinjstvo na Naselku među zelenim kaderom. Četiri razreda pučke škole polazi na Borongaju, Lašćini, Kustošiji i Vrapču, gdje mu, unatoč selenju, polazi za rukom na vrijeme završiti 4. razred. U Vrapču živi 5 godina. Godine 1929. ulazi u Nižu školu vojne akademije u Beogradu, ali je napušta nakon 3 mjeseca. U Zagrebu je svršio osam razreda gimnazije i apsolvirao kroatistiku. Na-

kon propasti roditeljskog imetka, od šestoga razreda gimnazije, uzdržava se kao instruktor, internatski korepetitor, kućni informator, statistički dnevničar, činovnički vježbenik na pošti i Ministarstvu narodne prosvjete, gdje sada radi. Oženjen. Ima malog sina, kojemu također kumuje rat.

Književnošću se počeo baviti oko 1931. godine, i svoje prve radove tiska u »Mladosti« dra A. Barca. Prevodi s više jezika: s madžarskog (Jadanje bijednoga dječaka, D. Kosztolányia), s njemačkog (Pisma mladom pjesniku, R. M. Rilkea), i s bugarskog (pjesme Boteva, Vazova, Lilijeva i drugih). Na esperanto je preveo izbor pjesama D. Tadijanovića: »KANTO AL MIA KORO« (Zagreb 1936.). Dosad je objavio zbirku pjesama »PUTNIKOVA PJESMA«, (Zagreb 1940.), nešto pjesama u prozi, par novela i književnih prikaza.

ČAMA

Sam. U sobi. U zrcalu
Strani lik: blijeda maska.
Na stolu u vazi ruža
(Gazdaričın gest, što laska.)
Slika: dvoje njih na travi
Cjeliva se. — Još se kvadrat
Neba između kuća plavi.
To je sve, što vidik pruža.

A srce mi nemir nosi:
Žudi Kretnje, Putovanja,
Svijetlu blizinu Žene;
I strepi u isti čas od
Ostajanja. Nemicanja.
I samoće mučne, nijeme.

Bože, smiluj se na mene!

ŠETNJA S MAJKOM U NEDJELJU

Danas sam prošetao s majkom svojom
Tek nedjeljom slobodnom od rada,
Praznički tihim ulicama grada
Do kraja starog,
Do kraja starog.

Gdje imasmo nekad dvije-tri kuće,
I voćnjak: malo imanje,
I lažno mnogih ljudi poštovanje;
Sve to još juče,
Sve to još juče.

A danas mi se tuži mati, da je
Zaobiđu znanci, kad je sretnu,
U haljine skromne obučenu,
Jer ništa nema,
Jer ništa nema.

A kad ugledasmo mjesto ono drago,
Začusmo gusle: nečije se dijete
— (Možda baš u mojoj sobi) — razigralo
Kao ja nekad,
Kao ja nekad.

Majka mi uto čvrsto ruke stegnu
I šapnu: što smo opet došli amo,
Kao da drugih putova ne znamo.
Pođimo dalje,
Pođimo dalje.

PISMO

Pokojnoj Desanki

Ne,
ne pišem mu pisma više,
jer su moje misli tmurne
i bolesne poput tijela
i sva bi ga moja pisma
samo gorko
zaboljela.
Ta odavna ja već nisam
ona vedra nasmijana
žena,
što sam nekad bila,
kojoj mladost uzvitlana
žarkom krvi prsnut htjede;

sva nemoćna kao ptica,
kojoj podrezahu krila,
drugačije čak i dišem
nego prije:
mnogo teže;
jedva koju riječ kažem,
pa i od nje ljudi bježe.
Zato ponajviše šutim.
Šutim njemu,
svima šutim,
i jesen tek žudim:
vrijeme,
kad će skupa s lišćem žutim
Netko oborit i mene,
mene,
skupa s lišćem žutim.

MATER DOLOROSA

Koplje mrtvih mučitelja,
Sine, više ne prijeti.
Otidoše probiv drago
Srce, i sve suze moje
Ne će ga već oživjeti.

Čini mi se: ljubav Tvoja
Muči, kini, srca tašta
I zato Te razapeše.
O, reci mi, bolan sine,
Zar se i to, i to prašta?! —
Hladne su Ti ruke, tijelo
Tek lice, gle, čudno sja se.
Zar će i smrt nadvladati
Ljubav Tvoja, da sav teret
Grijeha ljudskih primi na se?

RILKE

Biti sam,
A svima bliz,
I dalek svima.

Tješiti se samoćom
I vihorima,
Bolnoslatkim spomenima
Djetinjstva svog.

I znati dobro:
Nad udesom našim stoji
Meko raširenih ruku,
U beskrajnom, vječnom muku:
Stari Bog.

PJESMA STARCA

Kako je taj život čudan!:
Jedva da si nešto htio,
Smio nešto, nešto bio,
I vlasi su već sijede;
Ruke drhte, a i noge,
Prevalivši staze mnoge,
Sada vole već da sjede.
Kao da ni duša nije
Više ona od nekada,
Koja htjede u daljine,
Bilo kud i bilo s kime.
Sad su dragi tihi časi,
Novine i klupe smeđe
U aleji, gdje se vjeđe
Tako rado na san sklope.
Tek gdjekad me bude glasi
Žena, koje djecu zovu,
Pa se i ja sjetim jedne,
Male svijetle uspomene,
Koja se sve više gasi.

OSAMLJENA

Sama sam. Da. Godinama
Već nikoga k meni nema,
Da mi blagu riječ kaže:
Od svih sam zaboravljena.
Kroz te puste sobe grada
Putujem ko osuđena,
Ali uvijek bez straže.
Odavna sam sjena samo,
Sjena, a ne žena više.
Pogledajte lice moje:
Vene, žuti polagano,
Uvijek je žuće boje, .
A moj glas,
Moj glas sve tiše
Odzvanja, kad sebi zborim,
Da ga čujem,
Jer ja nemam više kome da govorim.
Jesen je.
Već idu kiše
I pauci mi na zidu
Svuda opet mreže pletu. —
Kako da ubijem sjetu,
Koja me sve više siše?!

PJESMA MAJKA

Olujna noć je, šumore grane,
Štiti mi, Spasu, usnulo lane.

Negdje za kućom šapuću ljudi,
Ne će l' mi, strašni, otet ga s grudi?

Pucaju puške, odgone snove,
Hoće li probit zidove ove

I ubit moje nevino dijete?
Zašto nam, Bože, sve stvari prijete? —

Na oblake zašto ne daš sve majke
S djecom, da plove kao sred bajke,

Sigurne od zla svakog i jada? —
Stvori nam, Bože, čardak vrh grada.

PUTNIKOVA PJESMA

Moja je soba postaja mala
Na starom Zemlje kolodvoru.

Bilo je u njoj raskošnih snova,
Šuštave svile i od zlata suđe.
Sirotinjskog bola međ stijenama hladnim
I pokućstvo najmljeno, tuđe.

I ja sam u njoj putnik jedan,
Sjena među knjigama Znanja:
Čekam vlak svoj crn i čedan,
Da krenem njime pun — neznanja.

Nevidljivi Vođa dat će znak
I vlak će tihano poći.
Dragu sliku sobe će na put
Hladne ponijet oči.

ZEMLJI

Ne pjevam Ti zvučnih ditiramba, Zemljo moja, i ne dižem Ti cijenu kićenim riječima, jer ne mogu naći pravih riječi, a i premalo su vječne, da bih Te njima ovjekovječio.

Ja Te nosim u sebi od djetinjstva svoga, možda još od onoga časa, kada prvi puta osjetih, da ima nevoljnika, koji su prognani sa svoje grude i koji živo čeznu za njom, kao usjevi za suncem i pustinja za vodom. Da, onda prvi puta osjetih, kako velika pustoš i očaj vlada u dušama onih, koji su morali ostaviti svoju zemlju, zavičaj svoj, rodno sunce svoje i ognjišta.

Usisao sam u se zrak Tvoj, miris livada i polja Tvojih, pa i ovaj Grad, Zemljo, koji je Tvoja žila kucavica, privukao me i očarao, te sam pun stvari, koje u njemu volim i od kojih bih se teško rastavio.

O Tvojoj slavnoj prošlosti pričaju mi mudre knjige, povelje i Tvoje zidine stare, ali, koliko vrijediš i koliko Te se može voljeti, naučio sam od najmarljivijih reditelja oranica Tvojih, koji ih za mraza ili leda, sunca i oluja oru i kose pašnjake Tvoje. Njihove žive kretnje i pjesme vedre odaju mi, koliko su sretni, što Te imaju i što na Tebi žive.

Mnogo je velikih gradova i prekrasnih zemalja, koje nisam vidio i koje čeznem vidjeti, ali znam, da bih se odasvud rado vraćao k Tebi i u moj Grad, sretan, da Vas imam i da mogu opet k Vama.

Budi blagoslovljena, Zemljo, patnice moja, koja si toliko pretrpljela i toliko sinova sahranila; sinova, koji su umrli za Tvoju sreću, koja — čvrsto u to vjerujem, — mora doći, kad je žrtva iz tolike ljubavi dana.

Budi sretna i blagoslovljena, Zemljo, i neka s Tobom budu sretna djeca Tvoja, sadašnja i buduća djeca Tvoja, budi s v o j a i neka Ti se ime znade, dok žive ljudi i svijet taj traje.

(Iz neobjavljena ciklusa: »Iz bilježnice bez datuma«.)

IVO KOZARČANIN — (1911. - 1941.)

Crtež: Slavko Kopač

rođen je 14. listopada 1911. u Bosanskoj Dubici, gdje je svršio pučku školu, dok je četiri razreda srednje i učiteljsku učio u Zagrebu. Nakon svršene učiteljske škole nije primio službu, nego je životario od književnog rada. Bio je neko vrijeme nagradni nastavnik naučničke škole u Zagrebu, a uz to je pohađao Mudroslovni fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu. Od 1937. postaje član uredništva »Hrvatskog dnevnika«, u kojemu je uređivao kulturnu rubriku i najčešće sâm pratio sav naš književni život. Tu je radio do svoje tragične smrti 4. veljače 1941. u Zagrebu, ostavivši iza sebe udovicu gospođu Mariju, kćerkicu Mariju i posmrče Ivu.

Kao 15 godišnji dječak Kozarčanin je počeo pisati pjesme, pa zatim prozu i književne prikaze, te se s vremenom razvio u najproduktivnijeg književnika mlađeg naraštaja. U samih nekoliko godina

napisao je nekoliko samostalnih djela, tako dvije knjige pjesama: »SVIRAM U SVIRALU« (Zagreb 1935.) i »MRTVE OČI« (Zagreb 1938.); dva romana: »TUĐA ŽENA« (Zagreb 1937.) i »SAM ČOVJEK« (Zagreb 1937.) i dvije knjige novela: »MATI ČEKA« (Zagreb 1934.) i »TIHI PUTOVI« (Zagreb 1939.).

Osim toga, u rukopisu je ostalo mnogo proze i pjesama, djelomično tiskano u povremenim izdanjima, a najviše u »Savremeniku«, »Hrvatskoj Reviji« i »Hrvatskom dnevniku«.

Treba još spomenuti, da je Kozarčanin napisao velik broj književnih kritika i članaka, od kojih je sâm priredio izbor pod naslovom »Za dostojanstvo književnika«.

MRTVE OČI

Mrtve oči u vodi, mutno sjećanje.
Ne zovi rukom ispruženom tihu pticu
da stane. Taman strah, kao krilo večeri.
Trudni koraci vjetra u zlatu žita. Misliš:
baš nitko ne melje, tuga, prazni, sjetni mlinovi.
Žuto čelo utopljene djevojke. Tko kaže,
da voli mjesečinu? Mir zvijezda, blaga jeza.
Vičeš, a nisi sam. Očaj ide kasnom vodom,
koja miruje, šuti, žali, trune. Shvati:
sasvim su mi prazne očne šupljine, samo
kosti bridi mulj (ja sam voljela).
Zašto diraš zamišljeno veslom moju
košulju? Nisi sam, za tobom djetelina tuguje.
Pod mostom crna tjeskoba mraka, mrtve oči.

MALA DJEVOJKA

Mala djevojka na prozoru čudne kuće
s tornjićima i drvenim balkonom maše
rukom za mnom, dok odlazim puteljkom
između džbunja ocvalih jorgovana i smilja.
Na suncu bliješte njezine pletenice boje
mladog meda. Šute ptice, uspavane žegom.
Njišu se neobične žute jabuke u granama
fantastičnog oblika. Na klupi među poznim
ružama i patuljastim voćem čekamo zajedno
pod noć izlazak velikog, zlatnog mjeseca
sa studenim i okrutnim licem. Ona drži
moju ruku u svojoj. Dugo me gleda u oči,
dok pada tama na lišće i naše sjene.
Iz drugog voćnjaka dopire do nas dremljivi
ptičji žagor. Zvijezde su blage i srdačne.
Već žure bosi koraci vjetra kroz visoku
bujnu travu. Ja, među ženama uvijek
hladan i gorak, nosim malu djevojku
na ramenu, tresem rosu s lišća, šutim,
mislim na leptire, i vjerujem u plave oči.

UTJEHA

Sve naše slutnje povampirene i gorke traže tuđu
otrovanu dušu. Nema izlaza u sumoru dana, kad lete
crne, gladne ptice iznad krvavih ljudskih glava.
Draga moja hrvatska tuga, moja dobra mati.
Davno sam prebolio mrtve djevojke i nerođenu
djecu u cijevima kanala. Kad čuješ, da me nema,
ne zaboravi, da sam te volio više od života. Lažu,
koji kažu, da je tako moralo biti. Jesen će proći,
brzo će umrijeti mladost. Vjetar i suho lišće.
Samo me žalostan, žut mjesec prati na posljednjem
putu. Da se mogu vratiti, htio bih biti riba
u hladnim planinskim vodama (žalosna idila),
ili ptica sa zlatnim kljunom u rosnom jutarnjem lišću.
Prolaze godine, život tužan i siv. Crne, ružne slutnje
kljuju u srcu, koje se zebući steže. Ne mogu nikome
reći. Živeći patimo i pateći živimo. Sivimo.

SEBI NA POČETKU ŠKOLSKE GODINE

Sve što je bilo lani, u ovoj će se godini ponoviti.
Jesen je došla. Za tobom ide bijeda. Čemu kriti?

Tvoj drug je vjetar i kiša i sivo, čađavo predgrađe.
Dani žalosno kisnu u mraku. Potonule su sve lađe.

Sve što je zaboravljeno, u redu se natrag vraća.
Pred kućama čekaju blijedi, gladni ljudi, tvoja braća.

U magli ćeš sanjati sunce i modru nebesku kupu.
Goniometrija ne doseže do tebe u posljednju klupu.

Nitko te nije volio. Da ništa ne vrijediš, to si čuo.
Već su svi primijetili, da si danas opet tuđe cipele obuo.

Zatvori oči. U srcu nosiš ljubav. Tvoju želju
otrovali su ljudi. Zar ti plačeš, dragi prijatelju?

Dažđi hladna kiša na sivi, mrtvi, žalosni grad.
Svu večer, ogrnut mrakom, pod prozorima kašlje glad.

U KRILU ŽENE

U krilo žene zarijem čupavu satirsku glavu.
Privučem na svoje jagodice dragost njena dlana.
Čini mi se: tihe su noćas žudnje kroz rosnu travu.
Krotka i dobra šuti u srcu stara rana.

Požalim svoje ruke, na rubovima modre od tame.
U šarenoj lisnoj odori jesen mi uđe u oči.
Pritisne hrapavo lice uz vrelo ženino rame
ćuteći: njena se toplina s crnom krvlju u me toči.

Na dušu pada mračna tužnost pozne noći.
Jednoliko bije kiša fantastične jabučne grane.
Šume mutne, sjenovite vode. Radost ne će doći
u tvoje prazno srce, kad blijedo jutro svane.

U krilu žene je toplo. S dimom žalosti plinu
u sumor mrtve mladosti, što peče po vrbicima ribe
Noćivam u stogovima sijena. Mislim o seksu i vinu.
I strepim od pljesnive škole i učiteljeve šibe.

TUŽNO DJETINJSTVO

Ljudi su te otrovali, moj mali, dragi prijatelju.
Strašna je njihova lakomost i zle su njihove oči,
kad se primiču k tebi. Pada kiša, a ti samo plačeš.
Noseći strah, kruže sablasni koraci sjena oko tebe.
Zatvori knjigu. Blijedu djevojku sinoć su zaklali
ljudi s krvavim očima. Svu noć je zlatan uštap sjao
na njezinu kosu. Šumi tužno jesenski šaš nad barama.
Šupalj vjetar plače u šljiviku. Tebe nitko ne voli.
Tvoja te je sestra u mraku ostavila. Mrtve muhe
žale te u tvojoj samoći. Kiša je došla da te pohodi.
Noć se zakitila žutim cvjetovima. Mrak vreba na tebe.
U praznoj kući s paucima plačeš sam, krvav i otrovan.

KUĆA U PLANINI

Što šutiš, djevojko, tako tužno u jesenske sutone žute
pred kućom mojom? Tvoja su kola stala na drumu.
Tvoje su sestre pošle u šumu. Dopusti, dok tvoje oči zimu slute,
da moje riječi tiho uđu u tvoju kosu i u te.

Ti znaš, ja sam sasvim sam u ovoj praznoj kući.
Ja sam već davno pošao tromim hodom
za tvojim rodom. Noćas te želim nagu i toplu svući,
u želji za slobodom. Noćas ću te svu noć ljubiti i tući.

Moja mala djevojko, koja tužno šutiš u daljini.
Lišće uvelo, žuto pada po šarenoj tvojoj haljini.
O, gorko je i bolno život kao milostinju za sobom vući.

Tvoja crna kosa ljetnim suncem miriše.
U očima tvojim nujno moja se želja njiše.
Zašto mi je srce počelo tako naglo i žarko tući?

VISIBABE

Kakvo ono zvono zvoni uz potok, što poljem roni?
Kakve ono bijele glave cvatu izmed svele trave?
To su jutros ukraj grabe nikle prve visibabe,
pa sad zvone u dan rani, kao mali sirotani,
da procvate rosno cvijeće, jer proljeće već se kreće.

MOJA ZEMLJA

U mojoj zemlji crni kovači
teške i oštre mačeve kuju.
Uz tužne pjesme sumorni tkači
u mraku kobne zavjere snuju.

S planina sjena tjeskobna pada.
Sve veća raste ljudska bijeda.
Čovjeka, vuka, strahotu glada
ravnodušno drevno nebo gleda.

Gluho šumi kroz doline Una.
Duša je gnjeva i čemera puna.
Večer tugom i rakijom diše.

Mrki ljudi, žene, hladne kiše.
Bakar, olovni šljunak, zlatni prah.
Nad mutnom vodom mine taman strah.

POHOD MRTVIH

Svi mrtvi, što su umrli od gladi, noćas
teškim koracima stupaju iz predgrađa prema
gradu, osvijetljeni hladnim svijetlom zvijezda.
Za njima laju gladna djeca, a pozno, žuto lišće,
koje jesen nije zamilovala, pridružuje im se
na njihovom šutljivom putu, pred kojim strepe sive,
visoke kuće ogrnute u mrak i u bezbrižnu
spokojnost sitosti. Kao sramotan plašt vuče se
za njima njihova negdašnja, mrtva bijeda, koju su
jedinu ponijeli sa sobom u grob. Puni prijetnje i bola
njihovi koraci tutnje sablasno u našem snu.

Zatvori oči, slušaj, šuti i plači, jer žena, što leži
gola kraj tebe u krevetu, nije tvoja žena i prodat će te
za svilenu košulju. Vino, koje te čeka u čaši,
nije tvoje vino, a hljeb, koji jedeš, ukrao si ružno
svojoj sestri bijedi. U vinu utopljeno pliva
mrtvo, prazno oko siromaha. Iz hljeba mirišu njegove
suze i njegov bol. Strašne riječi rastu iz mraka.
Ti si sebičan, okrutan i zao. Zatvori oči, slušaj i plači.
Nema čovjeka brata. Nema žene sestre. Ništa nije
tvoje. Nitko ti ne će oprostiti, što si nesretan. Nitko
ti ne će pružiti ruku (bez noža) u tami. Krvave
tvoje stope za tobom grije u noći hladan mjesec. Srebrna
trublja vjetra svira ti pogrebnu pjesmu u lišću
jasenova. Moj dobri, moj dragi. Na tvoje tužne oči,
na tvoju trudnu glavu, na tvoje krotko srce,
na tvoje blijede ruke, na tvoju nagu ženu,
na tvoje mrtve riječi, na tvoje tjeskobne knjige
pada strepnja, osveta, dažd i mrak. Šuti, moli i plači.

Ovo je noć mrtvih, kad živi jauču u grobovima,
a mrtvi ljube njihove žene i piju njihovo vino.
Ovo je noć straha, kad stvarnost postaje iluzija,
a iluzija stvarnost. Sve gorke naše dječje brige i sni
sad oživljuju pred nama u čudesnim oblicima.
Strašan i zao naginje se mjesec nad našu
mračnu dušu, u kojoj se kreću davni, mrtvi ljudi
i njihove riječi, pjesme, sjene, žene, gorčine,
ljubavi, radosti, tuge. Mutne, žute vode.
Mrtvi su došli po tebe, a tebe nigdje nema.

Uzalud svaka riječ, krik, molba, jauk i obećanje.
Uzalud sklopljene ruke i oči pune suza.
Bijeg je ludost, a soba grobovi, kroz koje žure
fantastične legije mrtvih. Platneno, prazno nebo nad
tvojim i mojim užasom. Plači, dragi. Kiša pada
na noćnu prepast kuća, stare kapute, prosjacima

na ruke žute. Kao lađe brode kuće u moru jetke magle.
U mraku slušaj, srce: idu mrtvi, biju sati, bije bilo.
Ključa vlažna tama. Plače žena sama. Jeza. Čama.

Za grijehe i sitnu zlobu ne molim milost, mrtvi.
Duša je tiha i krotka. Za ljudsku zavist zbog
tuđe sreće i veselja ne molim. Budite spokojni.
Strašnija i teža je savjest u izlozima bazara,
dok sipi snijeg na bijelu radost dječju. Zlatnija
od sunca sja jučerašnja tuga u očima dragih djevojaka.
Na grani jabuka zrela. Na dlanu suza vrela.

Još živi stari Bog, cvijeće cvate. Cvrkut ptica u ljetnoj
omari voćnjaka. Žalosne vrbe nad mrtvom mladošću.
Za sreću molim, za malo sunca u svagdašnjem jadu,
za milost ne molim. Ne budite nepravedni, mrtvi.
Za svaku suzu potok suza, za svaku kletvu more
kletvi. Slatko vonja topla ženska krv, bijela ruka,
medena kosa, strašni ponoćni sati, dimljivi vjetar,
siva dolina suza, plač i škrgut zuba u uzama duše.
Čujte moj glas, mrtvi. Glava je teška i krvava.
Koraci u mom mozgu. Koraci u srcu. Koraci u duši.

Tiho pločnike škropi hladan mrak, a mrtvi nose
kroz otrovanu dušu svoje proklete udese i brige.
Mrtvi stoje pred hladnim crkvenim portalima, no
ne mole, ne zovu, ne traže. Ne viču: kruha. Oni su
već davno prestali vikati. Došli su po svoje, a tebe
nigdje nema. U gluhoj školjki svijesti cvateš
kao sat. Nad barama tone hladan, žut mjesec
u zrelinu listopadskih hrastika i bukvika. Mrtvi
sjede pred kućnim pragovima (sive, mutne jutarnje
sjene), dišu na krvave škrge žive talase vjetra,
šute, idu, sjede i plaču. Lišće šumi. Tebe nema.

VINKO NIKOLIĆ

Crtež: Mladen Veža

rodio se 2. ožujka 1912. u Šibeniku, u predjelu težakâ i ribarâ, sâm sin težaka. Pučku školu i klasično odj. realne gimnazije učio je u Šibeniku (osim V. r. u Splitu). U 7. i 8. r. je uređivao đački listić »Iskra«. Na Mudroslovnom fakultetu Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu učio je grupu za hrvatski jezik i književnost. Bio je prefekt Napredkovog konvikta u Sarajevu, pa novinski dopisnik, suradnik i korektor. Sada je profesor hrvatskog jezika i književnosti u Zagrebu.

Vinko Nikolić književno radi već preko 10 godina. G. 1931. u almanahu »Selo i grad« tiskano je nekoliko Nikolićevih pjesama. Od tada počinje njegova književna suradnja. U izdanju »Omladine« izišla je knjiga desetorice »Lirika grude« (Zagreb 1934.), u kojoj su

dvije Nikolićeve pjesme. Godinu dana kasnije izdaje Nikolić svoju prvu knjigu pjesama »PROLJETNA SVITANJA« (Zagreb 1935.), a tri godine zatim i drugu »SVIJETLI PUTOVI« (Zagreb 1938.). U obim su knjigama u drugom dijelu pjesme u čakavskom (šibenskom) narječju.

Početkom 1941. »Hrvatski ženski list« izdao je antologiju »HRVATSKA MAJKA U PJESMI« (Zagreb 1941.), koju je uredio sa S. Košutić. Pod kraj iste godine izišla mu je knjiga izabranih pjesama u narječju »MOJ GRAD« (Zagreb 1941.).

O prvoj godišnjici Države izdalo je Zapovjedništvo Ustaške mladeži u Zagrebu Nikolićevu antologiju hrvatskog rodoljubnog pjesništva od 1831. do 1941. »HRVATSKA DOMOVINA« (Zagreb 1942.). Knjigu našeg novijeg rodoljubnog pjesništva »LOVORI« (Zagreb 1942.) Nikolić je uredio kao priručnik za krasnoslovljenje.

Osim pjesama, Vinko Nikolić piše književne prikaze i članke te novele (u rukopisu knjiga »Zov mora«).

O TUZI MOJE MAJKE

Posv. gđi. J. K.

I

Moja će me mati,
na postaji mog rodnog grada,
jedne zimske večeri čekati.

I moja će mati,
kad zazviždi reska sirena vlaka
kraj vrata čekaonice stati.

I jednog za drugim
svakog će putnika pogledat u oči,
jer ona misli, da ću i ja doći.

Kad i zadnji putnik sa postaje ode,
ona će još uvijek, plačljivih očiju, kraj vrata stajati,
i mene čekati.

A kad se svijetla pogase, i posljednji vozar kad otide kući,
tek tada će moja draga mati
vjerovati,
da ja ove predbožićne noći
ne ću k njima, na more, doći.

I prislonit će uz ledeni kamen zatvorenih vrata svoje žarko čelo,
i gorko zaplakati . . .
moja će draga mati gorko zaplakati.

II

Ne ću Ti, majko, doći
božićne večeri svete,
da Ti poljubim oči.

Jer jadno je Tvoje dijete,
i njegove dječje zjene
pune su bola i sjete.

Kradu mi srce ljudi
i vjeru u maleno Dijete,
i toplinu, i zanos grudi.

No u ljubav Božjega sina
vjeruje još Tvoje dijete
i u dobrotu plavih visina.

I ja vjerujem jako
u zaplakane oči Tvoje,
rad kojih sam mnogo plako.

U Tvoje vjerujem muke,
u bijele srebrene vlasi
i drage umorne ruke.

Al ja sam, majko, siroče
prosjak velikog grada,
što za darak srce hoće.

Muče me uzdasi jada
za suncem mladosti bijele
ulicom rodnoga grada.

SUSRET SA SINOM

U svakom susretu lijepa dječaka vidim svojega sina, —
Makar se još rodio nije. O njemu duge besnene noći sanjam.
I svaku misao o uzaludnosti slatkoga sna od sebe ganjam
Ko propast svoju. Misao na nj me opija žešće od vina.

Moj sin u meni živi, u svakom nervu, u krvi;
Već od najranijih sjećanja on mene u korak prati.
Mnoga djevojka draga u misli bila mu mati.
On pjesma je moja, moj san najljepši, moj san prvi.

Ja sam ga gledao u djetinjstvu, kao još nerođena brata;
Ja sam ga žudio u mladosti, u grču krvava bola.
Njega sam vidio u crkvi, u liku anđela gola,
S njime sam živio iz dana u dan, u trenutcima svakoga sata.

Često se u putu susrećem sa svojim nerođenim sinom.
Njegovu sliku vidim u zjenici mnogog lijepoga oka.
Čežnja za njim u meni je krvava, do srca duboka,
I smisao svojeg života nalazim u njemu jedinom.

Njega raspoznajem u gomili divljih, vedrih dječaka;
Njegovo grlo zvoni srebrom večernjih zvona;
Njegova sjena me progoni poput vječnoga progona,
I meni je radost velika o njemu misao svaka.

Moj sin će imati oči, kao potočnice vlažne i plave,
Ili će imati crne, ko jagode slatke i zrele;
Moj sin će imati usnice oble, meke i vrele,
Kovrče janjeta krunit će rubove njegove glave.

Često u samoći s njime očinski razgovor vodim,
A ljudi misle: lūda, — a ja sa sinom razgovaram;
Zaklopim vjeđe i hotice sebe samoga varam,
I, makar svijestan samoće, srcu svojemu godim.

Imati sina — moja je iskonska žudnja i svijetla radost,
Pa u njemu osvetiti sebe, iskupiti bol svoga života;
Isplakat suze svoje, s njim doživjeti stotine milota,
Bar po njemu sretniji biti, i oživjeti mrtvu mladost.

Ispunit život njegov, mjesto pokorom, s ljubavi i strasti.
Razbistriti malu mu glavu od mnogih suvišnih briga;
I dati mu život muzike, igračaka, slikovnica i knjiga,
Život vedar i mlad, s više njegove vlasti.

Neka mu bude bolje, nego što je meni bilo;
Neka uza me ne zna, što je borba za komadić kruha;
Neka nikad ne poželi ništa, ni novca, ni ruha,
Jer stvorit će njegov otac sve, što mu bude milo.

Nek znade, da ga je njegov otac već u sanjama volio;
Nek zna, da ga je njegov otac duge godine žudio;
Da poradi njega nikada nije otrovni blud bludio,
I da je često, makar nekad bez vjere, za njega vruće molio.

Nek zna moj budući sin, da je njegov otac za nj i suze ronio,
Da je već isplakao njegove bolesti, stradanja i tuge;
Da je poradi njega probdio ili prosanjao čitave noći duge,
Samo da bi njemu već dan rođenja potpunu sreću donio.

O, moj prvorođeni sine, kako te tvoj otac neizmjerno voli,
Kako te tvoj ludi otac neodoljivom žudnjom žudi;
Kako te tvoj zanesen otac čuva sred svojih grudi,
Pa rodi se, rodi onakav, kakvog te u Prirode moli!

NJEGOV DOLAZAK

O noći, moje mutne, duge, probdjevene noći,
Kad san me je umarao, a brige me nanovo budile,
Život me je snuždavao, sanje nadama ludile,
O noći, moje tako ludo izgubljene noći.

Danju sam sanjao o svjetlosti, noću su me opijali mrakovi,
U njima moje su misli pomućene bludile,
U njima moje su žudnje krvavim grčem žudile,
I mene su dušili teški i neprozračni zrakovi.

A noćas mi duša plovi svijetlom blagoslovene noći,
I obasjava mladost s mnogo dragih trenutaka.
Mjesecima lutamo bez vjere, bez nade, al u noći vrutaka,
Vedrom su vjerom ispunjena i srca i duše i oči.

Sveta je ova noć, treba je neotkrivenoj budućnosti spasiti,
Probdjeti u tihoj molitvi, budnom dušom što dulje je čuvati,
Jer dugu će godinu gavranov kljun umorno srce mi kljuvati,
I ledeni, mračni život pod pepelom zadnji će ugarak gasiti.

Meni su noćas mrakovi govorili, da će On doći,
Meni su kiše romonile o ljepoti sutrašnjeg dana,
Meni su putovi pričali, i snjegovi s golih grana,
Meni je priroda vikala o Njegovoj svetoj moći.

O noći, bijela i svijetla, čistim osmijehom okićena noći,
Zašto su ljudi šutjeli, zar od straha pred dolaskom Tvojim?
Ja vjerujem u svetost ove noći. Ja se te vjere ne bojim.
Duša je moja radosna po slutnji, da će On i za me doći . .

SUMNJA

Čemu život ovaj, kada nema sreće,
Čemu muke ove, kad im nema kraja;
Čemu molitve su, kad ni Bog ih ne će,
Čemu strah od pakla, ako nema raja?

Čemu, čemu ovo, što me dnevno muči,
Čemu borba ova, pobjede kad nema;
Čemu moje žrtve, — On će da odluči,
I možda unaprijed meni propast sprema?

Oprosti mi, Bože, ako negdje jesi,
Al kriv nisam, što sad niknu Tvoje sjeme.
Sumnji snagu uzmi, o Ti sa nebesi,
Il na moja leđa svali teže breme.

Nek me život lomi, nek me muči, kida,
Samo sumnju u nj mi uništi i spali.
Pa kad duša moja u tamnici rida,
Ti me sjeti, da sam samo crvak mali.

MOJA MATER

Vaik na mojen stolu u mojoj komori — ako je iman
stoji jedan mali litrat u skromnoj drvenoj svaži;
i kada po' brimenom života trudan i žalostan kliman,
meni se pari, ka da mi pogled na nj bidu utaži.

U svaži je naoko mladoliko lišce, usne rumene,
još čejade mlado i lipo, samo kìti ga srebrena kruna,
šta godine i brige okrije. Al ȍko jošter ne vene,
isplakano o' života i suza nema starosti ni truna.

To ȍko njeno modro i čisto, kano more je čaro.
Na lišcu lagani smij joj sniva, al i gorčine
ništo se skupilo okolo justa — to je strašno već staro.
Svejedno, ka' pogledan na nju: granu mi vedrine.

I bilo šta radin, nika' srce ne zaboravja,
da je ta mala slika na stolu, i da me gleda,
da me ka anđel čuvar čuva, i nika' da me ne ostavja,
i pari mi, ka da uprav ona zlo mi činiti ne da.

Pa često, ka' jad mi pritisne srce, ka' tuga,
poput vitrova more, moju raskida dušu i srce,
tada pogledan na nju, bez prkosa, pokorno ka sluga,
i molin, da se ova sa slike dugo ne ubroji u mrce.

Taj skromni litrat na stolu u mojoj siromašnoj sobi,
to jedino blago ne bi ja da ni ma za kake pare,
jer ta mala slika síde žene, obučene u težačkoj robi,
to slika je moje dobre matere stare.

GORAK JE ZEMJE KRUV

Na spomin mome ćaći

Moga ćaću vaik zoron, oko tri bota, mali žverin je budija
(žverin, šta nad postejon visi ili na kredenci stoji);
jednon je jošter proteza umorne ruke i noge,
protra drimjive oči,
i ustaja.

Bičerin rakije vodne, zalogaj tvrdoga kruva
i suve smokve
njemu je za poje tribalo.
I koji španjulet, ma u njen i slama bila.

U ruke je uzima teška bukova vesla
i dvi ure u težačkoj brodi je vozija.

I cile dane u potpuvu oštre bure, šta je kroz drveća kantala,
lašunon je krčija tvrdu i prokletu zemju.

On poznavaše svaku gribju i škrapu.

A kad je u podne bura donila zvuke sa kanpanjela iz grada,
ćaća je ostavja lašun i skida crjenu kapu,
ponda Gospu pozdravja.

Fregulu suvoga kruva i crvjive smokve je ruča,
ili je korice süpa i zaliva bevandon juton.

Jopet je krčija krševe tvrde:
pod lašunon zemja se cipala,
crjena zemja dalmatinskog krša,
mrtva i gola, al — naša, draga, i lipa.

A uvečer, ka' se smrkavalo,
iša je u štalu cîko pojskoga stana,
punija sigjić vodon, konistru suvon travon
za Mrkonju starog.

Jonda sve do Zdravo-Marije kući u grad je vozija.

Kući ga je čeka pijat prostoga ića:
pura na töču,
ol maništra sirova i blida, oli brudet gavuna;
i žena, šta je lušijala, il na makini košuje šila
za konšije il svoju dicu,
di trudna kraj bakre ili bronzina kunja.

I on se je križa,
pa večeru bez divaniti, bokun po bokun, je ija.

I ka za dešpet nije tija leći,
neg sin mu je pisme Kačića štija,
a on je kraj basetnog komina čakula i noge grija.

*

A jednog je jutra žverin ka uvik zvonija,
a moj ćaća osta je spati.
Stariji brat je uzeja njegovu torbu i bardak
i u poje iša.
A drugi, marangun, u konobi tarabe planja,
treći, šta je štufajica bija, u Ameriku za srićon je oša,
a četvrti: iđen u velike sküle i libre čitan.

NA ŠTRADI

Misec je povirija u naše tisne käle,
a naše su cure po kantuniman stale,
i sve se ka inpjantale.

Jedna je lišpja o' druge:
metnile su zlatne kolanete,
vere i braculete,
metnile su zlatne kolanete,
i nove, pena sašite, bjuze.

Divane ko in je poručija,
ko se udaje,
kome je ko pozdrave izručija,
a ko ni obad ne daje.

Za svoga mladog puna su usta fala,
svaka bi se odma i udala.

I jedna za drugon iđu kući, jerbo kasne su ure,
zakračunale su portune,
i zatvorile škure,
da vitar friški ne pune,
i lipo, sa smijon na ustin su zaspale.

Momci se spremaju na serenade u ure male.

A misec se signici libija,
pa ka' nikoga na štradi nije vidija,
ponda je sam sija.

KAPARICA

Po' mojon ponistron na banku sidi kuma Marija,
kape crjene radi,
kru' da zaradi,
sidi i muči, uvik ista, bome nika' starija.

Ranon zoron rani, kasno u noć líga,
kafu nika' ne pije,
neg' odma kape šije,
radi već prije nego misec sađe sa briga.

Igla nježina kroz štriku lipa crjena skeleta
provlači žice konca,
crne ka o' lonca,
i po' prstin niče kapa s merlin ka o' veleta.

Ne će da ružne divane, ni čakule o drugon vodi,
u nikog se ne pača,
svog posla se lača,
jer posal je jedino, šta kumi Mariji godi.

Za mraka, noćon, odmara žujave prsti,
zablišćene oči,
jer zna: sutra će doći,
pa novon snagon triba prigniti stare krsti.

U crno odivena, udovica kroz vrimena mnoga i duga;
glava joj sida,
lišca ni blida,
ka prst sama, sebi gospodar, a bome sebi i sluga.

Baš svakog dana, a da nika' nije baš ništa starija,
prin neg' zora grane,
poslin no sunce pane,
po' ponistron mojon kape radi naša kuma Marija.

NA PUDARICI ĆAĆINE ZEMJE

Stanujen u gluvoj samoći, ka da san pustinjak koji
u ćaćinoj intradi,
u poju, na stanu.

Oko mene pustoš sama,
tužna dolačka zemja: goli dalmatinski krš
sa suvon lozon, i grožđon šta zrije;
pučina modroga neba, šta sa zvizdan se kiti,
a diko' i misecon lipin.

Mala grla grliču vascilu noć Božju, —
lipo, da plačeš o' milinja dragog,
sa čvrčanjem čvrčaka, šta su zamalo pukli
o' litnje sparine.

Ka prijatej, bratov Bilac me zove,
doklen u vinogradin doli, na moru,
jarebice četiriču i zrilo čvokaju grožđe.

A cila spršena zemja i na njojzi vrili kamen,
pa mučenik težak,
bez ikake nade molu i vape:
samo kapju — kapac —
Vode!
— — —

A ja u zidinan starin tiog pojskoga stana
u mrak pri' sobon zurin,
i vajk pensan na ono, šta mi je najviše drago,
na moju nesritnu zemju —
na moju 'Rvasku.

1938.

GOSPA SRIMSKA

Na brigu usri' kamenja sivog našega dolačkog pöja
stoji ko zna kolko stara: crkvica mala i bila.
Oko nje je šumica slaba, göra sviju baš boja,
pa ova crkvica tija pari ka osamjena vȉla.

Crkva ka starica trudna već je i prignila pleča
po' brimenon života; zidovi držu se ka o' milosti.
Ta u njojzi već je pradid našega pradida kleča,
tu su u grebin okolo počinile trudne in kosti.

Oko nje su naši stari posadili raznoliku göru,
šta je izrasla u zemji o' mrtvi', tu je maslina, smrika;
u raspucanin grebin sušu se žile boru,
šta oko njega se pletu bršjan i lovorika.

A u crkvi na jedinon oltaru stoji Divica Marija
sa svojin Ditićon u naranku, — sama, bidna i tužna.
I meni se čini, da je svake godine sve starija i starija,
al odavle Ona ne bȉži, a kuća joj odumidna i ružna.

Nema na Nježinom oltaru nikakog cvića, ni nakita;
nema ni obične tavaje, a kamo li kaka zlata —
ka nika druga zavitna mista. Tek 'arnost je sakrita
u po kojen latenon daru i jednoj svaži kraj vrata.

A ispo' Nježine prilike stoji jedna bandira mala —
trobojka 'rvaski' boja, namisto srebra i zlata, —
taj jedini zlamen svog puka, po komu uvik se zvala:
najboja Majka, Marija, sveta Krajica 'Rvata.

Taku Gospu ja volin. Ovaka žalosna Marija
meni se pari, da je Gospa mog ditinstva i snova.
Ovakoj se skromnoj naminije ponajlipša arija,
molitva trudne mi duše i ova pismica nova.

Ne volim viditi Gospu u zlatu, ka gospoje ovoga svita;
za me je furešta ona, šta je u raskošju, blagu i svili,
jer to su ritko bogojubni' dari, neg obična mita
bogati' judi, da moru grišiti daje, — pa nisu mi mili.

O Marijo, žalosna majko, zlamene dobri' matera,
kunpati, al ja Te volin bidnu ka narod, — bez zlata.
Ja san samo pri' takon u mladosti srce Ti stera,
Ti si meni i danas Marija, dobra Krajica 'Rvata.

O Ti, kojoj je mladi pisnik u mladosti dariva sebe,
i bila mu jedina i najlipša žena — lipa kano iz bajke,
budi mu dobra ka prije, pa ako on i pribrdi Tebe,
ostani Marija, ne zanemari diteta moje bogojubne majke!

ANTUN NIZETEO

Crtež: Kamilo Ružička

rođen je u Zadru 5. veljače 1913. U Splitu je završio klasičnu gimnaziju, a pravne nauke u Zagrebu. Danas je izaslanik za kulturne veze hrvatskog poslanstva u Rimu. God. 1935. objavio je s trojicom drugova ciklus od 14 pjesama pod naslovom »Zelena harfa« (LIRIKA, izd. Hrvatske Revije, Zagreb 1935.), zatim zbirku pjesama »USPAVANKA VREMENU« (izd. Pod. Mat. Hrvatske, Zagreb 1938.); Osim pjesama, Nizeteo piše i novele. Tako mu je Matica Hrvatska izdala knjigu: »NEVJESTA NA OTOKU« (Zagreb 1939.). Pisao je članke i prikaze iz naše i tuđih književnosti. Autor je jedne knjige »ANTOLOGIJA TALIJANSKOG HUMORA« (Klasici humora, Zagreb 1936.), a s O. Delorkom uredio je antologiju »TALIJANSKA LIRIKA«, (Zabavna Biblioteka, Zagreb 1938.). Neki od njegovih radova prevedeni su na njemački, talijanski i češki.

OZDRAVLJENJE

Kasni dani ožujka
Obradovali su bili oporavljenika,
(Po vlažnim travama vrta gackali su kosi,
Na ožujskom suncu blistale su mokre voćke),
Vjera je u drugoj sobi
Brisala prašinu s mojih knjigâ.

Bolešću ispaćeno ovo tijelo,
Kasnih dana jednog ožujka,
Osjetilo je naslućeno ozdravljenje
I vidjelo u sivim poslijepodnevima
Bijele vjesnike zdravlja.

I čudno —
Činilo mi se: ja sam preživjeli član
Jedne davno zalutale karavane,
Ja se vraćam s puta umornog, besciljnog.
Na polici smjerno poređane knjige
I cvijeće u vazi —

Mučne misli i strasti prerane za Učitelje
Zaboravljene i mrtve —
Bile su sjetilima mojim tako drago strane.

PRVA NOSTALGIJA

Ne, više ne ću obilaziti Poljudom
Niti lutati noću oko samostana.
A moje izranjene stope bose
Ne će gaziti židak pijesak morskih obala.
I Sirene (ljepojke ljupke iz daljine,
Na pučinu one su me zvale
U noćima dok je mjesečina
Hridi ljubila) sad su mrtve.
Šumjeli su ljetni vjetri u samostanskom borju
I ribari su na moru sjetno pjevali.

Sviće.

Oh, ovo je čas rođenja prve nostalgije.

JESEN ODUVIJEK

Dani su sivi i maglene noći:
Jesen.
Oh, jesen od lani
I preklani —
Jesen oduvijek.

Mrtvi piskovi željeznicâ,
Koje cilju nikad nisu stigle
I ukletih nepovratnih lađa
(Što je iz luke nesretnoga grada,
Otpratio jecaj zabrinutih žena) —
I zaboravljene kuće i lica —
Sjeća me, Suvišan Lik u magli,
Da je sve proteklo uzalud,
I živjelo uzaman
Kao magla,
Kao čađa . . .

Oh, taj lik crnji od tmine u mračnom drvoredu
Taj lik je pokrov moga bića
Mog života, mojih uzvićâ,
I moje magle —
Moje jeseni.

Oh, taj lik je oblik
Moje Smrti u meni.

RIJEKA

Rijeka je bila vrijeme naše.

I sad već snatrim
Na drugoj obali.
Rasanjen. Sam.

Oh, ti i ja nevesela
(U noći što je dobra i prošla
A zaljubljenicima najdraža bila)
Oh, ti i ja smo davno
U njen mutni virovit tijek
Uvlačili beznadno
Drhtave prste.

Presahla rijeka.

Neznana kao u zrcalu njenu,
Nevesele još te nema.

LJUBAV

Ja hoću katkad da te snivam:
Da ti gledam sliku u liku
Što kraj mora na pijesku šaraju dječaci.

Nema te u pijesku, ni u granju jesenjeg borja,
Gdje već sjetne pjevaju zelenčice;
Nit se za maslinom skrivaš
Kraj mora iz kojeg ti noću niknu prilika.
Samo unutra, duboko unutra
Zakopana u meni
Počiva sad tvoja slika.

Doletjet ćeš s mora.
I sa pijeska ja ću čuti lepet tvojih krilâ
I šum tvojih svilâ —
Ako zatvorim oči.

PRIČA

Mi smo skupa razmišljali o stvarima blagim
I ruku o ruku išli kroz livade cvjetne.
Divni bili smo druzi u danima dragim,
I misli jedan smo drugom šaptali sjetne.

I sve su tvoje tuge bile odjek moje riječi
I svi su moji dani bili braća tvojoj tuzi...
Ne bijaše granica ni bolu ni sreći —
Oh, mi smo bili divni nerazdvojni druzi.

PADAJU KIŠE

Sad padaju kiše,
Sad jesen je.
I nedjelja.

Gdje si ti sad u svijetu,
U svijetu sivom, jesenjem,
Gdje si ti krhka i bolesna?

Sad padaju kiše,
Prošlo je ljeto,
Prokisle zelenčice —
Daleko otidoh.

Oh, gdje si ti
U svijetu dalekom?

Sad padaju kiše,
Sad jesen je.
I nedjelja.

MOLITVA S HRIDI

Na ovoj hridi ponad mora,
U ovoj škrȁpi, u ovoj rȁci
U pučinskoj tišini Bog se javit mora:
U pijanstvu sunca tu Mu slušam Vječnost
I na šumu vala čuju Mu se koraci.

Spavam:
Od mora ljubičasta je raka,
Od bola crn mi je san.

(Bože, moj Bože, dođi
U dubokoj visini.
Više nego ikad sad sam sâm
I Tvoj.)

Spavam u pučinskoj rȁci
U škrȁpi ponad hridi:
U ovom trenu, u pjeni vala
U galebljoj pjesmi
Odlazi Vječnost — — —
(Mog slabog, jadnog tijela
I Bog se stidi).

. . . U šumu usnulih koralâ
Još se muklo čuju
Njegovi koraci.

Nizeteo

PSALM

Gospodine,
Ovo je psalm za sve one,
koji su sad na ukletom brodu.
koji su sad na Crnom moru —
za lađu, koja sretno jedri
i za lađu, koja kobno tone...

Gospodine,
ovo je psalm za sve one,
koji su otplovili iz drage luke
u drugi kraj u drugi zavičaj —
za sve im snove, miline i muke,
ko onoga, što sjetan snivao je raj
opijen pjesmom ljepojke sirene
u žudnji da nađe nikad viđen kraj.

Gospodine,
ovo je psalm za sve one stare žene,
što pognute čekaju znanu im lađu
i obilaze u suton crkvu kao sjene
moleći, da ih djeca još u životu nađu —
i za one mlađe, vitke, još ljepše žene,
što pobirući sjetne s kamina čađu
žive, mučenice, tek životom uspomene.
I za djecu onu, što kraj mora u pijesku
nemirna šaraju likove mornara
il' u drven brodić žudnju najmlađih sanjara
izrazit bi htjela — i za njih ovaj je psalm.

Gospodine,
i za dušu nemirnu, što bi htjela
otploviti tragom gusara drevnih i smionih mornara
a okovana stenje, ko u kavezu ptiče — u tmini ovog tijela
čas prkosno smjela, čas krotka i svela —

Gospodine,
i za njen mir —
i za mene je ovaj psalm.

NEBULOSA DE COLON

Cristobale, ostvareni su mučni sni:
U luci usidrene karavele
Odvest će te gdje ni mašta ti ni ti
Uzvila te nije,
Sanjaru najveći.

Za tobom će ostati Santa Fé,
Izabelin dvor, ljudske spletke i laži.
Kako sitno je ljudsko sve
Za onoga, koji Novo traži!

Oh, da li i nas, drugarice moje riječi,
I u kojoj luci čekaju karavele,
Oh, gdje su naše Sante Pinte i Veñezuele —
I što nam potragu za Novim priječi?

IVAN GORAN KOVAČIĆ

Crtež: Fedor Vaić

rodio se 21. ožujka 1913. u Lukovdolu kraj Severina na Kupi (Vrbovsko, Gorski Kotar). Pučku školu je polazio u rodnom mjestu, gimnaziju u Karlovcu i Zagrebu, gdje je maturirao. Upisao se 1933. na Mudroslovni fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, gdje je učio grupu za hrvatski jezik i književnost; još se nalazi u »toku ispita«; u međuvremenu je ušao u uredništvo »Hrvatskog dnevnika« (film, kulturna rubrika, i t. d.), zatim »Novosti« (književna rubrika), a radi u uredništvu »Hrvatske Enciklopedije« (korektura).

Goran Kovačić piše pjesme i prozu, a napisao je i veći broj književnih članaka i kritika. Matica Hrvatska mu je izdala knjigu novela »DANI GNJEVA» (Zagreb 1936.). Pjesme u književnom i kajkavskom narječju objavio je u nekim hrvatskim revijama.

Osim toga Goran Kovačić prevodi s francuskog i engleskog jezika. Autor zabranjuje pretiskivanje svojih pjesama iz ove knjige.

LASTAVICE

O lasto, kad nagneš tamna krila
Sve modrilo svoda
U srce se slije;
A kad se vineš, grud ti se otkrije
Ko kad blisne voda,
Koju noć je skrila.

Cvrkućeš, a uhu tad se čini:
Srebrne škarice
Režu svijetle zrake!
Ili, da kroz ledene oblake
Prolijeću strelice
U dubokoj visini.

Gleda te kraj okna djevojčica;
Sniva, oči rastu:
I na nebu suru
Vidi tebe u plavu veluru;
Al ne kao lastu, —
Za nju si kraljica!

Iza tebe dvorjanke, u sviti,
Kneginje odabrane,
U svili i baršunu
Do dvorova nose modru krunu,
U tamne dvorane,
Gdje stupovi su viti.

Kao maćuhice o sutonjoj uri
Mahovinom sanjâ
Raznježavaš duše,
Letiš: s tobom nebesa se ruše,
Okreću, — a danja
Rijeka modro juri.

Otmjena si, lasto, poput klasa!
    Vihor vas (ko jedra)
    Nosi, mile ptice;
Krila biju ko duge trepavice,
    A grud, kao njedra,
    Slatko se bjelasa.

— — — — —

Proljetos, s ljubicom u kljunu,
    kao modre nade,
    U sela ste nam pale;
Cvrkutom ste tužnim zaplakale:
    Tko nam to ukrade
    Strehu gnijezdâ punu?

Kružile ste vrh golih zidova
    Kućica i štala,
    Gdje su gnijezda bila
Ispod streha, iznad vratnih krila,
    Greda i jasala,
    Ispod svih krovova.

Tisuće se cvrkuta — ko suze —
    Nad razvale prosu;
    A niste ni znale,
Da jedine ste ljude oplakale,
    Koje smrt pod kosu
    Najstrašniju uze.

BDIJENJE

Mali cvrčak pjeva ko da sanja,
I samo se na čas od sna prene;
Meke sjene travka, cvijeća, granja
U svijetlo su zvijezda odjevene.

Svi drugovi okò njega zriču:
Cijelo nebo dršće od glasova.
Zar iz snova zrikavci to viču,
Il su pjesme zvjezdanih korova?

Poljuljane svijetle sfere gasnu.
Rosni mir; glas probuđene ptice.
Kraj živice još se cvrčak glasnu.
Blijeda zvijezda spušta trepavice.

Nijemo padoh: razdrte mi grudi.
Ginuli su negdje cijele noći
Zvijezde, travke, zrikavci i ljudi.

NOĆNI VLAK

Kroz noć daleko tutnji crni vlak.
Srce ga sluša, i s njim muklo tuče:
Kotači, ko da jure nada nj, buče;
I spavač trne, ko na smrti znak.

Pa dođe zavoj, i kroz laki zrak
Kao šum kiše kolesa zazvuče:
To nekom drugom zemljom vlak se vuče;
A spavač tone, ko da srče mak.

Kroz noć sve brže tutnji crni vlak
Gazeći ljude, naselja, tjelesa,
Kao sotona bezuman i jak.

I onda tiho ridaju kolesa,
Ko dalek slap, il ko da lišće stresa
I nosi kroz noć snenu vjetar lak.

PREZRELA JESEN

U svakom plodu malo sunce zori,
I voće slatkim jezikom mirisa
Javlja nam svoja imena; dok gori
Lišće svih breza, kupina i tisa.

Bundeva se žuta s brijega sori.
Orasi pljušte kroz lišće iz visa.
Cestama štropot punih kola ori.
Na nebu vatre jesenjih obrisa.

Lijepe mi se prsti od slatkoće.
I moje srce zrelo je ko voće.
Miriše! Čudne još ga drže snage

Na tankoj grani ljubavne zreloće.
Gle, viču silno s njegove punoće
Vesela usta ime moje drage!

MOJ GROB

U planini mrkoj nek mi bude hum,
Nad njim urlik vuka, crnih grana šum,

Ljeti vječan vihor, zimi visok snijeg,
Muku moje rake nedostupan bijeg.

Visoko da stoji, ko oblak i tron,
Da ne dopre do njeg niskog tornja zvon,

Da ne dopre do njeg pokajnički glas,
Strah obraćenika, molitve za spas.

Nitko da ne dođe, do prijatelj drag, —
I kada se vrati, nek poravna trag.

VESELA CERKVA

Na bregu cerkva jena,
Stara par vekôv,
Stojí vre zapuščèna,
Šišmišov puna, sôv.

Njeja je niska vrata —
Pred smrt zaprl baron —
Ni vre golobe v jata
Razgànjal smehom zvon.

Sè ajngele i svete
Je imat v reštu tel —
A majstor v lica, v krete
Veselje im je del.

V glavnèmu je oltaru
Anton, svet pustinjâk —
V pobòžnem stojí žaru,
Ko grabancijaš-dijâk.

Z jenó nogó je skočil,
Lepo se nasmejâl —
S palicó se podbòčil, —
Da ne bi dole pal.

Do njega je Mikùla:
V ròka mu zlati ščap,
Na glavé bela kula,
A brada mu ko slap.

I sveti Petr v kotu
Dignil velik ključ:
Ko da mu gdo na potu,
Pa tel bi š njim se tuč.

Zatancal je, junak,
Tam fratr jed'n stari
Ko da za greh ne mari
Je kuto dignil v zrak.

I ajngeli drvèni
Krilam dajó mah —
Skačó preljubljèni,
Ni ji Boga strah.

I kada trak od sonca
Čez okno v crkvo gre, —
Veselju nima konca —
To jako lepo je.

A Mojsiju na kipu
Od jada zras'l rog:
Vu tem se smešnom hipu
Nasmèjal stari Bog . . .

— O dobri sveti ljudi,
Stišnjèni vu svoj kot —
Ljudské ste čisto čudi,
Rojèni baš za pot.

Ja znam, da vi bi teli
V beli, lepi svet,
Da tožne razvesèli
Vaš obraz, smešní kret.

Vàvêk bi potovàli,
Tiràli ljude v smeh —;
V birtìje malo stali —
I ne bi bil to greh.

PETR BREŠKI HARMONIKAŠ

Ako se je jókal ali smèjal
Zaprta bila vusta so i oči, —
Z harmoniko je svoje soze lejal,
Čez tipke njeje smeh se njegov tòčil.
Njegòvo dušo imal njeji meh,
Njegòvo srce, njegov vzdih i smeh.

I celi život bil mu je popêvka,
Cel život tan'c, svati, pirovânje;
Muzìkal do svojèga je sršetka, —
I na oblâke š'l je v svatovânje...
To znadó si: da je Petr Breški
Pri ajngeli harmonikâš nebêški.

To ni izmìslil nigdo, to so glasi
Od Boga prišli o mrtvâčke maše:
Čim plòvan zapopêval »Bože spasi!«
Zagrmèle orgùlje so naše
Na tan'c, — kùdi muzìke Petròve —,
I ko da celo selo v nebo zove!

PRIJATELJ SMRTI

(Fran Galović)

Grođe bo vino; iz tela niš nè bo.
Nas bo nestàlo, i ostàlo sè bo:
Popêvke, oblâki, kostànji, tice,
Sonce i leto na drage gorìce.

I čvrč'k bo vmrl i bo se probudil.
Seljâk si vino bo v trču pritrudil,
S pesmóm bo ga pil skroz doklje ne vmere:
Vu kmice mu vetr sa vrata zapère,

Okna zalupi — i v reči domače
Prnèse popêvke, narokovàče,
Slatke ko kúš'c i kudi čehùlja,

Žuhke ko soza, kudi zemlja črne,
Iz kê se nigdo nigdâr ne povrne,
Da čuje čvrčka, da gléda metulja.

MALI POT

Čez šumo teče mali pot,
Od lada plav, od sonca žot.

V njemu trag je zajcôv, sȓn,
I zarez kola, glibok, črn:

To proš'l drobn voz je drv,
I tica još, i krt, i črv.

I dugo vre nikòga ni —
A pot vàvêk beží, beží.

Zavîja sim, zavîja tam,
Okolo šumské kroži jam,

Dole skače, v nebo gre —
I najempot ni ga vre.

Čovek gléda: kàde je to?
Goščàva, mir krog njega so;

Ni vetra čut, pepêvke tic, —
Presvetlo ni, ni preveč kmic:

Pozabi čovek toge sè, —
I sreča tu primiri se.

BELI MOST

Preskòčil je reko,
V hrptu se je svîl,
Bel ko čisto mleko
I velo od vîl.

To so dva se vala
Slila vu jen, tren:
Slika je ostála
Od njihové pen.

Srebrna se riba
K njemu pripeljá,
Voda se zaziba:
On se v nje smehljá

Kada riba projde,
On tiho zaspí, —
Kočîjica dojde,
Pa ga probudí;

Strese se od sreče,
Da ne more jač;
Popevko okreče
Kočîjin kotâč:
    Beli beli beli most
    Ko slonòva kost!

RADOVAN ŽILIĆ

Crtež: Ivo Režek

rođen 17. srpnja 1913. u Zagrebu, gdje je završio pučku školu. Srednju školu i pravne nauke svršio u Zagrebu, gdje i danas živi i služi kao sudac.

Surađivao je u »Hrvatskoj Reviji«, »Hrvatskom kolu«, »Savremeniku« i drugim književnim listovima i zbornicima.

Izdao je zbirku pjesama »KROZ GLAVNU ULICU« (Zagreb 1933.), a godine 1935. »Grad na vjetru« kao ciklus knjige lirike četvorice (Nizeteo, Kozarčanin i Dončević) »LIRIKA« (Zagreb 1935.) u izdanju »Hrvatske Revije«.

Pjesme su mu prevođene na njemački, talijanski, slovački i ukrajinski.

BALADA O MOJEM DJEDU

Duh svoj pripremi za bunu,
smirenje oduzmi krvi,
Pa ti — muk —
ko hajduk propjevaj prvi.

Djed tvoj bio je čuvar stada
i mrki skitnica šuma,
daleko od katedrala i slova,
siromah biserjem našega uma.

U vuka je zario prste,
meso sirovo ždero,
snivo na granju ili kraj vode
i lički kamen nag je provero.

Schopenhauera bi svrstao u luđake,
da mu je njegovo ime bilo znano,
sve što je prelazilo ovaj krš,
njemu je bilo daleko i strano.

Danas se već on posve stopio u zemlju,
ni crvi nemaju hrane,
tek mozak njegov, što bio je siv,
u šumi je pustio grane.

Ime mu samo još katkad spominje otac,
kad grad naš vjetrovi tamane,
i u zvuk dalekih crnogoričnih šuma
na njeg mu sjećanje pane.

MLADIĆ OLUJNE NOĆI GLEDA POVITE GRANE HRASTA I ZBORI

Golemi starački hraste
što stojiš povrh kuća, ljudi, tornjeva i sela
povrh nekog užurbanog grada
Ti, koji gledaš svojim svježim okom
kako se u tome gradu
predivno živi i još teže strada.
Ti, o čije su mladenačke ruke
vješali grofovi premalo ponizne sluge
zaljubljeni prolijevali strasti,
Ti, o čiju se je ruku zanjihalo tijelo
čovjeka krcata životne tuge:
reci mi Tvoju priču, priču užasno staru
što Ti je šumi vjetar o Tvoje prosijede kose,
kad Te njegove ruke razdiru i nose
i Ti ju zamišljen slušaš ko djevojka draga gitaru.

Pričaj mi, kako žive Eskimi
i kako ljube Gejše u Japanu
da li i drugdje pate ljudi kao i mi
i što Ti vjetar tiho šumi u pianu.

Piju li Mongoli vino
ko i mi Hrvati na jugu,
i koji jošte to narod
skriva golemu tugu.

Što Ti donosi vjetar
sa dalekih sibirskih ravni
i što su Ti šumjeli vjetri
daleki, prošli i davni.

Koga kunu mornari
kada ih valovi guše,
i kome se mole pingvini,
za upokoj svoje duše.

O čemu noću govore rime
Matoša, Rilkea i Baudelairea
i koliko noćas i srca i lađa
bura u brodolom tjera.

Na što smjeraju ljudi
kad tijelo se klonulo zanjiše
i zašto je u ulici uvijek još
poslije udarca tiše.

Pusti, neka noćas grane Tvoje
stare priče šume.
I kada snažno udari vjetar
i u Te i u me:
Sviraj mi svoje bajke
o hladnoj zemlji dalekih pingvina
o usnama žena u Mehiku
o slatkoći rumenoga vina.
Donesi mi noćas na svoje stare grane
sjevernog mora sliku.

Počni sada svoju priču
priču užasnu staru
što Ti je vjetar šumi kroz Tvoje prosijede kose,
kada Te njegove ruke razdiru i nose.

NOĆ I DJEČACI

Zamire tiho večernja vreva
i blistavo sukno kaputa
a noć: stara žena sa štapom
spotiče se o cestu, kojom stalno luta.

Luta noć i dječaci.

Dječaci očiju neslućene tuge,
nogâ što su poderane i bose,
vjeđâ bezbrižnih za druge
i jako raščupane kose,
koju nikad nitko podragao nije.

Pa kada im nad glavom zaplaču oblaci,
njihove ruke noćuju u džepu
i raspukla usna se smije.

Posve blizu kuća idu,
a lica se kuća u tami rastežu i grče,
i stružu ramenom po zidu;
dok noge pred izlozima stoje,
pogledi nedopušteno trče.

Pogledi tuge, nemogućnosti izloga lijepih;
i samo čik zgažen od večernjih nogu
o donju se usnu zalijepi.

Pred krčmom zastanu slušajuć
kako ciganska violina suzi
gorke suze nomada,
i misli njihove su misli pustolova, skitnica,
uličnih Don Kihota,
a vjetar iz zemlje Eskima
o njih svoju dugu pelerinu mota.

I negdje ih hodanje smiruje
i prislanja leđa o čvrsto zaključana vrata,
glavu u prsi nehotice roni —
Prošla je ponoć zavita u crno,
silaze brojke sa crkvenog sata.

Zvoni!

Tko ih to opet, tko ih to opet
na novo lutanje goni.

MLADIĆ KORI PROLJEĆE

Ja ne znam što me ti,
proljeće vlažno,
svaku godinu smrću nanovo strašiš
i zašto svoje šarenilo lažno
nanovo uvijek bacilima tebecea prašiš.

Ja sam još mlad iako dnevno slabiji
i volim život bučnog korza grada
što pjesnik ga kuje u rime
i volim cestu na kojoj se strada
i ponosim se time.

Ozbiljno budi proljeće ludo
i štedi od tvojih lakomih draži
moja labava pluća,
jer bit će ti žao, ja ti najozbiljnije velim,
kada me šum tvoj slijedeći ne nađe
u sjeni ovih bogatih kuća.

STUDENT KOJI JE PREVIŠE ČITAO FILOZOFIJU OBRAČUNAVA SA SVOJIM ŽIVOTOM I ZBORI

Ovo neka bude moj posljednji korak
i posljednji pogled s mosta u dubine.
Udavit ću te, živote, jer bio si mi suviše gorak
pa neka u ovoj rijeci tvoja žučljiva krv ugine.

Da! Bilo je to prije dvadesetipet ljeta
otac moj dao mi je tebe za vječnoga druga
da me vodiš kroz polja, gradove, kavane i korza
da čuva tvoja snaga lakome poglede moje
a ne da mi tvoj smisao
(turnuvši mi u ruke Kanta, Hegela ili Spinozu)
U sobi hrptenicu svija
ne da se mojem naherenom stasu
blizina žene ruga.

Dozvoljavam ti, prije no što ti voda u plućima zahropti,
a mozak moje znanje u ribe presadi;
da tvoja miso tugu ovog izbijenog grada
svojom tugom pogladi.

Što uopće sada još misliš na sebe
na svoje porive, ambicije, seminarske debate
kad ne ću uopće više, da te krijem u sebi.
Umiri se. Što onda, ako je ona danas u kavani,
a u kinu ljubav cvjeta.
Misliš li; kad sam te već umočio
s jednom nogom u hladnoću drugoga svijeta,
da ću se vratit u grad
i umirati na rate.

Pomisli samo još jednom na mene
bio sam ti ipak i suviše dobar
dobrotom sam ti noge ogrijavao zimi
pričao sam ti ljubavi moje sretane u vrevi
priča kako su kmetovi bili naši zajednički preci.

No konačno dosta — čvrsto me primi
da vidimo kakova je noć i u rijeci.

CIKLAME

Snuždene male ciklame,
jeste li mislile kada,
kad miris ste pružale šumi,
da je vaza vaša mrtvačnica,
Grob smetlareva kola grada.

Ciklame, ciklame,
vi ste rođene zato
da umrete u sobi prelijepe i precrne dame.

I kada vas na korzu pruži
seljačka ruka, ruka puna treme
nekom kavaliru i njegovoj dami,
oni će vas uzeti,
da im vaša malena blizina
na čas možda zamijeni parfeme.

Ciklame, ciklame,
jeste li kada osjetile gorčinu,
što siva je sudbina vaša,
što nemoćno klone vaša glava
u ruci bogataša.

SLUTNJA JESENI

Jesen je čarobna boja
u slazu proljetnih stada
jesen je blagi san trsja
i zvuk listopada.

Od sinoć su već sati pokisli na vjetru,
a žene ljepote u sukno već tkaju.
Lome se lagano grane
i žuti list na izdisaju.

Šušte jesenje noći
ko krilo žene i slasti
nestaje list i radost
i mladost će doskora pasti.

Listopad pljušti u granju
ko ženâ osamljenih suze
kad su im puste noći
i slutnja smirenje im uze.

Pločnik se već davno u đonove uvuko
jesenji to oblog na tabane stavlja
tko ima cipele nove
tome je ljepša jesen i boljega je zdravlja.

I laste su već spremne i prebiru žice
telegrafske tuge i žalobnih slova
i kiša ih prati
i samoća krova.

Pljušti, šušti, pljušti,
listopad, jesen i granje
ulaze niti kiše
u žuto jesenje tkanje.

STAROST

Starost je očiju sjena,
drhtanje misli i ruke,
Starost je sjećanje žena
bez buke.

Misli su jedro bez bure
u posljednjoj noći posljednje luke.
Strah posljednje mature.
Posljednji dah na posljednje zvuke.

Starost je tjeskoba bijega
kad smrt sakupi vlasi,
ko vjetar letve na plotu.
Starost je slutnja svega
i posljednji banket životu.

PROLJEĆE BEZ SUNCA

Oblak je tuga na proljetnom nebu.
Vrane su snivale Finsku.
Meka je draga zemlja, sine,
u koju je djed zaorao:
tvrde, koštunjave ruke,
mi njegove kosti.
Volim tu zemlju ko oca i tebe;
zemlju
blatnu, ružnu, blistavu i krasnu
u kojoj je plug: bog,
anđeli: ljudi i bosi i prosti.

Krvavo jutro rastanak čeka.
Plinska maska je pelena
i posljednja sigurnost na posljednjoj postaji.

Vlakovi mladošću tutnje,
srce brigama zbori,
sirene zovu tjeskobne slutnje,
svibanj granatama žubori.

I novi nemiri rastu
ko drage zelene vode
i oko kad suzama hlapi,
a bez nas brodovi brode.

I rastu granice nove,
nemirom šumi rijeka.
Vlak naš nove korake sluti.
Na posljednjoj postaji
polazak čeka.

KRAJ KOLIJEVKE

Modre su tvoje oči, sine,
i meka plava kosa.
Život je siromaha blatni seoski drum,
bogatima jutarnje sunce
i rosa.

U tvojim očima, sine,
titraju krugovi smijeha
i nade moje za tebe.
Kada se prosinac spusti,
neimaštvo sirotinju zebe.

Već sam stvorio mnogo,
mnogo planova ludih.
Bit ćeš liječnik.
Melem stavljat na rane,
i gradit ceste i sušiti polja.
Možda ko djed čitat zakona slova.
Pustolov neki ime stavljat u romane.

A ako te želja ponese
u vojne redove stati,
i borit se ludom praiskonskom snagom:
otkupljenje mladošću otkupi
narodu ovom umornom i dragom.

Moji su planovi smjeli,
pisani srcem na ranoj jutarnjoj magli.
Za narod svoj u srcu pobune nosi,
kada tiranin dođe,
junak bezimen budi, milostinju ne prosi.

Modre su tvoje oči, sine,
i meka plava kosa,
a moji planovi ludi
ludi ko rat, ko rat, koji porodi tebe.
Život je siromaha blatni seoski drum.
Neimaštvo sirotinju zebe.

ALEKSA KOKIĆ — (1913.-1940.)

Crtež: Mladen Veža

rođen je 14. listopada 1913. u Subotici (Bačka), kao sin seljačkih roditelja. Pučku školu uči u rodnom mjestu, klasičnu gimnaziju kod Isusovaca u Travniku. Poslije ispita zrelosti upisuje se na Bogoslovni fakultet Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, pa je 11. srpnja 1937. u Subotici odslužio prvu sv. Misu. Bio je jednu godinu župski pomoćnik u Subotici, pa se onda vraća u Zagreb, upisuje na Mudroslovni fakultet i uči grupu za hrvatski jezik i književnost. Morao je prekinuti nauke i poći na odsluženje vojnog roka u Cetinje (Crna Gora), gdje je naglom smrću, dva dana nakon dolaska, umro 17. kolovoza 1940. Pokopan je na Bajskom groblju u Subotici.

Kokić je počeo pjevati već 1928., pa mu je prva pjesma tiskana u prilogu »Subotičke Danice« (1930.). Na međunarodnom natjecanju marijanskih pjesama (1933.), Kokić je dobio počasnu diplomu od

francuske »Academie des jeux Florimontais« u Lyonu. Tada već surađuje po mnogim hrvatskim književnim izdanjima. Godine 1936. izdao je svoju knjigu pjesama »KLASOVI PJEVAJU« (Zagreb 1936.). Osim ove knjige, Kokić je napisao više pjesama za govorne zborove (Zvona tihe radosti), a prilikom 100. godišnjice osnutka i rada Zbora zagreb. duhovne mladeži napisao je litomontažu »STO GODINA VJERI I NARODU« (Zagreb 1936.). S M. Čovićem je napisao kulturno-povijesni prikaz »BUNJEVCI I ŠOKCI« (Zagreb 1938.). Kokić se bavio i pučkom pozornicom (igrokazi: Zubar na salašu, Anica se vratila, U gostima), pisao je i scenske slike s govornim zborom (Hrabra četa, Kod jaslica, Izguljeni sin). Još je napisao nekoliko novela, crtica, književnih članaka i prikaza.

Poslije Kokićeve rane smrti ostala je u rukopisu njegova posmrtna knjiga pjesama, koju će doskora izdati H. K. D. Sv. Jeronima pod naslovom »OBASJANE BRAZDE«.

Mnoge su Kokićeve pjesme uglazbljene (skladatelji: K. Kolb, T. Fosić, J. Andrić, Ć. Brajša i A. Vidaković).

SVI SVETI SU PROŠLI

Svi Sveti već su prošli.
Večernje jesenske magle dane nam friško skrate,
njive su odviše tužne. I mi smo, brate, tužni,
zašto nam ne dođeš malo, da znadeš kako svi željni
već dugo čekamo na te.

Mirišljavo i sitno cviće uvenilo već je u bašči,
posadila što sam davno, zalivala večeri svake.
Zamišljena dok sidim sama u našoj mračnoj sobi
tako je teško mislit na dane vesele, lake.

Kraj peći se skupimo često, lagano divane stari,
a katkad i oni znadu ćutiti veče cilo,
(tuga i' ućuti kada oni se site dana,
dok svi smo zajedno bili, kako je radosno bilo).

Svi ste se razišli skoro, svaki na svoju stranu,
tako ste postali ćutljivi, ni pisat ne ćete, da bi
uneli malo veselja u ovu mirnu ravnicu
i brige razbili teške nani i baći, koji
u poslidnje vrime su slabi.

Bar ti nas nemoj tako i dalje mučiti, brate,
proliće i lito su prošli (u bašči nestalo cvića),
jesen se krilima vlažnim spuštila na naše nizine,
kada već kući ne ćeš, a ti nam bar kadgod piši
u klonile da nam duše uneseš malo vedrine . . .

NE ŽELI DA TI PIŠEM

Ne! Nisam te, sestro draga, zaboravio u ovom gradu,
u kome živim eto već godinu sada petu,
dušu mi samo mladu očarala velika ljubav,
u dragoj ja se tišini spremam za službu svetu.

Našo sam, sestrice, ono, što sam želio sebi:
tišinu, koja znači mladosti mojoj sriću,
našo sam Istinu živu u slici Oštije bile
i jednog litnoga dana svećenik Božiji bit ću.

Ne želi mnogo da pišem, ne želi od mene, sestro,
kad uzmem pero u ruku i počmem pisat ti pismo,
viruj, tako mi teško, tako bi išo na salaš,
(kako li i sad ga volim) ta davno se vidili nismo.

Tuga mi obvlada srcem, kada se sitim dana
ditinstva, draži salaša, kraj kojeg pruža se žito,
tuga mi obvlada srcem — kod kuće bio nisam,
a proliće nestalo davno, prošlo je drago lito.

Ne tuguj, sestro draga, (iako bašča je tužna)
u tvojoj duši ne će žalosti biti više,
najdraže u svom životu: pisme ću poslati kući
i bit ćeš radosna usrid ladne jesenske kiše.

Čitajuć pisme kod kuće svi ćete ositit, da vam
u duši redom lakše i sve to vedrije biva,
svi ćete ositit da sidim kraj vas, a ja ću to vrime
misliti na vašu radost, na salaš i zovu staru,
na žito beskrajni njiva.

Ne želi od mene, sestro, često da kući pišem,
kada se sitim draži, lipote naše nizine,
tuga mi obvlada srcem i ja se zaželim (premda
i tu se osićam dobro) mirisa naši ravni
i vaše drage blizine . . .

BALADA O PROSJAKU KOJI SE VRATIO ŽITNIM POLJIMA

Rumeni makovi strše duž dugih žitnih strnika
Išaranih koscima glasnim, lancima zlatnih krstina,
Lisnati šumi kukuruz, a pjesma salaša, šljivika
Širokim cestama javlja beskrajnu radost ravnina.

Opaljen suncem, gologlav, višnjevim štapom u ruci
Drug sam malene ševe i cvrčka u brazdi sitnog,
Potičem mrava sa zrnjem: vuci svoj teret, vuci . . . !
Na grudima klas mi se smije do maka i cvijeća žitnog.

Susrećem starca pod zovom: jedna mu noga drvena,
Pokidan šešir u travi, prosjačka torba do gloga,
Iz vlažnih očiju sijeva sreća i radost skrivena.
Stanem. Gledam ga, šutim. Nazovem prijazno Boga . . .

Prene se. Kraj nas u ritu zazuji radina pčela,
Zadršće starački glas i zvuči mi sve kao priča:
». . . bio sam nekada sretan, krv je u žilama vrela,
Ravnica ječila jutrom pucnjavom mojega biča.

Proljećem svakim je za me nova svitala sreća:
Oranje, sijanje, konji . . . s pjesmom me pratila ševa;
A ljetnja kosidba bila od svih radosti veća,
Ja mašem . . . široko mašem . . . a kosa u suncu sijeva . . !«

Glas je zastao hrapav, starac se briše rukavom,
Nad klasjem cvrkuću laste, ravnicom titra žega,
Zova je pomakla grane nad sijedom staračkom glavom.
». . . a onda jednoga dana ko sna je nestalo svega.

Zagrmjeli bubnjevi, trublja svirala u slavu rata,
Rastanak bio je bolan . . . teške sam časove mnoge
Proveo daleko bez majke, bez tople riječi i brata
I jednoga crnoga dana ostadoh bez jedne noge.

Gazda me dočeko hladno, nije trebao sluge
Prosjaku slična. Drugi s praga me tjerali s kletvom.
Životni dani se moji zavili oblakom tuge,
Nijesam se mogao više veselit oranjem, žetvom.

Danas mi vatreno sunce i miris poljskoga cvijeća
S duše skinuli na čas minulih bolova veo.
U žile snaga se vraća, pomlađeno srce se sjeća:
I ja sam orao jednom . . . i ja sam nekada žeo . . . !«

Ustade starac, široko zamahne rukama blijedim
I pođe k poljima žitnim . . . Od znoja sjaji se čelo.
Sunca se blistaju zrake na dugim kosama sijedim.
Užaren podnevni dašak miluje lice mu svelo.

Krstine zlate se, pjesma cvrčka se razliježe sitnog,
U daljini iščeznu starac . . . Čuje se pucnjava biča.
Na grudima klas mi se smije do maka i cvijeća žitnog.
Zovine grane šume . . . sve je, sve je ko priča . . .

MOLITVA ZA NOVOGA SLUGU

On je prije nekoliko dana sav opaljen suncem
u jednostavnoj bijeloj seljačkoj nošnji
došao sa sela.
Njegov svežanj bio je tako malen.
U očima mu se vidi tuga za nečim dalekim,
na grudima mu još visi ciklama svela.

Njegove kretnje su nespretne i teške,
kao i njegovih drugova, koji u Božjoj slobodi
žive od zemlje daleko od grada.
On je još nemiran, plašljiv,
teško mu se naučit na kuću,
gdje šutnja vlada.

Za nekoliko dana kupit će novo odijelo,
ovo će seljačko odbacit,
ili kome dati . . .
i košulju će bijelu zamijeniti drugom,
košulju će skinut, koju mu je dobra
satkala mati.

Gospodine, ne daj, da naš sluga novi
prezre svoju braću,
koja su i dalje ostala kraj pluga,
i ne daj, da se u njegovu dušu
uvuče zloća i pokvarenost gradska,
pa makar na njem bilo novo odijelo
i košulja druga.

BALADA O STAROM ČVRČKU

Tratinčica je jutros rano prije zore rastvorila latice bijele.
Još sva je vlažna od rose, meka i topla od daha ljeta
I čudom se čudi, kako cvrčak stari nepomičan leži,
I ne će da glasnom pozdravi pjesmom pri rađanju sunce,
Uzljuljane klasove teške i cvijet, koji već cvjeta.

Tišinom odišu široki šorovi salaša . . . pšenica šušti . . .
Ali . . . nekada je cvrčak pun snage, mlađan, kao brza krilatica,
Letio preko rascvjetanih polja, žeteoce pozdravljao svirkom,
Na rubu šume čekala ga je slatka kupina i jasna ivančica.

Ljeto je za njega bio život, u očima je nosio sunčevu vatru;
U njegovoj pjesmi grožđe je zrelo, bosilje raslo, kapao med.
Pastiri su mu odzdravljali frulicom, cvrkutanjem ptice,
Pčele su ga zujanjem tihim pratile kroz lipov drvored.

Jesenji mrazevi bili su dani bježanja, straha i tuge.
Nije volio hukanje hladnoga vjetra, ni ledeni dah krizanteme.
Ostale crne su vrane, da ga dosadnim graktanjem plaše,
Preduge su postale oblačne noći kišne . . . i nijeme . . .

Zimi se zavuko u koju siromašnu kućicu; nije trpio bogataše.
Hrana mu je bila mrvica kruha, brašno od proje, krevet toplo
ognjište;
Pokatkad se u podne popeo na prozor i buljio u snježne poljane.
Zapjevao glasno pjesmu o ljetu . . . i pošao tužno u tiho skrovište.

Ranim je proljećem iz kuta u kut skakutao po sobi svoga
gostoprimca.
Izmamile ga u polje sunčeve zrake i prve nad krovom laste.
Raširenim krilima je poletio nad golim granama šume
I s ljudima pratio, kako voćke cvjetaju, pupaju vrbe i žito raste.

Tako je cvrčak živio mnogo godina . . . Jednom mu oluja slomila
krilo.
S jednim je krilom lebdio manje, ali se još uvijek veselio suncu
i ljetu . . .
Jednog je crnog dana kobac mu oštrim kljunom izbio desno oko;
Još se uvijek s jednim okom divio pastirima, trešnji,
suncokretu . . .

Jutros su tišinom odisali široki šorovi salaša . . . šumjelo žito . . .
Šuštjelo lišće šuma i šaša . . . tužna je bila ravnica sva . . .
Kraj procvale tratinčice puklo je veliko srce staroga cvrčka,
U rosnoj je travi ostao mrtav . . . jer srca nije imao dva . . .

PRIČA O MALENOM BRATU

Šum mladih vrba

Mlade su vrbe kraj potoka
Šumjele šumom širokih šuma
dalekih tornjeva prateći zvon,
trešnjine grane spustile se livadi
i pitale tiho, tihano:
Ah . . . tko je On . . . ?

Njegove su oči duboke i tamne,
pogledom blagim poziva s gnijezda
ptice raspjevane;
govor mu je nježan, topao i mekan,
glas mu je pjesma, mirisna svježina
kao dunje rane.

On je iskra jedne ljubavi skrivene . . .
šaptale su poljem
grane ruzmarina.
On je pjesma zvonka, glasnik Bijeloga Kralja,
trubadur je Višnjeg . . .
šumjele su lati
cvjetova dolina.

On sam nije znao
da l' je putnik čudni, nepoznati pjesnik,
il' Vječnosti sitan bezvrijedan sat . . .
On je znao samo potoku i cvijetu,
janjetu i vuku, siromahu, bolnom
da je Mali Brat . . . !

Srna i cvijeće

Skakuće srna bojazna
vična svakom šumu,
da se spremno skriva;
njezini su koraci
mahovina meka,
oči:
dva ugljena živa.

Prolazi srna livadom,
naginje se
nad svaku zelenu vlat;
ispitiva sitne cvjetove,
što im je pričao, šaptao
veseli Maleni Brat.

Čitavo polje šuti, smiješi se
majčina dušica
i sitni krasuljak;
gljiva je kapu naherila
i gleda radosno
kao Snjeguljice male
brižni patuljak.

Mak je rumeni u žito
nasmijano lice sakrio,
ševin je zastao poj;
s bosiljkom mirisnim
cijelo se polje ivančica smješka
srni radoznaloj . . .

Molitva mravi

Zašto je Maleni Brat
prozirne uzdigo ruke
i zašto mu pogled zaneseno sijeva . . .
To ne shvaća slavuj,
ni u gnijezdu mekom
sakrivena ševa.

Mravi su odložili terete s leđa;
oni već odavno znaju,
kada se pogled Malenoga Brata
ljubavi žarke u vatri sja:
pobožno treba sklopiti ruke,
jer s neba je sišla u polje
Sestra Molitva . . .

U suncu večernjem
dobroga se Brata gubi
preobražen lik;
prvi mrav predmoli Očenaš,
ozbiljno i glasno kao u koru
stari redovnik.

Zamire šapat molitve,
mravi polaze nečujno
u svoje dvore skrivene;
idu tiho na prstima,
na bijele ruke zanesenog Brata
padaju večernje sjene . . .

Veče u tuzi

Sunce se sakrilo u njedra šuma,
bilo je veče žalosno;
zvončići bijeli dugo su zvonili,
bosiljak i sitni krasuljak
dugo su tužili vlatima,
dugo su suze ronili.

Lice je plavog različka
velom duboke boli bilo prekrito,
iz šume je klasova tihi
prodirao plač;
gljive su glave spustile,
za nekim su žalili jablani
i s bijelim cvjetima
kraj puta procvali drač.

Tamo daleko, daleko,
gdje se s nebom sastaje
drugi zeleni vlat,
s pjesmom u grlu radosnom
obasjan suncem večernjim,
sa staze je uske kraj šume
nestao Maleni Brat.

Srna je dugo gledala . . .
krupna suza biserna
skliznula se s tužna joj lica
i pala na krila cvrčka staroga,
koji je puknuta srca ležao
na polju ivančica . . .

SUSRET SA SVETIM NIKOLOM

Oprosti, dobri Sveče, što te u ovo veče
zaustavljam na tvome putu, kad nosiš radosti svima.
dopusti da ti jedan tvoj stari štovalac reče,
dugo vremena što već u svome srcu ima.

Poslušaj, Sveče, riječi samo ću malo ti reći:
Bar ove noći, kada raznosiš svoje dare,
gledaj, da možeš sada još više ljubavi steći
kod djece, za koju ljudi prečesto ništa ne mare.

Ostavi središte grada, gdje samo bogati žive.
Od tebe njihova djeca smijeh i ruglo prave,
pođi onamo, gdje su ulice uske i krive,
gdje mnogi nemaju kruha u svoja usta da stave.

Njihovoj djeci goloj sve svoje dare razdijeli
i kaput podaj njima, što ti sav je od kože,
jer kada smrznutom zemljom snijeg se posvuda bijeli,
oni ti nemaju drva u svoje sobe da lože.

Vidjet ćeš, sijedi Sveče, ta djeca tebe će dugo
ljubiti nevinom dušom, spominjat veče svako,
dok bogata djeca misle o tebi sasvim drugo,
a tebe i dare tvoje zaborave brzo i lako.

Oprosti, dobri Sveče, što sam te ovo veče
zaustavio malo na putu, kada se žuriš svima,
znaš, mene u srcu jako boli i peče,
kad netko gladuje, zebe, a drugi previše ima . . .

SALIH ALIĆ

Crtež: Vjekoslav Pejić

rođen je 30. studenoga 1913. u Bijeljini (Bosna), gdje je učio pučku školu i gimnaziju-medresu. Sada je novinar, radi u uredništvu »Nove Hrvatske« u Zagrebu.

Alić se prviput javio u muslimanskom književnom mjesečniku »Novom beharu« (Sarajevo 1936.), poslije čega surađuje po mnogim književnim listovima i ostalim izdanjima. Alić je izdao i svoju samostalnu knjigu pjesama: »LIRSKI AKVARELI« (Zagreb 1941.). Pjesme su mu prevođene na razne jezike, a uvršten je u Salvinijevu antologiju hrvatskog pjesništva.

Ove je godine nastupio u zajedničkoj knjizi s pjesnicima: Alfirevićem, Balentovićem, Krklecom, Šopom i Vlaisavljevićem u knjizi pjesama »RANJENI GALEB« (Zagreb 1942.), u kojoj je Alićev ciklus »San iz šume«.

U rukopisu imade knjigu lirske proze »Lijet u proljeće« i knjigu pjesama »Zelena grana«.

KORACI PJEVAJU

Jutro.
Dan je razlio boje
po travi, po cvijeću i smreci.
Vrele hvatam niti sunca
kao pjesnik u snu zvijezde
pale na dno riječi.

Miriše smreka svud i trava,
na svodu titra oblak bijeli
i igra se, ko zvuk vjetra
s lišćem u vitoj jeli.

I uz moć plahe mašte moje
ja lovim zvukove vedre i boje
i sadim ih u čiste duše vrt.

A koraci šume,
koraci pjevaju:
Danas smo život,
sutra — smrt!

TRAVANJ

Nestadoše sjene preminule zime
ko u zapjenjenim oblacima ptice.
Na zemlju snene arije se sliše
u zvuku zore, jutru na lice.

Sad travanj na sjajnom valu dolijeće
u kolima punim cvijeća od zlata.
Nevidljive sluge otvoriše mu
modra, nebeska kristalna vrata.

U granje je vlasi zelene upleo
i darom ih darivo bistrih nebesa.
S usana mu topli dah se preliva
i rose u kose ko bisere stresa.

I dok mu na čelu sunce se sjaji
kao u mudraca pod tjemenom misô,
svojim je perom po oblaku bijelom
najljepše stihove svijeta napiso.

PTICA NAD GRADOM

U sitan kljunić ptica sitnokrila
pobire zlatne žice sunca.
Nad gradom se sićušna visoko nadvila
ko zvijezda, sjajna se svjetluca.

Pod suncem svijetla sjaje joj se krila,
valovit bljesak ponad glave,
daleko, ko odlutala misao pliva
kroz svemirske visine plave.

I tihim letom, s oblaka na oblak
kroz mrežu sunca krči put,
da pobrane žice zlatnoga sunca
spusti u gnijezda kut.

NA VRUTKU

Krv sam prirode — vodu
na vrutku jutros pio;
u bisernim kapljama njenim
život mi vedar je zrio.

U tom sam pijanstvu slušo
jutarnju glazbu tihu,
zore sam zračak gledo
u rimi, u ritmu, u stihu.

U meni jezgra je života
pjevala pjesmu nadâ,
ko vjetar, što leti visoko
nevidljiv, vrh moga grada.

A ja sam i pio i pjevo
do zvijezda, gdje anđeli kruže
i sipaju na studen vrutak
iz raja zlaćane ruže.

TUŠKANAC

Vjetar se upleo u lišće šume.
Tišina u kucaj sata.
S gitare arije tiho šûme
ko zvuk od čistog zlata.

Tu između sutona i zore
mladošću srce cvate
i riječi mile prpošno zbore
o zviježđu što nebo krase.

Tu se noću stresa rosa
u kose usnulog granja,
djevojka, koja beskućnica, bosa
ko dijete na klupi sanja.

I u snu vidi svoj svijetli dan:
na ruci prsten zlatan,
pod grlom bijelim koraljni đerdan
boje ko krv, krasan.

Njih su skromne odnjihale tišine,
kišan ih ljubio dan,
popile mnoge životne gorčine,
sirotinjski mučio stan.

Tu zurle noćne šume vrh granja
i rose škrope travom,
a zvijezde, ko čarobne staklenke sanja,
njišu se crtom plavom.

PODNE U TRI CRTEŽA

Podne.

Ulice sve su polivene suncem.
Oblaka dva bijela na svodu,
ko ovce site u hodu
brode
i po crti obzorja šaraju ime
čudno, ko moje rime.

Na cesti čovjek sa štapom u ruci
(putnik je, beskućnik, ko zna od kuda),
pijan od silnog sunčeva svijetla
putuje od jednog do drugog tla
noseći sobom vječnu drugu:
crnu sestru — tugu.

Dječak vodi starca za rukav
(put mu je led među snom i javom)
on svijetom luta polumrtav
i nosi sobom uspomene
kad su mu oči
sjati prestale
ko zvijezde dvije
u rijeku pale.

Podne.

SUTON

U boji smaragdnog neba
krvav grca na zapadu svod.
Obzorjem, po krajini bijelih oblakovâ,
sunca zraci vezu slova.
Dan je pri kraju, ko obali brod.

U sutonjem šumu pjene
purpuraste, slušam pjesme
i gledam sjene
obzorjem od zlata,
kako se na međi noći i dana
otvaraju kapije
zvjezdanih
palača.

Za čas koji na zemlju će pasti
magličasti zvjezdani prah,
mjesec kristalnim nebom kliznuti,
dan, ko dim, il san iščeznuti,
i po beskrajnom crnom gaju —
nebu, proći će anđeoski kor
i sobom ponijeti šareni dekor
okrunjen u zvjezdanom sjaju.

MJESEC NAD GRADOM

Visoko nebo svuda diše.
Dah mu je ko šušanj svile.
Plavilom zviježđe bajke riše —
s krilima zlatnim vile.

Svod u sivo sav presvučen
gusto zvjezdano gorje krči;
u tanku srebrnu košulju obučen
mjesec, ko dijete trči.

Sjena mu visokim krovom koraca
i talas tminom se svjetluca,
strijele, ko srebrne vlasi baca —
o prozore snene kuca.

I u snu negdje nevino dijete
ručicom šarene hvata duge,
zvijezde mu zlatnim štapićem prijete
sa sjajne nebeske pruge.

A ja, umoran od lutanja, dišem
u krugu nevidljivih atoma
i večeri crno vino sišem
s nebeskog trona.

I gledam mjesec, ko ljiljan rascvao
nad gradom, kako se čist blista
ko dragulj, svod je sav obasjao
đerdanom od srebra čista.

POLNOĆNI VJETAR

I

Polnoćni vjetar kraj krupnog krijesa —
mjeseca — jezdi kroz kristalna nebesa.

Putanjom srebrnom zvijezda ko san
sja se, ko s večeri uštap ran.

A vjetar kroz zlatni etera prag
ostavlja za sobom nevidljiv trag.

I leti nedogledom, leti vedrinom
bezbrižan na putu noćnom modrinom.

On nebu zlatne slavoluke gazi
i pleše po zvijezdama posutoj stazi.

A ja mu pjesme njegove sučem
u srce i zatvaram zlatnim ključem.

II

Vjetar ko pijan od vina bunca
dozrelim zrnjem od srpanjskog sunca.

Stoljećima ovaj svijet on zori
vatrom, što bezbrojnim vjekovima gori.

Njegova pjesma ne sagorijeva
u prostoru srca mog, svud sijeva.

I ponosan, kao dijete miline,
plovi kroz plave kristalne visine.

A ja se, ko kaplja vode budim
iz sna, kroz osvit zore bludim.

I slušam glas vječne violine —
vjetra, što često me visinama vine.

UOČI PROLJEĆA

Blistavi, draguljni stupovi
od leda, jutros nestaše.
Nebeski plave se rubovi,
proljeće s brda — maše.

U vatrama sunca mladoga
visoki gore bregovi,
čuje se zvuk iz roga
— odoše bijeli snjegovi.

Sutra će vatra od sunca
čelo poljubit moje,
vjetar će britki da zakuca
uz gitar pjesme svoje.

A ja ću pod suncem cvijeća
zlatnog, ko satir usnuti
u proljetnom jutru, sreća
kose će moje oviti.

VINKO KOS

Crtež: Jerolim Miše

rođen je 10. srpnja 1914. god. u bregovitom Sv. Jurju na Bregu od seljačkih roditelja, kao najstariji sin od 11-tero djece. Škole je polazio u rodnom mjestu i u Varaždinu, a visoke škole u Zagrebu.

Kos je izdao prvu svoju knjigu pjesama pod naslovom »VODOPAD« (Zagreb 1939.), čije je drugo izdanje izašlo 1942. god. Pjesme iz ove knjige prevedene su na: njemački, talijanski, španjolski i rumunjski jezik. 1941. god. izdao je drugu knjigu pjesama pod naslovom »KIPAR« (Zagreb 1941.). Kosove su pjesme uvrštene u Salvinijevu antologiju hrvatskog pjesništva. Piše i za djecu pod imenom Čiča Nika i izdao je knjižicu »Božićne zvjezdice« (Zagreb 1941.), pa knjižicu pjesmica za djecu pod naslovom »Zlatna jabuka« (Zagreb 1942.).

ADVENTSKO VRIJEME

Adventsko vrijeme tiho ko pretsnježni sati
šumom crnogoričnom ide pod granama
mističnih jela.
O, kad bi nam svaka čežnja mogla stati
i pasti svaka težina s našeg umornog
tijela.
Kroz slavoluke svog siromaštva htjeli bi
ući
veliki ko heroji, što nisu krvoprolićem
kaljali ruke
i htjeli bi otsanjati božićni san u niskoj seljačkoj
kući
i osjetiti čar zornica i njihove zvuke.

KAPLJU KAPI

Kaplju, kaplju polagano kapi,
vlažne su alge nabubrile jako.
Stisnuo se vidik na bregovitom kraju,
dugog se mira duh lutanja takô.

Sunce usko kroz naše želje gleda
ko da to pristaje jesenjem čaru.
Odletješe laste na dalek, dalek put
u posjete znancu, nilskome lončaru.

Svaka nova jesen ponovno nas muči
nečim jesenjim, a što jesen nije,
nekom ljepotom, što ne možemo naći,
što se u dalekoj nekoj stvari krije.

KRUGOVI NA VODI

Krugovi na vodi sad su oku svježa
kaplja
usred žeđe, smiraj misli u širini,
tihi tor kud veče stada orošena tjera,
al' u času tvojih riječi tako čvrsto
stegnut znadu,
da se ponor kopa ispod svijetla,
koji vodi k mraku.
Tvoje riječi čežnjom zovu. Put je kratak
što smo prošli,
još duljinu pravu nismo shvatit mogli.
Riječi nisu vrijedne šutnje, nit vječnosti
život jedan.

SMRT LJETA

Nemirni drhtaj ljeta u dolu
i bljedilo lišća na granama,
i nešto sasvim nalik bolu
pojavilo se u našim stranama.

Svemirski prostori čudno zvone
ko da se negdje nešto prekinulo.
Oblaci suze nad pokrajinom rone:
dobro i toplo je ljeto preminulo.

VEČERNJA SLIKA

Žuto svijetlo pada po rubu praznih zdjela
na stolu. Nakon večere šutnja u sobi.
Maleno dijete na majčinom krilu
igra se očevom kosom. Odjednom digne
ručicu sitnu i pokaže sliku Obitelji svete
na zidu:
»Ono sam ja, ono si ti, a ono je tata.«

Dva cjelova sjednu na djetinje čelo,
svjetiljka jače zasja u sobi, i nastane opet
mir bez riječi.

STAZE ZA BRDOM

Iza brda idu one tihe staze
što se gube ispod jedne nevidljive zvijezde.
Vječni šuštaj jela, vječni romon vode.
Tu su zone uvijek novih forma,
kud ne stupi nikad svakidašnjost.
Tu se čuje korak šutljivog Božanstva,
kud ne zađe nikad oticanje dana.

Ovdje struji miris borova i breza,
tu tišina svoje dvore ima,
tu je tiho, tu je tako tiho,
da se čuju riječi zemljinih dubina.

KIPAR

U kojoj je gori dalekoj čekalo
kamenje ovo
na uzvišen poziv, da postane tvar
iz koje će zanosni um sagraditi prijesto ljepoti,
da postane prostor na kome će veliki duh
zapisati besmrtno ime
i stajati jednom u tihoj aleji ko djelo umjetno.

Udara čekić moj. Urezuje se misao moja
u ovu blještavu masu
i tvrdome kamenu dajem dio svoje duše.
Htio bih da svaki pokret mojega junaka bude tihi
zatvoreni svijet,
ali se bojim kamena ovog, što šuti, da li
ne će jednom
vrisnuti i on i odat sve što nosio sam ja
u srcu svom
dok sam njemu davao oblik taj.

Blažena goro, koljevko ovog kamenja,
dio uspjeha svoga dugujem tebi i vikao bih
kroz tvoju tišinu:
»Hvala težini, što nije od tvojega krila puštala
ovu masu,
da je odnesu u dol i razbiju tamo potoci
poslije zime,
hvala tvojoj visini, koja je čuvala za me ovu
skupocjenost
i čekala mene da joj dadem potpuno život svoj.
Da li si dala, goro, kamenu ovom i najdraže
svoje bogatstvo,
da li si dala kamenu ovom i svoju šutnju
duboku?«

RUJAN

Dižu se redovi loze na brdo,
dižu se kao misli u vječnost.
Grožđe nije više tvrdo
i slatku dobiva tečnost.

Lišće prisluškuje struji
vjetra iz dalekih strana,
tajno se hodanje čuje
zemljom sred jesenjih dana.

Zrikavac zriče i zriče:
čeka berbu da dođe.
Za zrenjem i duša viče
i moli da nikad ne prođe.

KIŠA

Prestani zvati, naskoro biti će brzica
od kaplja ovih, što dažde s oblaka
pretilih
u bijegu zaplijenjenih od oka molećega
nad zijevom zemlje i nad tugom
vrela.

Čuj, pljušti: pere prašinu; do naše
sili sramote,
živa je ona, svud prodrijeti hoće.
Postaje izvor i ruje prljužicom,
u prodolje leti i nosi granje i šiblje,
perje uginulih ptica, uvenuli cvijet i
suharke.
Puni šupljine, bježi i navire dalje,
zahvaća kamenje sitno; sve veće i veće,
ruje kolnicima i zapreke ruši.
Zove je kolijevka dola, gdje iz žubora
pjena
u potoku širokom jedan nastaje val;
gdje na dnu rujna vodenice tjera i mlinaru
napunja vreće.

Daždjet će dalje, prevršit će korito
bujica,
nastat će lokve, sve će ovlažiti,
podgristi; ižlijebiti jaruge.
U strmom umorena toku, rijeku zažudjet će
mirnu,
put mora će skrenuti, ušće pronaći
svoje.

U najdublje dno kada dođe, bit će
gdje je i bila.

MLINSKO KOLO

Klopoće kolo. Kruže dani, minute,
mrvi se zrnje i sipi mekano nešto.
Pada voda na kolo i šumno šumi,
što šuti i brašno nastaje vješto.
Mrvi se crni kukolj, mrvi se sitno kamenje.
Klopoće kolo i kruže dani, minute,
os teško škripi i stenje.
Mrve se osjećaji, mrve se misli i čežnje,
mrvi se sve što se mrviti dade
i izlazi nešto, što puni trenutke i dane
i izlaze sile, junaci i nade.
Zrnje što ispadne i nikad pod kolo ne dođe
leži i čeka i mlinski ga miševi jedu.
Vodopad satova pada
i tjera kolo u jednakom slijedu.
Ratovi, dugi, demonstracije, revolucije, pokolj,
teror, prijetnja, napadaj, bitka,
nadanja luda, razočaranja mrve na mrvice male
Sve što pod kamen ne dođe iz toga brašna
ranog osvitka.
Sve što pod kamen ne dođe iz toga brašna
nema,
leži i čeka i mlinski ga miševi jedu,
sat je kom se kazaljke nikad ne miču
i nešto gdje nije sve sasvim u redu.
Mrvit se, mijenjat oblike, služiti svojemu cilju,
padati, mrijeti, nikad ne žaliti truda.
Zauzeti svoje mjesto u kozmosu pravo,
i znak svojega puta sa sobom nositi svuda.

RJEČNIK ZA PJESME U NARJEČJIMA

U ovoj knjizi imade 31 pjesma spjevana hrvatskim narječjima: čakavskim i kajkavskim.

Čakavske su pjesme:

PERE LJUBIĆA: Pústa bárda (33), Koloni (33), None (34), Svitla noć u kojój presisjúnī grédu (35), Mártvi zvon (36) i Vapori izmej škojih (37);

DRAGE GERVAISA: Moja zemjȁ (127), Maglica (127), Stari mladȉć (128), Tanac (128), Trešȅte (129), Tri nonice (130), Marija Lavandêrka (130), Oblačȉć (131), Za sinon (132) i Bog Domovȉna (133);

VINKA NIKOLIĆA: Moja mater (265), Górak je zemje kruv (266), Na štradi (268), Kaparica (269), Na pudarici ćaćine zemje (270) i Gospa Srimska (271).

Kajkavske su pjesme:

IVANA GORANA KOVAČIĆA: Vesela cerkva (289), Petr breški harmonikaš (291), Prijatelj smrti (291), Mali pot (292) i Beli most (293).

Osim ovih, u posebnom su narječju spjevane pjesme: Jeronima Kornera (u narječju Herceg-Novoga): Rodnom mjestu (211) i Mojoj sestri Nasti (211) te Alekse Kokića (u bačkoj ikavici): Svi Sveti su prošli (309) i Ne želi da ti pišem (310).

Za lakše razumijevanje pjesama u narječju donosimo rječnik najpotrebnijih riječi:

Čakavske:

arija = napjev
arnost = harnost, zahvalnost
asa lišal = gladio asa
bakra = zemljani lonac
banak = klupa
barda = brda
bardak = drveni sudić za piće
bandira = zastava
basetan = nizak
bevanda = prosto vinsko piće
bičerin = čašica
Bog = Zbogom
bokun = komadić
bota (tri) = sata (tri)
braculet = narukvica
bravi = sitno blago
brižna = jadna
bronzin = željezni lonac
brudet = jelo od ribe
cura = djevojka
čakulati = pričati; brbljati
čaro = bistro
čejade = osoba
ćaća = otac
darće = buršće
darž = dažd, kiša
daržidu = drže
dešpet = inat
di = gdje
dih = dah
divaniti = govoriti
divnje = djevojke
doholke = dohodke
dolčić = uvala
doložiti = dometnuti
dotekal = dotrčao
fameja = obitelj
fantina = momak
fregula = komadić
frižak = svjež, hladan
furešt = stran, stranac
fumati = pušiti
garbun = ugljen
garoful = karamfil
goba = grba
gȍra = šuma; planina
gredu = idu
inpjantati se = ukočiti, zastati
intrada = vinogradi
jaketa = kaputić
jin = njima
jokat = plakati
kače(u) = lov(u)
kala = ulica
kaneta = polucilindar
kandi(e)liri) = svjetnjaci
kanpanjel = zvonik
kantati = pjevati

keh = kojima
kjel = kleo
koloni = kmetovi, težaci
komin = ognjište
kolnici = zidovi od gromače
koltrine = zavjese
kolanete = ogrlice
komora = soba
konšije = susjedi
kot = kao
koraji(u) = odvažni
kotlenke = kotlove
kunpatiti = oprostiti
korosanti (Lendić) = Tijelovo
kunjati = drijemati
lačati = uzimati
lanterna = svjetionik
lata = lim
lavanderka = pralja
lavurati = raditi
lešice = lješice, lijehe
likar = liječnik
libri = knjige
ligati = leći
litrat = fotografija
lozje = vinogradi
lušijati = prati rublje (lugom)
makina = stroj
maništra = tjestenina
marangun = drvodjelac
mendule = bademi
miće = male
mijarih = tisuće
mir = zid
morbin = obijest
nanke = niti
nazad = natrag
neboh = ubog, jadan
none = bake
obad dati = osvrtati se
odumidan = vlažan
pačati se = miješati se
palaci = palače
pari mi se = čini mi se
pargatorij = čistilište
paroni = gospodari, gazde
pasati = proći
pena = upravo, istom
pejati = voziti
pergul = doksat, balkon
pensati = misliti
petjat = prositi
pijat = tanjur
pipa = lula
polna = podneva
ponistra = prozor
porat = luka
portun = kućna vrata
pošt = razred (klasa)
pudarica = klijet, čuvarnica
pul ke = kod koje
ponemela = poludjela
prit = doći
puli = kod
punt = rt
presisjuni = procesije
prez = bez
rajati = rađati
rampada = uzbrdica
remo = idemo
režentati = ispirati (rublje)
riva = obala
roba = odjeća
rompotati = larmati, bučiti
semo = amo
serenada = podoknica
sfaža = okvir
signica = kameno sjedalo
svej = neprestano
šćapić = štapić
šebeću = posrću
škoji = otoci
škure = vanjski drveni prozori
škrabaju = udaraju
štiti = čitati
štrika = šira vrpca
štufajica = lijenčina
tanac = ples
tavaja = oltarnik
tepal = potucao
ton = napjev
toč = sok
traversa = pregača
trešete = igra na karte
turni = tornjevi
trudan = umoran
vapor = parobrod
veje = vjeđe
veleta = velo
vera = prsten
vridice = vedra
zafraja = potroši
zaprteh = zatvorenih
žarna = žrvnji (mlinovi)
žeja = žeđa
žmuji = čaše
žuji = žuljevi
žverin = budilica
žurnada = nadnica

K a j k a v s k e:

čehùlja = čèhulja (grozda)
goščàva = gustiš, guštara
grode = grožđe
jokal = plakao
kàde = gdje
krog = uokolo
kudi = kao
kuš'c = poljubac
muzìkal = svirao
srn = srnâ
sršetka = svršetka
tan'c = riječi s apostrofom treba čitati kao da su napisane s poluvokalom.

BILJEŠKA

Odbor Društva hrvatskih književnika na svojoj sjednici, održanoj 29. listopada 1942. pod predsjedanjem predsjednika dra Mile Budaka, j e d n o g l a s n o je zaključio, da će u spomen prve godišnjice Nezavisne Države Hrvatske izdati knjigu novije hrvatske lirike. Na toj je sjednici sâm odbor, na osnovu opširno predloženog imenika, probrao i označio 30 (trideset) pjesnika, rođenih između 1900. i 1914., čije će pjesme biti uvrštene u ovu knjigu. Izabrani su ovi pjesnici: Luka Perković, Vjekoslav Majer, Pere Ljubić, Vlado Vlaisavljević, Antun Bonifačić, Dobriša Cesarić, Sida Košutić, Slavko Batušić, Đuro Sudeta, Frano Alfirević, Stanislav Šimić, Drago Gervais, Vladislav Kušan, Nikola Šop, Dragutin Tadijanović, Drago Ivanišević, Vladimir Kovačić, Ivo Lendić, Jeronim Korner, Olinko Delorko, Marijan Matijašević, Josip Velebit, Ivo Kozarčanin, Vinko Nikolić, Antun Nizeteo, Ivan Goran Kovačić, Radovan Žilić, Aleksa Kokić, Salih Alić i Vinko Kos.

S v i s u s e p o z v a n i p j e s n i c i o d a z v a l i.

S v i s u p j e s n i c i, po želji i zamolbi odbora, s a m i i z a b r a l i s v o j i h 10 (deset) p j e s a m a.

Pjesme NIKOLE ŠOPA, po želji i u dogovoru s pjesnikom, izabrao je G u s t a v K r k l e c.

Pjesme DRAGA GERVAISA izabrao je V i n k o N i k o l i ć.

Pjesme m r t v i h p j e s n i k a: ĐURE SUDETE, IVE KOZARČANINA i ALEKSE KOKIĆA izabrao je V i n k o N i k o l i ć.

Crteži pjesnika: Luke Perkovića, Vjekoslava Majera, Vlade Vlaisavljevića, Đure Sudete i Frane Alfirevića uzeti su dozvolom predstavnika Hrvatskog izdavalačkog bibliografskog zavoda i samih slikara iz knjige pjesama »42«.

Dao zamisao ovog djela, sabrao i uredio, uvod, velik dio bilježaka o pjesnicima i rječnik je napisao za Društvo hrvatskih književnika, njegov odbornik: V i n k o N i k o l i ć.

KAZALO

IVAN GORAN KOVAČIĆ

RADOVAN ŽILIĆ

ALEKSA KOKIĆ

SALIH ALIĆ

VINKO KOS

ABECEDNO KAZALO PJESNIKA

Strana

TISAK HRVATSKE DRŽAVNE TISKARE U ZAGREBU